

Vestfold og Telemark
FYLKESKOMMUNE

Arkivutredning for Vestfold og Telemark

Høyreklikk på denne figuren
og velg «Skift ut bilde»
for å sette inn eller
endre et bilde

**«Det verste som kan skje,
er at ingenting skjer»**

(Anonymt sitat fra arkiv-/museumsmedarbeider
eller leder, innspillsmøte 5. mars 2020)

«Arkiver dokumenterer beslutninger, handlinger og minner. Arkiver er en unik og uerstattelig arv som overføres fra generasjon til generasjon. Arkiver forvaltes fra de blir til, for å bevare deres verdi og meningsinnhold. De er autoritative informasjonskilder som understøtter pålitelige og transparente administrative prosesser. De spiller en vesentlig rolle i samfunnsutviklingen ved at de sikrer og bidrar til individets og fellesskapets hukommelse. Åpen tilgang til arkiver beriker kunnskapen om samfunnet, fremmer demokrati, beskytter innbyggernes rettigheter og bedrer livskvaliteten.»
(Verdenserklæringen om arkiver, 2011, avsnitt 1).

Innhold

Innhold	2
1. Innledning	5
1.1. Hvorfor en arkivutredning?	5
1.2. Mandat	6
1.3. Organisering	6
1.4. Gjennomføring	7
1.5. Medvirkningsprosess	7
1.6. Sentrale begreper	8
1.7. Avgrensing	10
1.8. Økonomiske rammevilkår	10
1.9. Dokumentets oppbygning	10
2. Sammendrag	12
DEL I - BAKGRUNN	
3. Organisering av arkivsektoren	15
3.1. Innledning	15
3.2. Arkivinstitusjoner, museum og andre som bevarer privatarkiv	15
4. Organiseringen i Vestfold og Telemark	21
4.1. Innledning	21
4.2. Organisering av arbeidet med privatarkiv	21
4.3. Vestfoldarkivet – organisasjonshistorie	23
4.4. Telemarksarkivet – organisasjonshistorie	24
4.5. Oppsummering	25
5. Hovedlinjer i politikk for privatarkiv	26
5.1. Innledning	26
5.2. «Samfunnets arkiver»	26
5.3. Nasjonale retningslinjer for bevaring av privatarkiv og fylkeskoordinerende institusjoner	28
5.4. Samhandling og oppgavefordeling i utviklingen av arbeidet med privatarkiv regionalt	36
5.5. Oppsummering	37
6. Gjeldende rett og forslag til ny arkivlov	39
6.1. Innledning	39
6.2. Lov om arkiv	40
6.3. GDPR: EUs personvernforordning og «arkivformål i allmennhetens interesse»	42

6.4. GDPR og arkiv – oppsummering og noen problemstillinger	44
6.5. Mulige tiltak.....	45
6.6. NOU 2019: 9 Fra kalveskinn til datasjø – forslag til en ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiv46	
6.7. Arkiver med nasjonal og regional «betydning og verdi»?.....	48
6.8. Koordineringsansvar og bevaringsplaner i henhold til plan- og bygningsloven.....	49
6.9. Arkiv i lov om offentlige styresmakters ansvar for kulturverksemd (kulturloven)	50
6.10. Regjeringens melding om kulturpolitikken, Meld. St 8 (2018–2019) <i>Kulturens kraft</i>	50

DEL II - SITUASJONSBEKRIVELSE

7. Arbeid med privatarkiv i Vestfold og Telemark	53
7.1. Innledning.....	53
7.2. Arbeid med privatarkiv.....	53
7.3. Viktige sider ved privatarkiv som politikkområde	54
7.4. Aktuelle føringer i nasjonal politikk for digitale arkiv	55
7.5. Momenter til vurdering av status og resultater	55
7.5.1. Telemarksarkivet	55
7.5.2. Vestfoldarkivet	56
7.6. Oppsummering.....	58

DEL III - UTFORDRINGER OG ANBEFALINGER

8. Hovedutfordringer og anbefalinger	60
8.1. Innledning.....	60
8.2. Metodisk tilnærming	60
8.3. Resultater fra trinn 1 i medvirkningsprosessen	61
8.4. Resultater fra trinn 2 i medvirkningsprosessen	65
8.4.1. Innspill fra Folkemusikkarkivet i Telemark	65
8.4.2. Innspill fra Vestfoldarkivet.....	66
8.4.3. Innspill fra Telemarksarkivet	67
8.4.4. Kommentarer til de skriftlige innspillene	70
8.5. Hovedutfordringer med anbefalinger	70
8.6. Anbefalinger – sammendrag	85
8.7. Oppsummering.....	88
9. Modeller for organisering	93
9.1. Innledning.....	93
9.2. Fylkesarkivmodeller, med ulike tilknytningsformer og funksjonsområder.....	93
9.2.1. Styrker ved fylkesarkivmodeller	94
9.2.2. Utfordringer ved fylkesarkivmodeller	95

9.3. Museumsmodeller, med ulik organisering av arbeidet med privatarkiv i museum	95
9.3.1. Styrker ved museumsmodeller.....	96
9.3.2. Utfordringer ved museumsmodeller.....	96
9.4. Kombinasjoner av fylkesarkiv- og museumsmodeller.....	97
9.5. IKA-modeller.....	99
9.6. Statsarkivmodellen.....	100
9.7. «Regionalarkivmodellen».....	101
9.8. Organisering av arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark, alternative tilknytnings- og organisasjonsformer.....	102
9.8.1. Nullalternativet og null minus.....	102
9.8.2. Null pluss alternativet.....	103
9.8.3. Alternativ 1, fylkesarkiv som uavhengig virksomhet.....	103
9.8.4. Alternativ 2, kommunalt oppgavefelleskap som offentlig virksomhet.....	104
9.8.5. Alternativ 3, fylkesarkiv som fylkeskommunal virksomhet og institusjon.....	105
9.8.6. Alternativ 4, ny institusjon for arkiv og museum i Vestfold og Telemark.....	106
9.9. Konklusjon og anbefalinger.....	115
9.9.1. Om funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv.....	117
9.9.2. Avsluttende kommentar.....	117
10. Referanseliste.....	118

1. Innledning

Vestfold og Telemark fylkeskommune har igangsatt et prosjekt som skal levere en arkivutredning og en museumsutredning. Dette dokumentet er resultatet av utredningsarbeidet på arkivområdet. Målet med prosjektet har vært å gi politikerne i fylket et faglig kunnskapsgrunnlag som framtidens regionale arkiv- og museumspolitikker kan utformes på bakgrunn av.

1.1. Hvorfor en arkivutredning?

Det er tre grunner til at det er nødvendig med en arkivutredning. Den første grunnen er at Vestfold fylke og Telemark fylke slo seg sammen 1. januar 2020. Det innebærer at Vestfold og Telemark fylkeskommune må utforme en ny, felles arkiv- og museumspolitikker, hvor nye mål fastsettes, hvor eksisterende forskjeller mellom de to tidligere fylkene utjevnes og hvor virksomheten på arkivområdet samordnes. En utredning som beskriver hvordan arbeidet med arkiv er organisert i Vestfold og Telemark, identifiserer hovedutfordringer på fagområdet og kommer med anbefalinger til hvordan disse kan løses, er et viktig grunnlag for den videre politikktutforming.

Den andre grunnen til at det er nødvendig med en arkivutredning, skyldes utviklingstrekk på fagområdet som genererer utfordringer. Disse må håndteres og løses på alle nivåer i samfunnet, også regionalt. Viktige utviklingstrekk på arkivområdet er knyttet til *digitalisering, mer omfattende personvern, behov for helhetlig samfunnsdokumentasjon og magasinkapasitet*. Utredningen beskriver utviklingstrekene og utfordringene de generer i Vestfold og Telemark.

Den tredje grunnen som gjør det nødvendig med en arkivutredning, er forslag til endringer som er lagt fram i utkast til ny arkivlov (NOU 2019: 9, s. 15–31). Stortinget vedtok 14. desember 2016 en anmodning til regjeringen «om at det igangsettes en revidering av arkivloven av 1999». Anmodningsvedtaket var av forslagsstillerne i Innst. 14 S (2016–2017) begrunnet med at dagens arkivlov er laget før digitalisering og bruk av data, og derfor har flere mangler. Også i arkivmeldingen fra 2012, Meld St. 7 (2012–2013) *Arkiv*, ble det konkludert med at det juridiske rammeverket som utgjør grunnlaget for arkivvirksomheten burde gjennomgås og revideres. På bakgrunn av dette ble det nedsatt et offentlig utvalg med mandat til å fremme forslag til ny arkivlov. I forslaget til ny lov foreslås det endringer som berører fylkeskommunens ansvar og rolle, særlig på privatarkivområdet. Se redegjørelse for gjeldende rett foreslåtte endringer i lovverket i utredningens del I kapittel 6. Arkivutredningen redegjør for og fremmer anbefalinger til hvordan Vestfold og Telemark

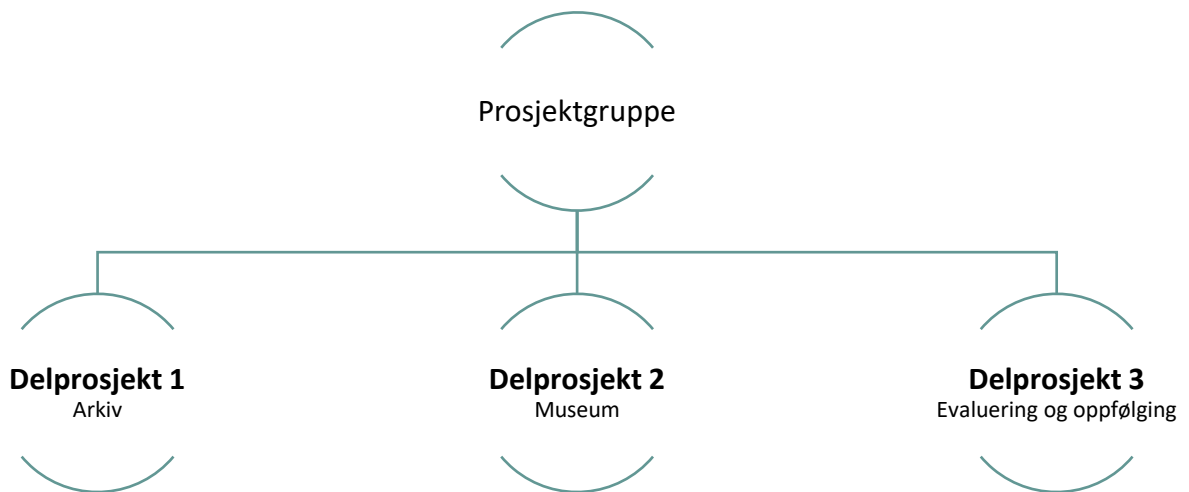
fylkeskommune kan oppfylle ansvaret sitt og utøve rollen sin på arkivområder, både innenfor dagens regelverk og dersom de foreslåtte endringene i utkast til ny arkivlov trer i kraft.

1.2. Mandat

Utredningsprosjektets mandat er gitt av fylkesrådmannen:

Det skal gjennomføres et prosjekt for å kartlegge arkiv- og museumssituasjonen i Vestfold og Telemark, og vurdere denne i lys av fylkeskommunens ansvar og rolle innenfor de to sektorområdene. Prosjektet skal munne ut i to skriftlige utredninger, som grunnlag for videre arbeid med en ny museumsstrategi.

1.3. Organisering

Prosjekteier: Direktør for kultur, regional identitet, idrett og frivillighet, Else Blom.

Prosjektleder: Seksjonsleder for kulturarv, Terje Gansum.

Utredningsprosjektet er organisert i tre delprosjekter, med en overordnet prosjektgruppe som styringsgruppe. Prosjektgruppa ledes av seksjonsleder for kulturarv Terje Gansum. Den består også av de ansvarlige for delprosjekt 1 og 2, i tillegg til rådgiver Line R. Ørslien i sektor for kultur, regional identitet, idrett og frivillighet. Opprinnelig inngikk også Arild Braa Norli fra samme sektor i prosjektgruppa. Han gikk ut underveis i prosessen grunnet opphørt arbeidsforhold og skifte av jobb.

Rådgiver Ane Ingvild Støen har hovedansvar for delprosjekt 1 som produserer arkivutredningen. Rådgiver Stine-Marie Schmedling har hovedansvar for delprosjekt 2 som produserer museumsutredningen. Begge arbeider i seksjon for kulturarv i sektor for kultur, regional identitet, idrett og frivillighet. Delprosjekt 3 drives av den overordnede prosjektgruppa i fellesskap. Bjørn Bering fra foretaket BeringRCM er leid inn som prosjektstøtte til arkivutredningen.

Det er etablert faglige referansegrupper for delprosjekt 1 og 2 med ressurspersoner fra henholdsvis arkivsektoren og museumssektoren. Formålet med referansegruppene er å kvalitetssikre den faglige delen av arbeidet. I referansegruppa til delprosjekt 1 sitter:

- Anne Aune, fagdirektør Arkivverket.
- Marit Hosar, fylkesarkivar Innlandet fylkesarkiv.
- Ketil T. Jensen, seksjonsleder arkiv, Nordland fylkeskommune.

1.4. Gjennomføring

Arbeidet med arkivutredningen ble igangsatt i januar 2020. Utkast til ferdig dokument sendes ut på høring 26. juni, med høringsfrist 15. september 2020. Med bakgrunn i høringsinnspillene som kommer inn, skal arkivutredningen bearbeides fram mot ferdigstilling og offentliggjøring i november samme år. Det vil bli holdt en orientering om utredningen i hovedutvalg for kultur, folkehelse, tannhelse og idrett 25. november.

1.5. Medvirkningsprosess

Vestfold og Telemark fylkeskommune har vært avhengig av informasjon og innspill fra arkiv- og museumsinstitusjonene i fylket for å produsere arkivutredningen. Utredningsprosjektet har derfor gjennomført en medvirkningsprosess i tre trinn. Formålet har vært å gi aktørene anledning til å påvirke prosessen samt mene noe om utkastet til ferdig produkt.

Trinn 1: Innspillsmøte

Trinn 1 i medvirkningsprosessen var et innspillsmøte for ledere og medarbeidere i arkivsektoren og museumssektoren, som ble avholdt på Bø Hotell 5. mars 2020. Her fikk deltakerne anledning til å komme med innspill til utredningsarbeidet, gjennom to fasiliterte workshoper.

Innspillsmøtet var en uformell dialogarena, i form av at alle innspillene som kom inn, ble behandlet samlet i etterkant. De ble ikke knyttet til personene som hadde avgitt dem eller til institusjonene som de representerte. Målet med møtet var å samle så mange synspunkter, forslag og råd som mulig – knyttet til utfordrings- og mulighetsrommet på fagområdene – fra personer som arbeider med arkiv og museum til daglig i Vestfold og Telemark. Se mer om metodene som ble benyttet i fasiliteringsprosessen i del III kapittel 8.

I forkant av innspillsmøtet var det sendt ut informasjonsbrev om prosjektoppstart, med invitasjon, til arkiv- og museumsinstitusjonene i fylket. Ved en feil ble det ikke sendt ut informasjonsbrev og invitasjon til Arbeiderbevegelsens arkiv og Folkemusikkarkivet i Telemark, samt Vinje-senteret. Dette

er beklaget i etterkant. Institusjonene har, på lik linje med de andre, fått anledning til å delta i trinn 2 og 3 av medvirkningsprosessen. I tillegg vil prosjektgruppa ta initiativ til å avholde dialogmøter med de tre institusjonene i høringsperioden til henholdsvis arkivutredningen og museumsutredningen, slik at synspunkter, forslag og råd fra ledere og medarbeidere ved institusjonene blir lagt til grunn for utredningene, før de ferdigstilles.

Alle innspill som ble fremmet på innspillsmøtet, er i etterkant transkribert og sammenstilt. De ligger ute på fylkeskommunens nettside ([sett inn lenke](#)). De er også sendt ut til arkiv- og museumsinstitusjonene som deltok på møtet, samt Vinje-senteret, Arbeiderbevegelsens arkiv og Folkemusikkarkivet i Telemark.

Trinn 2: Skriftlige innspill

Trinn 2 i medvirkningsprosessen var anledningen arkiv- og museumsinstitusjonene fikk til å avgi et formelt, skriftlig innspill til utredningsprosjektet.

Tre institusjoner har sendt inn skriftlige innspill til delprosjekt 1. Innspillene ligger vedlagt utredningen. De tre institusjonene er:

- Telemarksarkivet
- Vestfoldarkivet
- Folkemusikkarkivet

Trinn 3: Høring

Trinn 3 i medvirkningsprosessen er en høring. Arkivutredningen blir sendt ut på høring 26. juni 2020, med høringsfrist 15. september.

1.6. Sentrale begreper

Arkiv

Ordet *arkiv* blir brukt om:

- **Arkivmateriale:** Dokumenter som er skapt av, eller har kommet inn til en virksomhet som ledd i virksomhetens oppgaveløsning, beslutningsprosesser og administrasjon. Samlet utgjør arkivdokumentene fra én virksomhet et enkeltarkiv (eksempel: *arkivet* til Union Bruk på Skotfoss).
- **Arkivtjenesten i en virksomhet:** Den organisatoriske enheten som utfører arkivoppgaver, (eksempel: *arkivet* i fylkeskommunes administrasjon).
- **Arkivlokaler:** De fysiske stedene hvor det blir oppbevart arkivmateriale (eksempel: *arkivet* i kjelleren i rådhuset).
- **Arkivinstitusjoner:** Institusjoner som har som kjernefunksjon å ta imot arkiver fra ulike virksomheter. Arkivinstitusjonene oppbevarer og forvalter arkivene, og stiller dem til rådighet for bruk. (eksempel: *arkiv*, bibliotek og museum (også omtalt som «ABM-institusjoner») i Vestfold og Telemark).

I denne utredningen vil begrepet arkiv bli brukt om arkivmateriale. Unntaket er i sitater, hvor termen arkiv kan vise til noe annet. Betydningen vil da framgå av sammenhengen.

Offentlig arkiv

Offentlig arkiv er arkiv som er skapt av offentlige organer (statlige, fylkeskommunale eller kommunale), og som dokumenterer deres virksomhet. Offentlige arkiv i denne betydningen blandes av og til sammen med arkiv som er offentlig tilgjengelig (i henhold til offentlighetsloven).

Privatarkiv

Privatarkiv er arkiv som er skapt av og dokumenterer privat virksomhet. I hovedsak finnes det tre kategorier privatarkiv: Bedriftsarkiv, organisasjonsarkiv og personarkiv.

Dokumentasjon

Dokumentasjon brukes i økende grad om dokumenter og andre informasjonsobjekter, datasett og annet, i de virksomhetene som skaper arkiv. På engelsk skiller det mellom '*records*' (f.eks. fylkeskommunens dokumentasjon) og '*archives*' (f.eks. fylkeskommunens historiske arkiv). På norsk brukte vi tidligere begrepet arkiv om både '*records*' (dokumentasjon) og '*archives*' (historiske arkiv).

Den nye begrepsbruken, hvor man skiller mellom dokumentasjon og arkiv, er innført i norske oversettelser av internasjonale standarder på arkivområdet (ISO-standarder), men er ikke konsekvent gjennomført i faglitteraturen eller i aktuelle offentlige dokumenter.

Begrepet dokumentasjon brukes også om en type kartlegging, innhenting av og/eller formidling og bruk av arkiv eller annen informasjon, som i verbet dokumentere.

Samfunnsdokumentasjon brukes om et oppgavefelt og oppdrag i blant annet arkiv, bibliotek og museum. Brukt om en funksjon i en ABM-institusjon gir det gjerne assosiasjoner til ny kunnskap og kritisk omvurdering av overlevert kunnskap, ofte med grunnlag i nytt eller lite kjent kildemateriale.

Arkivskaper

Arkivskaper er den tradisjonelle termen for en virksomhet som skaper et enkeltarkiv – en forvaltningsvirksomhet, bedrift, organisasjon, osv. Termen er fagintern og kommuniserer dårlig det som menes med begrepet, men brukes i faglitteraturen – også noen steder i denne utredningen – og er nødvendig å kjenne til.

Helhetlig samfunnsdokumentasjon

Helhetlig samfunnsdokumentasjon er en nøkkelformulering i arkivpolitiske dokumenter på 2000-tallet. I arkivpolitikken er begrepet brukt om ulike kategorier offentlige og private arkiver som utfyller hverandre, og må sees i sammenheng som kildegrunnlag for ny og relevant kunnskap. Eksempelvis er statlige arkiv, kommunale arkiv, bedriftsarkiv, fagforeningsarkiv og andre organisasjonsarkiv, nødvendige elementer i en «helhetlig dokumentasjon» av et lokalsamfunn.

Begrepet helhetlig samfunnsdokumentasjon inngår også i en argumentasjon for endringer i arkivsektoren, der en i prioriteringer og planer ser ulike kategorier arkiv mer i sammenheng, og spesielt vil legge økt vekt på å bevare, tilgjengeliggjøre og formidle privatarkiv.

Arkivdanning/dokumentasjonsforvaltning

Arkivdanning er den tradisjonelle norske termen for prosessen der det blir skapt og brukt arkiv (dokumentasjon/records). På engelsk brukes begrepet '*records management*' om denne prosessen. I tråd med at vi i Norge i økende grad bruker begrepet dokumentasjon der den engelske termen er '*records*', bruker vi nå begrepet *dokumentasjonsforvaltning* for det engelske '*records management*'. Det innebærer at begrepet dokumentasjonsforvaltning erstatter det tidligere arkivdanning, men ikke konsekvent. I utredningen her vil vi bruke termen dokumentasjonsforvaltning, men med referanse til at dette i arkivfaget betyr det samme som arkivdanning der hvor det er nødvendig for forståelsen.

1.7. Avgrensing

Formålet med lov 4. desember 1992 nr. 126 om arkiv (arkivloven) er å sikre arkiver som har betydelig kulturell eller forskningsmessig verdi, eller som inneholder rettslig eller viktig forvaltningsmessig dokumentasjon, slik at disse kan bli tatt vare på og gjort tilgjengelige for ettertida (1992, § 1). Formålsparagrafen gjelder både offentlige og private arkiver.

Vestfold og Telemark fylkeskommune er et offentlig organ som skaper arkiv (offentlige arkiv). Det er seksjon for arkiv og dokumenthåndtering i avdeling for brukerbehov, digitalisering og kommunikasjon som har ansvar for fylkeskommunens egne arkiver før disse avleveres til en bevaringsinstitusjon. Avlevering skjer etter at arkivene (dokumentasjonen) er ute av aktivt bruk.

Vestfold fylkeskommune har tidligere avlevert sine avsluttede arkiver til Vestfoldarkivet som er en avdeling i Vestfoldmuseene IKS. Telemark fylkeskommune har avlevert sine avsluttede arkiver til IKA Kongsberg som er en interkommunal arkivinstitusjon for Buskerud, Vestfold og Telemark. Det er vedtatt at IKA Kongsberg skal være depotinstitusjon for Vestfold og Telemark fylkeskommunes arkiver etter 1. januar 2020 (sett inn referanse til vedtak). Arkivutredningen vil derfor være begrenset til i hovedsak å omhandle privatarkiv, men vil også vurdere tiltak for å se privatarkiv, fylkeskommunale og kommunale arkiv i sammenheng, blant annet når det gjelder arkivformidling, digitalisering og bevaring av digitalt skapte arkiv.

1.8. Økonomiske rammevilkår

Det er behov for tilførsel av økt kompetanse og økte ressurser i arkivsektoren i Vestfold og Telemark. Det er tydelig kommunisert i innspillene til utredningsprosjektet, gjennom trinn 1 og 2 av medvirkningsprosessen (se vedlegg). Arkivutredningen anerkjenner dette behovet, men har ikke utredet ressursbehovet i detalj og fremmer heller ikke anbefalinger om økte bevilgninger. Årsaken er at Vestfold og Telemark fylkeskommune får betydelige kutt i sin rammeoverføring fra staten i årene som kommer. Bare innenfor dette årets økonomiramme må fylkeskommunen kutte 90 millioner. Ressursbehovet i arkivsektoren er imidlertid et viktig argument for hvorfor det ikke bør gjennomføres kutt her.

1.9. Dokumentets oppbygning

I tillegg til en innledning og en avslutning med sammendrag og konklusjoner, består arkivutredningen av tre deler:

- DEL I: Bakgrunn.
- DEL II: Situasjonsbeskrivelse.
- DEL III: utfordringer og anbefalinger.

Kapitlene i del I beskriver hvordan arkivsektoren i Norge er organisert, og organiseringen i Vestfold og Telemark. Videre er det redegjort for hovedlinjer i nasjonal arkivpolitikk og for gjeldende rett og forslaget til ny arkivlov (utkast til lov om samfunndokumentasjon og arkiver).

Kapittelet i del II inneholder en situasjonsbeskrivelse av arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark, med innsatsområder og status.

Kapitlene i del III redegjør for utfordringene i arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark, som grunnlag for å vurdere tiltak for å møte utfordringene og samordne arbeidsfeltet i fylket. De beskriver også ulike modeller for organisering av det regionale arkivarbeidet, med referanser til hvordan det er organisert i andre fylker. Konklusjonen anbefaler at to konkrete alternativer blir vurdert i Vestfold og Telemark.

2. Sammendrag

I mandatet til utredningsprosjektet er det fastlagt at arkivutredningen skal vurdere og legge fram forslag til samordning av arbeidet med privatarkiv i hele Vestfold og Telemark, herunder forslag til organisatoriske tiltak. Utredningen skal også redegjøre for relevante føringer i nasjonal politikk og for gjeldende rett på arkivområdet. Videre skal utredningen redegjøre for forslag til ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiv, og vurdere mulige konsekvenser for arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark. Konsekvenser av EUs personverndirektiv (GDPR) for regionale arkivbevarende institusjoner skal også vurderes.

Utredningen har i svaret på mandatet lagt stor vekt på innspill fra institusjoner og arkivmiljøer i Vestfold og Telemark. Et hovedpunkt i disse innspillene har vært behovet for ny kompetanse, spesielt på bevaring og forvaltning av digitale arkiv. Et annet hovedpunkt har vært kunnskap om og implementering av nytt lovverk, spesielt av GDPR.

Utredningen har i del I. redegjort relativt utførlig for politikk og lovverk. Gjennomgangen er i noen grad problemorientert og kritisk, med sikte på å definere utfordringer og foreslå tiltak som fylkeskommunen kan vurdere for å møte utfordringene. På det kultur- og forvaltningspolitiske feltet er det lagt vekt på at fylkeskommunen ikke bare vil ha oppgaver forankret i nasjonal politikk, men også er interessent og aktør i utviklingen av politikk og lovverk. I den sammenhengen peker utredningen særlig på behovet for å knytte ansvar for arkivtjenester og arkivutvikling til fylkeskommunens samfunnsutviklerrolle og til funksjonen som regional planmyndighet. Et viktig tiltak som er foreslått, er at fylkeskommunen engasjerer seg i oppfølging av Regjeringens kulturmelding som blant annet definerer behovet for:

Gjennomgå kulturlova med sikte på å styrkje kulturområdet som del av kommunal og regional planlegging, styrkje samhandlinga mellom forvaltningsnivåa og sikre armlengdsprinsippet (og) Vurdere å tydeleggjere nasjonale forventningar til kommunal og regional planlegging i tråd med dei nasjonale kulturpolitiske måla. (Meld.St 8, 2018-2019, Kulturens kraft, prioriteringar og vidare oppfølging, s.82).

Sammenhengen mellom EUs personverndirektiv, norsk personvernlovgivning og forslaget til ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiv, og implementering av lovverket i institusjonene som bevarer arkiv i Vestfold og Telemark, er et viktig tema i utredningen.

Anbefalingene i utredningen tar sikte på å utvikle kompetanse og gode prosesser for personvern i arkiv, men også på å samordne implementeringen av lovverket. Det er foreslått at fylkeskommunen vurderer å ta på seg en rolle med å utforme og gjennomføre program for innføring av regelverket, som vil være obligatorisk for alle som arbeider med arkiv, eller leder virksomheter som får driftstilskudd fra fylkeskommunen. Videre er det foreslått felles personvernerklæring for alle bevaringsinstitusjonene, og dessuten at fylkeskommunen samordner og kvalitetssikrer prosessen med å søke godkjenning som bevaringsinstitusjon for arkiv med personopplysninger – hvis og når en slik godkjenningsordning blir lovfestet, slik arkivlovutvalget (NOU 2019:9) har foreslått.

Behovet for at bevaringsinstitusjonene i Vestfold og Telemark kobler seg på som samarbeidspartnere og brukere av nasjonale fellesløsninger for digitalisering av analoge arkiv, og for bevaring og tilgjengeliggjøring av både digitaliserte og digitalt skapte arkiver, er et annet hovedpunkt i utredningen. Dette vil kreve felles strategier og samordning, og bør omfatte også fylkeskommunale og kommunale arkiv. Forslagene til tiltak forutsetter både en samordningsrolle i fylkeskommunen og et formalisert samarbeid med IKA-Kongsberg som har bevarings- og fagansvar for fylkeskommunale og kommunale arkiv fra Vestfold og Telemark.

Hoveddelen i utredningen er del III:

- kapittel 8 med gjennomgang og vurdering av utfordringer og forslag til tiltak for å møte utfordringene
- kapittel 9 med drøfting av ulike organisatoriske tiltak for å samordne og styrke arbeidet med privatarkiv i hele Vestfold og Telemark

Tanken er at redegjørelsene og drøftingene i del I, av politikk og lovverk, og redegjørelsene for arkivsektoren i Norge og i Vestfold og Telemark i del II, skal tas videre og konkretiseres i del III.

Kapittel 9 drøfter ulike modeller for organisatorisk samordning av privatarkivfeltet i Vestfold og Telemark, med utgangspunkt i tilknytnings- og organisasjonsformer som er realisert i andre fylker. Konklusjonen er at fylkeskommunen særlig vurderer to alternative løsninger, som er beskrevet som «nullpluss-alternativet» og «fylkesarkivalternativet».

Eventuelle endringer i organisering vil i første omgang berøre de to fylkeskoordinerende og helt dominerende virksomhetene i Vestfold og Telemark, Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet. Mulige konsekvenser for andre arkivvirksomheter, er derfor ikke konkretisert. Dette vil måtte følges opp etter at organisasjonsmessige endringer er besluttet. I stor grad vil det være opp til disse virksomhetene selv å finne sin plass i en ny struktur for samordning og samhandling i arbeidet med privatarkiv i hele fylket.

Det har vært en klar premiss for anbefalingene i utredningen at virksomheten i både Vestfoldarkivet og i Telemarksarkivet skal videreføres. Virksomheten i de to tidligere fylkeskommunene skal samordnes, uten at eksisterende virksomhet skal fases ut. Dette er blant annet begrunnet med at både Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet kan vise til gode resultater og evne til utvikling og fornyelse.

Imidlertid er det i begge de anbefalte modellene for organisatorisk samordning, foreslått at funksjonen som «fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv» – som i dag ligger til Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet for de to tidligere fylkene – samordnes ved at funksjonen legges til fylkeskommunen som sådan. Dette vil være en overordnet funksjon som vil kunne sikre god samhandling, men de operative oppgavene vil fortsatt måtte utføres av arkivinstitusjonen og museumsnettverket for arkiv på oppdrag fra fylkeskommunen, uansett valg av organisasjonsmodell.

Sluttkommentaren i rapporten oppsummerer utgangspunktet for foreslåtte organisatoriske tiltak:

Både Vestfoldmuseene/Vestfoldarkivet og museene i Telemark har sikret privatarkiver som har stor betydning som kilder til kunnskap om fylkets historiske utvikling og kultur. Disse arkivene er viktige elementer i fylkets kulturelle arv, og har samlet sett betydelige verdier i en nasjonal sammenheng, og delvis også i internasjonal sammenheng. Arbeidet med privatarkiv i begge de to tidligere fylkene er drevet med grunnlag i gode bevaringsplaner for privatarkiv, som står seg godt i sammenligning med tilsvarende planer og planprosesser i andre fylker. Forslagene til organisatoriske tiltak har hatt som forutsetning at denne innsatsen blir videreført, både i arkivinstitusjonen og i museumsnettverket, og at de store verdiene som privatarkivene i Vestfold og Telemark representerer, blir godt ivaretatt.

Til slutt i dette sammendraget to selvfølgelige, men likevel viktige, presiseringer:

1. Forslag i utredningen til hva fylkeskommunen bør «vurdere» å gjennomføre, er ut fra en ren fagpolitisk argumentasjon. Fylkeskommunenes beslutningstakere har andre hensyn å ta, enn de som er vurdert i en fagpolitisk utredning som denne, ikke minst hensynet til økonomiske rammer.
2. Anbefalingene i utredningen er rettet til oppdragsgiveren som er Vestfold og Telemark fylkeskommune. Utreder har selvfølgelig lagt til grunn for anbefalingene at fylkeskommunen ikke selv beslutter og instruerer faglige prioriteringer eller endringer i organisasjon og virkefelt til selvstendige rettssubjekter. Anbefalingene er følgelig forslag til hva fylkeskommunen kan vurdere å fremme overfor institusjonenes eiere og styringsorganer.

3. Organisering av arkivsektoren

3.1. Innledning

Begrepet «arkivsektoren» brukes i faglitteraturen og i politiske dokumenter som betegnelse på institusjonene som har som hovedoppgave å bevare, tilgjengeliggjøre og formidle arkiv. Disse institusjonene kalles ofte «depoter» eller «depotinstitusjoner», noe som kan være misvisende. Depotfunksjonen bare er én av flere funksjoner i en arkivinstitusjon.

I politiske styringsdokumenter blir arkivsektoren ofte nevnt sammen med museumssektoren og biblioteksektoren, det vil si som et landsdekkende nettverk av institusjoner. Når arkiv, bibliotek og museum nevnes i statsbudsjetter og politiske meldinger, vises det til arkiv som en offentlig eller privat *virksomhet og institusjon*, som i dette sitatet fra Meld. St. 8 (2018–2019) *Kulturens kraft*: «For eksempel kan kulturverksemder som arkiv, bibliotek og museum fremje tillit, autentisitet og relevans» (Kulturdepartementet, 2018). Sitatet er eksempel på at arkivinstitusjoner i politikken blir oppfattet som samfunnsinstitusjoner, med funksjoner som er andre enn depotoppgavene.

Kapittelet inneholder en beskrivelse av arkivsektoren i Norge. Det redegjør også for andre institusjoner som bevarer, tilgjengeliggjør og formidler privatarkiv. Redegjørelsen trekker opp hovedlinjer. For mer detaljert informasjon, henvises leseren til arkivstatistikken på Arkivverkets nettsider (www.arkivverket.no).

3.2. Arkivinstitusjoner, museum og andre som bevarer privatarkiv

Det er fire hovedkategorier arkivinstitusjoner i Norge:

KATEGORI 1: ARKIVVERKET

Arkivverket er statens fagetat og direktorat for arkiv. Arkivverket omfatter Riksarkivet i Oslo, åtte statsarkiv ulike steder i landet og Samisk arkiv i Kautokeino. Arkivverket har tre roller og funksjoner:

- Nasjonal arkivmyndighet med ansvar og oppgaver i henhold til arkivloven (myndighetsrolle)
- Bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av alle bevaringsverdige statlige arkiv og et utvalg av viktige privatarkiv (bevaringsinstitusjon for arkiv)
- Statens utviklingsorgan for arkiv, som skal «iverksette nasjonal arkivpolitikk» (Statsbudsjettet 2020)

Statlige virksomheter med landsdekkende funksjoner som fagmyndighet og utviklingsorgan betegnes gjerne som direktorater. Også Arkivverket er et direktorat i denne betydningen, men skiller seg fra andre direktorater ved at det også har operative oppgaver med bevaring og formidling av arkiv.

Arkivverket ledes av Riksarkivaren, som skrives med stor «R» når Riksarkivaren brukes om arkivmyndigheten, og med liten «r» når riksarkivar er stillingsbetegnelsen (riksarkivar Inga Bolstad). I rollen som fagmyndighet brukes betegnelsene Arkivverket og Riksarkivaren om hverandre, også i offisielle dokumenter. Etaten Arkivverket blandes også ofte sammen med Riksarkivet som er den eldste og langt den største arkivinstitusjonen i Arkivverket, og som også er forløperen for Arkivverket. Riksarkivet ble opprettet i 1817, med Henrik Wergeland som landets første riksarkivar.

Etter omorganisering av Arkivverket i perioden 2014–2017, er ikke Riksarkivet og statsarkivene egne «institusjoner» i den egentlig meningen av begrepet. Hele Arkivverket er nå organisert med gjennomgående fagavdelinger. Det vil si at Arkivverket er en desentralisert etat som er lokalisert flere steder i landet.

KATEGORI 2: ANDRE OFFENTLIGE ARKIVINSTITUSJONER

Offentlige arkivinstitusjoner som er ledd i fylkeskommunenes og kommunenes organisasjon: Fylkeskommunale og kommunale arkivinstitusjoner, og kommunale samarbeidsordninger for arkiv. De viktigste eksemplene på slike er fylkesarkiv, byarkiv og interkommunale samarbeidsordninger. Hovedoppgaven til disse arkivinstitusjonene er å bevare, tilgjengeliggjøre og formidle fylkeskommunene og kommunens arkiv. Institusjonene har ellers ulike oppgaver og ulik grad av delegert fagmyndighet fra fylkeskommune og kommune. Så godt som alle bevarer også privatarkiv, som har tilknytning til regionen eller lokalsamfunnet.

KATEGORI 3:

Uavhengige arkivvirksomheter som eies av fylkeskommuner og kommuner, og som har som hovedoppgave å bevare, tilgjengeliggjøre og formidle eierkommunenes arkiv: interkommunale samarbeidsordninger for arkiv som er uavhengig rettssubjekt, interkommunale selskap, IKS. De fleste av disse bevarer også privatarkiv.

KATEGORI 4:

Uavhengige arkivinstitusjoner i privat eie, eller som er stiftelser (en stiftelse eier seg selv). Dette er spesialinstitusjoner med landsdekkende eller regionale oppgaver med privatarkiv på vegne av sine eier. Når disse har tilskudd til driften fra staten, kan de ha føringer for virksomheten i tilskuddsbrev.

I arkivstatistikk for 2019 er det data fra i alt 31 «rene» arkivinstitusjoner (Statistikk for arkiv på Arkivverkets nettsider, www.arkivverket.no).

Bevaring, tilgjengelighet og formidling av arkiv er hovedoppgaven til en arkivinstitusjon, men dette er også et arbeidsfelt som drives i bibliotek og museum. Når dette arbeidet er knyttet til en fagavdeling for arkiv i et museum, kan avdelingen bli regnet enn egen arkivinstitusjon i arkivstatistikken, slik som Vestfoldarkivet blir.

Arbeidet med privatarkiv i Norge drives i landsdekkende nettverk på to nivåer:

1. Fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv i alle tidligere fylkeskommuner.

Disse institusjonen ble opprinnelig oppnevnt av Riksarkivaren i 2004 i samråd med fylkeskommunene og med daværende Statens senter for arkiv, bibliotek og museum (ABM-utvikling).

Mai 2020 er det 16 fylkeskoordinerende institusjoner, hvorav flere er inne i en sammenslåingsprosess. Fire statsarkiv (Arkivverket) har rollen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv «inntil videre», det vil si til fylkeskommunene har valgt en løsning.

2. Institusjoner som bevarer, tilgjengeliggjør og formidler privatarkiv.

Det er langt flere virksomheter enn de fylkeskoordinerende institusjonene som bevarer og formidler privatarkiv lokalt og regionalt. De viktigste står i den årlige arkivstatistikken (148 institusjoner i 2019). Arkivstatistikken publiseres på Arkivverkets nettsider og har data fra og om alle disse institusjonene.

Nettverket og funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon ble evaluert i 2017–2018. I den sammenhengen reoppnevnte fylkeskommunene i 2018–2019 fylkeskoordinerende institusjoner på initiativ fra Riksarkivaren. Flere fylkeskommuner er nå i en prosess med å samordne funksjonen i de nye sammenslåtte fylkene. Dette bør gjøres i Vestfold og Telemark hvor det per dags dato er oppnevnt to fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv: Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet.

Alle fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv er operative arkivvirksomheter som bevarer privatarkiv i større eller mindre grad, men ikke alle er arkivinstitusjoner med arkiv som

hovedoppgave. Også noen museer og ett fylkesbibliotek (Finnmark) har fått tillagt denne funksjonen. Noen er dominerende eller nærmest enerådende i bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av privatarkiv i fylket, andre har svært begrenset rolle som bevaringsinstitusjoner. Nettverket av fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv, består følgelig av institusjoner med ulike tilknytnings- og organisasjonsformer.

Fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv (per 01.05.2020)		
Nytt fylke:	Tidligere fylke:	Fylkeskoordinerende institusjon:
Oslo	Oslo	Oslo byarkiv
Viken	Akershus	Museene i Akershus
	Buskerud	Vestfoldarkivet
	Østfold	Østfoldmuseene
Innlandet	Hedmark	Statsarkivet i Hamar, inntil videre
	Oppland	Fylkesarkivet i Innlandet m/IKA Opplandene
Vestfold og Telemark	Telemark	Telemarksarkivet
	Vestfold	Vestfoldarkivet
Agder	Aust-Agder	Aust-Agder museum og arkiv
	Vest-Agder	Statsarkivet i Kristiansand, inntil videre
Rogaland	Rogaland	Statsarkivet i Stavanger, inntil videre
Vestland	Hordaland	Fylkesarkivet i Hordaland (nå Fylkesarkivet i Vestland)
	Sogn og Fjordane	Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane (nå Fylkesarkivet i Vestland)
Møre og Romsdal	Møre og Romsdal	IKA Møre og Romsdal
Trøndelag	Nord-Trøndelag	IKA Trøndelag
	Sør-Trøndelag	IKA Trøndelag
Nordland	Nordland	Arkiv i Nordland
Troms og Finnmark	Finnmark	Finnmark fylkesbibliotek
	Troms	Statsarkivet i Tromsø, inntil videre

Bevaring av privatarkiv gjøres regionalt, av institusjoner med ulike tilknytnings- og organisasjonsformer. I dag (2019) er det i alt 150 virksomheter i Norge som bevarer arkiv og som har sendt inn data til arkivstatistikken. Disse har 598 765 hyllemeter offentlige og private arkiv. Dette er 60 mil med hyller fulle av originale arkivdokumenter. Av disse 150 institusjonene i arkivstatistikken bevarer 148 privatarkiv, til sammen 132 122 hyllemeter privatarkiv. Dette utgjør 22,1 % av total bestand av arkiv som er bevart i Norge. De 150 institusjonene som bevarer arkiv, er 31

arkivinstitusjoner, 49 bibliotek og 70 museum (og altså bare to av de 31 arkivinstitusjonene som ikke har noe privatarkiv).

I virkeligheten er det mange flere aktører på privatarkivfeltet enn de 148 i statistikken. Men de fleste av disse er ikke bevaringsinstitusjoner for arkiv i egentlig forstand, og samlet sett har de bevart lite arkiv.

Organiseringen av arbeidet med privatarkiv regionalt er ikke etablert som ledd i lovverk eller en arkivreform. Organiseringen er resultat av initiativer fra ulike aktører: museer og offentlige arkivinstitusjoner, frivillige organisasjoner og høyskoler/universitet. Arkiverket ved statsarkivene har vært initiativtaker i noen fylker. Fylkeskommunene har vært inne i prosessene i alle fylkene, enten som initiativtakere og støttespillere, eller direkte som organisatorer og eiere. Seks store bykommuner har opprettet byarkiv som er kommunale arkivinstitusjoner, som alle arbeider med både offentlige (kommunale) og private arkiv. Tromsø har samorganisert folkebiblioteket og byarkivet.

Arkiv som er bevart i Norge – arkivstatistikk 2019			
Institusjonstype:	Hyllemeter totalt, offentlige og private arkiv:	Hyllemeter privatarkiv:	Antall privatarkiv:
Arkiverket	270 760	38 145	10 650
(Fylkes)kommunale arkivinstitusjoner	259 680	32 644	12 922
Andre arkivinstitusjoner	14 621	12 619	2 894
Sum arkivinstitusjoner	545 061	83 408	26 466
Fagbibliotek/dokumentasjonssentre	14 224	14 199	7 865
Folkebibliotek	2 654	1 918	
Lokalhistoriske arkiv og samlinger	1 669	1 291	1 510
Sum bibliotek/lokalhistoriske samlinger	18 177	17 038	10 775
Museum	35 157	31 306	17 807
Totalsum	598 765	132 122	55 048

De 15 største institusjonene med nær ¾ av alt privatarkivmaterialet i Norge					
Nr.:	Navn på institusjon:	Privatarkivbestand (hyllemeter):	Privatarkiv (antall arkiv):	Bevarte uttrekk fra private aktører*:	Total bestand i hyllemeter, offentlige og private arkiv :

1	Arkivverket (Riksarkivet, åtte statsarkiv og Samisk arkiv)	38 145	10 650	58	270 760
2	Bergen byarkiv	12 384	2 721	10	40 920
3	Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek	8 286	2 164	1	8286
4	Nasjonalbiblioteket	6 270	6 250	28	6270
5	Universitetsbiblioteket i Bergen (inkl. Skeivt arkiv og spesialsamlingene)	4 606	165	21	4 606
6	Vestfoldarkivet	4 189	1 814	1	6 191
7	Aust-Agder museum og arkiv	3 320	1 797	0	9 801
8	Arkiv i Nordland	2 990	1 009	0	9 116
9	Østfoldmuseene	2 682	1 071	2	2 794
10	NTNU, Universitetsbiblioteket i Trondheim	2 620	642	0	2 620
11	Oslo byarkiv	2 545	427	0	23 162
12	Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane	2 446	1 966	0	7 292
13	Misjons- og diakonarkivet, VID	2 438	511	3	2 438
14	Stiftelsen Lillehammer museum (inkl. Opplandsarkivet, avd. Maihaugen)	2 400	1 950	0	2 400
15	Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark (AAT)/Norsk industriarbeidermuseum (NIA)	2 205	1 090	0	2 205
Sum privatarkiv (hos de 15 største institusjonene)		97 526	34 227	124	(433 088)

- ★ Med «uttrekk» menes datasett/informasjonsinnhold i databasesystemer, som er tatt ut av systemene og lagret med metadata ("data om data") og systeminformasjon, som gjør at dataene kan langtidsbevares og brukes som kilder og dokumentasjon i ettertid.

4. Organiseringen i Vestfold og Telemark

4.1. Innledning

Arkivutredningen skal vurdere tiltak for organisatorisk samordning av arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark. Dagens organisering av arbeidsfeltet i de to tidligere fylkene, danner grunnlaget for disse vurderingene.

Et trekk ved organisering og arbeidsdeling på arkivfeltet i Vestfold og Telemark, som er bestemmende for hvilke endringer som er mulige og hensiktsmessige, er at ansvar og oppgaver med fylkeskommunale og kommunale arkiv er lagt til IKA-Kongsberg som et interkommunalt arkivselskap med virkeområde i flere fylker. IKA-Kongsberg er ikke aktuell som institusjon for privatarkiv i Vestfold og Telemark. Redegjørelsen for organiseringen av arkivfeltet i Vestfold og Telemark, er derfor konsentrert om institusjoner som arbeider med bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av privatarkiv i fylket.

Dette kapittelet redegjør for hvordan arbeidet med privatarkiv er organisert i Vestfold og Telemark. Vurderinger av organiseringen, med alternativer og anbefalinger finnes i del III, kapittel 9.

4.2. Organisering av arbeidet med privatarkiv

I både Vestfold og Telemark har bevaring av privatarkiv tradisjonelt vært drevet lokalt, etter initiativ fra enkeltpersoner, bygdetun, historielag og andre frivillige organisasjoner. I tillegg har museene alltid tatt vare på noe arkiv, men lite planmessig og ofte uten at arkiv ble sett som et eget fagfelt og innsatsområde. Systematisk tilgjengeliggjøring og formidling av privatarkiv ble i liten grad vurdert som nødvendig ledd i bevaringsarbeidet. Men det finnes likevel eksempler – fra før det ble etablert et mer systematisk arbeid med arkiv – på at museene sikret viktige privatarkiver, og at privatarkiv ble brukt som kilder til ny kunnskap. I noen tilfeller var dette også arkiver med vesentlig omfang og kompleksitet – og med betydelige verdier som kilder og dokumentasjon.

Det er særlig tre initiativ som har virket til en faglig standardisering av arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark, og som har lagt grunnlag for å utnytte bevaring av privatarkiv til fornyelse av formidlingen og til aktivt dokumentasjonsarbeid.

1. Etableringen av lokalavdelingene av Arbeiderbevegelsens arkiv i Vestfold allerede i 1965, som det første regionale arbeiderbevegelsens arkiv; og av Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark i 1980. Dette var de to første faginstitutionene for arkiv i Vestfold og Telemark
2. Opprettelsen av Fylkesarkivet i Vestfold (nå Vestfoldarkivet) i 1997.

3. Organiseringen av Telemarksarkivet som museumsnettverk for privatarkiv i 2015.

Arbeiderbevegelsens arkiv i Vestfold er nå tilsluttet Vestfoldarkivet og har sine arkiver i deres magasiner. Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark er samlokalisert med Norsk industriarbeidermuseum (NIA) i Rjukan.

Hvis vi legger arkivstatistikken for 2019 og bevaringsplanene for privatarkiv i Vestfold og Telemark til grunn, drives arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark i ti virksomheter. De fleste av disse har lagt ut informasjon om arkivene på den nasjonale fellekatalogen, arkivportalen.no.

Åtte av de ti arkivvirksomhetene er registrert med privatarkiv i arkivstatistikken for 2019:

1. Vestfoldarkivet, som står i statistikken sammen med øvrige avdelinger i Vestfoldmuseene IKS

Vestfoldmuseene IKS er et interkommunalt selskap med åtte kommuner og fylkeskommunen som eiere. Statistiske data for museumsenhetene i de konsoliderte Vestfoldmuseene er oppgitt samlet for Vestfoldarkivet.

2. Lokalhistorisk senter i Horten

Lokalhistorisk senter er en stiftelse. Lokalhistorisk senter har registrert data i arkivstatistikken.

3. Vest-Telemark Museum

4. Telemark Museum

5. Norsk Industriarbeidermuseum

Disse konsoliderte museene er stiftelser. De tre museene danner Telemarksarkivet og står med statistiske data for det enkelte museum i arkivstatistikken.

6. Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark

Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark og Norsk Industriarbeidermuseum står i statistikken 2019 som én institusjon, med statistiske data for de to institusjonene samlet. Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark er et andelslag, der lag og foreninger med tilknytning til den politiske og faglige arbeiderbevegelsen er andelshavere.

7. Folkemusikkarkivet i Telemark

Folkemusikkarkivet er registrert med data i arkivstatistikken som fagbibliotek/dokumentasjonssenter.

8. Drangedal historielag

Historielaget er oppført med statistiske data i arkivstatistikken, men laget er ikke registrert med privatarkiv i bevaringsplanen for Telemark.

9. Sauherad lokalhistoriske arkiv

Lokalarkivet er registrert med privatarkiv i bevaringsplanen for Telemark, men har ikke data i arkivstatistikken. Lokalarkivet er virksomhet tilknyttet Sauherad historielag.

10. Lokalhistorisk arkiv i Vinje

Lokalarkivet er registrert med privatarkiv i bevaringsplanen for Telemark, men har ikke data i arkivstatistikken. Institusjonen er virksomhet i Vinje kommune (kommunal virksomhet)

I virkeligheten er det langt flere aktører som bevarer privatarkiv i Vestfold og Telemark, enn de ti som er nevnt her: historielag, folkebibliotek og andre. Men disse rapporterer ikke inn til arkivstatistikken, eller er registrert med arkiv. Og de har ikke standardiserte systemer for registrering og katalogisering av arkiv (systemet ASTA) som gjør det mulig å informere om arkivene. Virksomhetene er derfor ikke regnet som bevaringsinstitusjoner i denne utredningen. Men det er likevel viktig å ta de med i betraktningen når arkivvirksomheten i Vestfold og Telemark skal samordnes. De representerer et verdifullt engasjement, og forvalter av og til enkeltarkiver med betydelige verdier.

Arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark er i dag i all hovedsak organisert innenfor rammen av Vestfoldmusene IKS ved Vestfoldarkivet, og ved de tre konsoliderte museene i Telemark med nettverket Telemarksarkivet.

4.3. Vestfoldarkivet – organisasjonshistorie

Vestfoldarkivet ble etablert i 1997 som Fylkesarkivet for Vestfold.

Kulturutvalget i Vestfold fylkeskommune vedtok i 1994 å sette ned et utvalg til å utrede etablering og drift av et fylkesarkiv for Vestfold. Utredningen, "Plan for fylkesarkiv i Vestfold" (27.03.1995) konkluderte med at det burde opprettes et fylkesarkiv for Vestfold, administrativt knyttet til fylkeskultursjefen. Videre sa utredningen at Fylkesarkivet skulle fungere som en samordnende og veiledende instans for hele det immaterielle kulturvernet og det lokalhistoriske arbeidet i fylket. Arkivet kunne arbeide med private, fylkeskommunale og kommunale arkiver. Men i første omgang skulle arbeidet med privatarkivene prioriteres.

Utredningen ble lagt fram for kulturutvalget og fylkestinget, som i møte 20.06.1995 vedtok at utredningen skulle legges til grunn for det videre arbeidet med fylkesarkiv for Vestfold og at fylkesarkivet for Vestfold skulle tas med som nytt tiltak i budsjett for 1996. Fylkesarkivet for Vestfold ble operativt fra 07.01.1997 da fylkesarkivaren tiltrådte sin stilling.

Privatarkivene ble prioritert i starten. Det ble etablert arkivmagasin i Tønsberg og arbeid med innsamling av arkiver kunne starte. Ved siden av arbeidet med privatarkiver var Fylkesarkivet depot for fylkeskommunens eldre arkiver.

I 2004 opprettet Riksarkivaren en ordning med koordinerende institusjoner for privatarkivarbeidet i fylkene. Fylkesarkivet i Vestfold ble oppnevnt som koordinerende institusjon for fylkene Vestfold, Buskerud og Telemark, som ledd i daværende "trefylkesamarbeidet" på kulturfeltet. Vestfoldarkivet er fremdeles koordinerende institusjon for Vestfold og Buskerud. Telemark gikk ut av ordningen i 2007 da trefylkesamarbeidet ble avviklet.

Fylkesarkivet for Vestfold har satset sterkt på formidling av arkiver, og ansatte som den første av de fylkeskommunale og kommunale arkivinstitusjonene en egen arkivformidler i 2007.

1. januar 2009 ble Fylkesarkivet for Vestfold slått sammen med Museumssenteret i Vestfold. Den nye enheten fikk navnet Kompetansesenter for Museum og Arkiv (KOMMA). Da Vestfoldmuseene IKS ble etablert senere samme år, gikk KOMMA inn som en avdeling i det konsoliderte museet.

Fra 1. januar 2011 ble det tidligere Fylkesarkivet for Vestfold skilt ut som en egen avdeling i Vestfoldmuseene IKS og fikk navnet Vestfoldarkivet. De to enhetene ble igjen slått sammen i august 2012 under navnet Vestfoldarkivet og samlingsforvaltningen.

4.4. Telemarksarkivet – organisasjonshistorie

Museumskonsolideringen etter Stortingets vedtak i 2000 og fram til 2008, førte til at Telemark fikk tre konsoliderte museer med størrelse og faglig differensiering, som gjorde det mulig å opprette egne fagstillinger for arkiv.

Den første utredning av arkivsituasjonen i Telemark kom i 2010, ble bestilt av fylkeskommunen og ble utarbeidet av Lene Walle og Finn Rønning fra Telemark Museum. Utredningen konkluderte med at en fremtidig løsning kunne ta to ulike former: opprette en ny, fylkeskommunal privatarkivinstitusjon, eller delegere ansvaret til de institusjonene som allerede hadde både samlinger og bemanning og kompetanse til å ta ansvaret. Det ble pekt på behovet for en styrking av museenes driftsbudsjetter, flere stillingshjemler og vurdert investeringsbehov ved institusjonene. Utredningen ble ikke fremmet for politisk behandling.

Fylkeskommunen utredet arkivsituasjonen på nytt et par år senere. Denne gangen fikk Norsk industriarbeidermuseum og Vest-Telemark museum tilskudd til et toårig prosjekt. Oppstarten var i 2013, og fra 2014 ble Telemark Museum med. I Telemark fylkeskommune, hovedutvalg for kultur sitt vedtak ble det lagt til grunn en økning av ressursene til «kvar museumseining på to årsverk.» En hovedforslag i utredningen, og som pekte fram mot Telemarksarkivet, var å benytte og til dels samordne eksisterende ressurser i museene. Privatarkiv i faglig nettverk var prøvd før i Norge og den desentraliserte løsningen for museumsnettverket Opplandsarkivet, var en viktig inspirasjon.

Formålet var igjen å få på plass en god organisering av arbeidet med privatarkiv i fylket, samt å legge fram forslag til driftsbudsjett og opptrappingsplan fra 2015. Her var konklusjonen at

museumsnettverk for arkiv ville være mest hensiktsmessig, og at museene ville kunne ta oppgaven, forutsatt at driftstilskuddet ble økt. Opptrappingsplanen var på syv nye stillingshjemler innen 2020, to hver til VTM og NIA, og tre til TM. En forutsetning fra fylkeskommunens side var at også staten og kommunene skulle være med på et spleiselag.

Telemarksarkivet ble lansert i september 2015, først i prøvedrift. Nettverket er basert på samarbeid i en løst organisert struktur og faglig nettverk med arkivarer og fotoarkivarer på hvert av de tre museene, og med felles prosjekter og planverk, faglig oppdatering, felles nettportal/facebook. Det er etablert en styringsgruppe som består av de tre direktørene, og NIA har koordinatoren for Telemarksarkivet. Det lages årlig handlingsplan og fylket får årlig rapport om arbeidet.

I 2017 ble Telemarksarkivet, representert ved NIA, oppnevnt av Riksarkivet i samråd med Telemark fylkeskommune, som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv i Telemark.

4.5. Oppsummering

Redegjørelsene ovenfor er delvis hente direkte fra skriftlige innspill fra Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet. Innspillene er lagt ved utredningen i sin helhet.

Organisatoriske tiltak for å samordne arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark må ta utgangspunkt i dagens organisering av Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet. Institusjonen og nettverket har begge rollen som fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv i de to tidligere fylkene, og de har begge hatt ansvaret for å utarbeide bevaringsplaner for privatarkiv.

I del III kapittel 9 vurderes ulike modeller for organisatorisk samordning.

5. Hovedlinjer i politikk for privatarkiv

5.1. Innledning

Det overordnede målet for vekslende regjeringers arkivpolitikk har vært å bevare, tilgjengeliggjøre og formidle et allsidig og relevant utvalg av arkiv med verdier som dokumentasjon og kilder fra alle samfunnssektorer, uavhengig av om arkivene er skapt av offentlige eller private virksomheter.

Det har vært et utviklingstrekk i arkivpolitikken, både i Norge og internasjonalt, at prosesser for administrativ dokumentasjonsbehandling (arkivdanning) og bevaring av arkiv, har vært sett i sammenheng. Perspektivet er sammenfattet i Arkivverkets innspill til regjeringens arbeid med kulturmeldingen som kom i 2018.

I arkivfaget har lenge dokumentasjonsforvaltning («Records Management»), bevaring og formidling av historiske arkiv vært beskrevet som ledd i en verdikjede, der arkiv brukes og gjenbrukes for ulike formål. Arkiv har verdi som dokumentasjon og som forskningsmateriale i alle faser av verdikjeden, og denne forståelsen har i økende grad vært lagt til grunn for oppdrag, organisering og kompetansekrav i Arkivverket og i arkivsektoren for øvrig. (Arkivverket, 2017, s. 3)

Bevaring og formidling av privatarkiver fra bedrifter, organisasjoner og personer skal sikres gjennom «et bredt samarbeid over hele arkivområdet med Riksarkivaren som pådriver og koordinator», het det i Regjeringens melding til Stortinget om arkiv i 2013 (St.meld 7, 2012-2013). Dette har også vært et hovedperspektiv i alle statsbudsjett på 2000-tallet.

I Vestfold og Telemark er ansvaret for bevaring av fylkeskommunale og kommunale arkiv lagt til Interkommunalt arkiv i Kongsberg (interkommunalt arkivselskap, IKS). Redegjørelsene nedenfor om arkivpolitikk og lovverk for arkiv er derfor konsentrert om privatarkiv.

Kapittelet har en gjennomgang av sentrale punkter i kultur- og arkivpolitiske dokumenter og kommenterer hovedlinjer og problemstillinger. Redegjørelsene og kommentarene er relativt utførlige og detaljerte. Dette er gjort fordi arkivfeltet har hatt en uklar og vekslende tilknytning til kultur- og forvaltningspolitikk. Både i sammenheng med reformene i lokal- og regionforvaltningen og i sammenheng med forslaget til ny Lov om samfunnsdokumentasjon og arkiv, har det blitt viktig med en tydelig forankring i politikk og lovverk av ansvar og oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene på arkivfeltet.

5.2. «Samfunnets arkiver»

«Samfunnets arkiver bør omfatte alle sentrale arkiver som kan gi opplysninger om vårt samfunn, uavhengig av om de er skapt av offentlige eller private virksomheter.» Denne formuleringen står

sentralt i NOU 1987: 35 *Samtidens arkiver – fremtidens kildegrunnlag* ("Arkivlovutvalget" 1987, Norsk offentlig utredning, NOU 1987: 35)

Formuleringene om «samfunnets arkiver», og om sammenhengen mellom offentlige og private arkiv som dokumentasjon og kilder, ble framhevet flere steder i den offentlige utredningen som lå til grunn for Norges første lov om arkiv. Utvalgets mandat var å vurdere de mest pressende oppgavene for Arkivverket, drøfte alternative virkemidler for å løse utfordringene og vurdere behovet for en arkivlov. Hovedperspektivet i NOU-en i 1987, innebar langt på vei en ny forståelse av arkiv, og av rollen og oppgavene til det statlige Arkivverket. Utredningen pekte fram mot alle senere politiske styringsdokumenter om arkiv.

Forslagene fra utvalget i 1987 er fortsatt hovedelementer i nasjonal arkivpolitikk. Forslagene på privatarkivfeltet kan sammenfattes i tre punkter:

1. Klarere ansvar og myndighet lagt til Riksarkivaren for å styrke arbeidet med privatarkiv.
2. Omprioritering i Arkivverket med sikte på at etaten skulle bevare og tilgjengeliggjøre flere privatarkiv enn tidligere.
3. Nasjonal verneplan for privatarkiv i regi av Riksarkivaren, og i samarbeid med regionale og lokale arkivinstitusjoner.

Arkivutvalget foreslo at det ble vedtatt en lov om arkiv med formål om å sikre et bedre vern av arkiver som har betydning for forskning og kulturhistorisk dokumentasjon. Det ble uttrykkelig presisert at økt innsats med privatarkiv var et ledd i lovforslagets formål.

Fornyelsen og endringen av Riksarkivarens og Arkivverkets rolle og ble sammenfattet slik: «Arkivverkets målsetting redefineres mot et overordnet kulturvernansvar for samfunnets arkiver, både de offentlige og de private.»

Arkivutvalget gikk også inn på noen særlige utfordringer i arbeidet med privatarkiv, blant annet behovet for kompetanse og magasinplass til å håndtere komplekse og plasskrevende bedriftsarkiver.

Proposisjonen med forslag til lov om arkiv (1992) fulgte opp de nye perspektivene på «samfunnets arkiver» (Ot.prp. nr. 77, 1991–1992, Om lov om arkiv). Det ble lagt vekt på at loven skulle virke til en økt bevaring og tilgjengeliggjøring av privatarkiv. Proposisjonen framhevet også, sterkere enn arkivlovutvalget hadde gjort, de offentlige arkivenes betydning som forvaltningsmessig og rettslig dokumentasjon, og understreket Riksarkivarens rolle som fagmyndighet for arkivarbeidet i forvaltningen. I tråd med dette fikk arkivlovens formålsparagraf en noe annen utforming enn utvalget hadde foreslått, med større vekt på arkiv som forvaltningsmessig og rettslig dokumentasjon.

Arkivlovutvalget hadde anbefalt at Riksarkivaren skulle samarbeide med lokale og regionale arkivinstitusjoner, spesielt i utarbeidelsen av en nasjonal verneplan for privatarkiv. Regionalt planarbeid skulle være knyttet opp mot en overordnet nasjonal plan. Samarbeidet skulle etableres på institusjonsnivå, mellom Arkivverket og regionale arkivinstitusjoner. Utvalget vurderte ikke om

dette ville forutsette rolleavklaring og tydelig arbeidsdeling mellom forvaltningsnivåene i arbeidet med privatarkiv.

5.3. Nasjonale retningslinjer for bevaring av privatarkiv og fylkeskoordinerende institusjoner

I 2002 kom Riksarkivarens «Retningslinjer for bevaring av privatarkiv», med referanse til § 14 i arkivloven, som gir Riksarkivarens myndighet til å fastlegge retningslinjer for arbeidet med privatarkiv. Retningslinjene inneholdt et punkt om at det i hvert fylke skal være en institusjon som koordinerer arbeidet med privatarkiv, og som blant annet skal ha ansvaret for regionale bevaringsplaner for privatarkiv.

De fylkeskoordinerende institusjonene for privatarkiv ble oppnevnt i 2004. I Riksarkivarens oppnevningebrev til fylkeskommunene sto det at formålet og forventningene til ordningen er at institusjonene skal medvirke til planmessighet, samordning og faglige standardisering. Fylkesarkivet i Vestfold (nå Vestfoldarkivet) ble oppnevnt som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv i Vestfold, Telemark og Buskerud. Fellesfunksjonen var forankret i daværende «trefylkesamarbeid» på kulturfeltet.

Vestfoldarkivet er i dag fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv i Vestfold og Buskerud. Telemarksarkivet er fylkeskoordinerende institusjon i Telemark. Det innebærer at Vestfold og Telemark fylke har to fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv.

Funksjonene til nettverket av fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv er senere, i alle nasjonale styringsdokumenter om arkiv, omtalt som et viktig ledd i en nasjonal strategi for privatarkiv. Nasjonal politikk for privatarkiv retter seg dermed mot regional og kommunal virksomhet.

1.2. Privatarkiv i politikk for arkiv, bibliotek og museum

ABM-meldingen som kom i 2000, St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving*, trakk opp hovedutfordringene for arkiv, bibliotek og museum i den neste tiårsperioden. Meldingen skisserte en styrking og fornyelse av arkiv, bibliotek og museum som åpne møtesteder, som støtter opp under og legger til rette for ytringsfrihet, dialog og kulturelt mangfold, og som inkluderer og engasjerer brede målgrupper.

ABM-meldingen hadde undertittelen «Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet». Utfordringer og muligheter som ligger i digital utvikling, var hovedperspektivet i meldingen. Det ble pekt på at det lå store muligheter i å utnytte ny teknologi til systematisk sammenstilling og formidling av ulike kildetyper og informasjon, på tvers av forvaltningsnivåer, fagsektorer og institusjonstyper.

Alle politiske meldinger og utredninger som har omtalt arkivområdet på 2000-tallet, har vektlagt utviklingen av arkivinstitusjoner som aktuelle, relevante og demokratiske samfunnsaktører, som skal være synlige og tilgjengelige for ulike grupper av brukere. De har uttrykt forventninger om at institusjonene skal bidra til å fremme kunnskap og refleksjon. På bakgrunn av dette har arbeidet med bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av et bredt spekter av privatarkiver vært målrettet mot å styrke en slik rolle i samfunnet, både med hensyn til relevans for ulike brukergrupper og bredde i funksjoner og tjenester.

Stortingsmelding nr. 17 (2005–2006) 2008 som markeringsår for kulturelt mangfold pekte på behovet for å styrke dokumentasjon og formidling av kulturelt mangfold og av minoritetskulturer spesielt, blant annet ved bruk av arkiv. Arkivinstitusjoner, bibliotek og museum bør utvikles til møteplasser der minoriteter kan forme og oppleve kultur som er viktig for egen identitet og tilhørighet. Like viktig er det at majoriteten kan få innsyn i minoritetskulturer, og at kulturelle endringer i det norske samfunnet blir synliggjort.

Stortingsmelding nr. 24 (2008–2009) Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv hadde til hovedformål å sikre kommende generasjoner kultur- og kunnskapskilder i arkiv, bibliotek og museum. Arbeidet med digitalisering, langtidsbevaring og tilgjengeliggjøring ble gjennomgått, og meldingen foreslo en arbeidsdeling og samordning mellom Nasjonalbiblioteket, Arkivverket og daværende ABM-utvikling (“Statens senter for arkiv, bibliotek og museum”) for å møte utfordringene.

Arkivverket fikk det nasjonale hovedansvaret for digitalisering av arkiv og for digitale tjenester i arkivsektoren. ABM-utvikling skulle ha koordinerende og tilretteleggende oppgaver for museum og privatarkiv utenfor Arkivverket. Meldingen omtaler imidlertid i liten grad virkemidler for digitalisering av arkiv utenfor Arkivverket.

Museumsmeldingen som kom i 2009, St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum*, oppsummerte den økte betydningen som privatarkiv hadde fått i museene, og gjorde arkiv i museum til et tema i museumspolitikken. Det er viktig å merke seg museumsmeldingens sterke understrekning av faglig standardisering og av behovet for nasjonale fellesløsninger og infrastruktur for arkiv:

Bedre tilgjengelighet til de store kulturelle og forskningsmessige verdiene som privatarkivene representerer, krever tiltak for utvikling av kompetente bevaringsinstitusjoner, bedre ordning og katalogisering, faglig standardisering, og samlet tilrettelegging av privatarkiver i museene som ledd i landsdekkende infrastruktur og fellesløsninger. I dette ligger også at privatarkiver tilrettelegges i en abm-sammenheng, sammen med andre kildetyper og annet kulturarvsmateriale, jf. blant annet om abm-søk i digitaliseringsmeldingen. Det vil være viktig å styrke arbeidet med bevaring, ordning og katalogisering av privatarkivene, samt å stimulere til formidlingstiltak som gir publikum tilgang til kilder til kulturell arv. (St.meld. Nr. 49, 2008-2009, kapittel 11.1.)

I Vestfold og Telemark hvor arbeidet med privatarkiv i stor grad har vært knyttet til museum, var omtalen av arbeidsfeltet i museumsmeldingen et viktig politisk signal. Når arbeidet med privatarkiv i de to tidligere fylkeskommunene skal samordnes og videreføres, vil arkivfaglige krav og behov for fellesløsninger, som museumsmeldingen pekte på, måtte defineres tydelig.

I sammenheng med arbeidet med en museumsmelding 2020 har Museumsforbundet og andre som har kommet med innspill, pekt på privatarkiv som et viktig arbeidsfelt i mange museer. Museenes bruk av nasjonale fellesløsninger for digital bevaring og formidling av arkiv, og samspill mellom arkivløsninger, Digitalarkivet og Digitalt museum, er nevnt av flere som et viktig tema i museumsmeldingen (Høringsinnspill på kulturdepartementet, regjeringen.no).

Arkivmeldingen, Meld. St. 7 (2012–2013) *Arkiv*, ble lagt fram i 2013. Meldingen ble drøftet i Stortinget samme vår. Konklusjonene på privatarkivfeltet i arkivmeldingen var som følger:

- Det overordnede målet for regjeringens arkivpolitikk er å bevare og tilgjengeliggjøre arkiver fra alle samfunnssektorer, hvor arkiver fra statlig, kommunal og privat sektor dokumenterer samfunnet fra ulike vinkler. Dette skal sikres gjennom «eit breitt samarbeid over heile arkivområdet» med Riksarkivaren som pådriver og koordinator.
- Riksarkivarens rolle som overordnet faglig myndighet for hele arkivfeltet blir presisert, og departementet skal vurdere om Riksarkivarens koordineringsansvar skal formuleres tydeligere i loven.
- Riksarkivaren skal «konkretisere nivået for bevaring av privatarkiv i Norge», i samarbeid med andre arkivinstitusjoner.
- Nettverket av fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv skal utnyttes bedre, med Riksarkivaren som nasjonal koordinator.
- Departementet skal vurdere om arkivlovens bestemmelse om særskilt verneverdig privatarkiv «bør få eit vidare virkeområde».
- Departementet skal vurdere om lov og forskrift for offentlige arkiv skal kunne gjøres gjeldende for private som utfører oppgaver på oppdrag fra det offentlige.
- Kulturrådet skal rette støtteordningen for privatarkiv mot museumssektoren og får et særlig ansvar for å styrke arbeidet med privatarkiv i museene.

Arkivmeldingens konklusjoner bekreftet med dette gjeldende politikk for privatarkiv, men fikk likevel betydning for fornyelse av privatarkivfeltet på særlig to måter:

I oppfølgingen av meldingen inviterte Riksarkivaren arkivorganisasjoner, institusjoner og andre aktører på feltet til et bredt samarbeid for å realisere regjeringens arkivpolitikk. Det ble lagt opp til et eget samarbeidsnettverk for privatarkiv spesielt og det ble gjennomført et delprosjekt med utredning av strategier for arbeidet med privatarkiv. Flere forslag fra delprosjektene har senere blitt løftet fram som nasjonal politikk. Utvikling av Digitalarkivet som nasjonal fellesløsning for publisering av digitaliserte og digitalt skapte arkiv (statlige, fylkeskommunale, kommunale og private), var eksempelvis forslag fra delprosjekt privatarkiv.

Arkivmeldingen ble også del av grunnlaget for revisjon av arkivloven, blant annet ved forslaget om å vurdere en lovfestet plikt til å bevare arkiv fra private virksomheter som arbeider med oppgaver på oppdrag fra det offentlige. Arkivlovutvalgets utredning med forslag til ny «Lov om samfunnsdokumentasjon og arkiv» som kom i 2019 (NOU 2019: 9), har fulgt opp blant annet dette forslaget i arkivmeldingen. Etter en høringsprosess arbeider nå departementet med en lovproposisjon.

NOU 2013: 4, Kulturutredningen 2014. Et hovedperspektiv i Kulturutredningen 2014 er at kultur er forutsetning for et levende demokrati. I dette perspektivet må kulturen «bygges» nedenfra, i lokalsamfunn der folk lever sine liv. Utvalget anbefalte derfor å styrke den «lokale grunnmuren», som var utvalgets begrep for kulturaktivitet og kulturtilbud lokalt.

Videre pekte utvalget på at lokal kulturpolitikk må forankres i planarbeid etter plan- og bygningsloven, noe som vil styrke lokal forankring, lokalt engasjement, og utløse synergieffekter på tvers av forvaltningsnivå og fagområder. Utvalget mente videre at det er behov for bedre samspill og dialog mellom kulturpolitiske myndigheter på kommunalt, regionalt og statlig nivå.

Telemark fylkeskommune og Vestfold fylkeskommune leverte høringsuttalelser med klar relevans for en fylkeskommunal arkivpolitikk. Begge fylkeskommunene fant grunn til å understreke at det var alvorlige svakheter ved måten kulturpolitikken ble utviklet og iverksatt på. Telemark fylkeskommune pekte på at «... samspelet mellom ulike kulturnivå må bli bedre, og at det er ei trong for meir organisert dialog mellom kulturdepartementet og fylkeskommunane.» (Høringsuttalelse på regjeringen.no)

Vestfold fylkeskommune leverte en bred uttalelse der de understreket fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør og regional planmyndighet på hele kulturområdet:

Det er slått fast at fylkeskommunene skal være regionale utviklingsaktører. Det danner utgangspunkt og er kjernen i måten hele den fylkeskommunale kultursektoren i Vestfold jobber på. Utviklerrollen retter seg nettopp gjennom vertikale relasjoner med både stat og kommuner. Kultursektoren i Vestfold fylkeskommune (VFK) fungerer både som rådgiver og veileder for kommunene. VFK har (...) etablert et utstrakt og systematisk samarbeid med kommunene i fylket om utvikling av kulturfeltet, og det foregår en rekke utviklingsprosjekt innenfor alle fylkeskommunens virksomhetsområder. (Høringsuttalelse på regjeringen.no)

Uttalelsene fra Telemark og Vestfold fylkeskommuner pekte på sentrale prinsipper i kultur- og forvaltningspolitikken, som er viktige utgangspunkter for Vestfold og Telemark fylkeskommunes oppgaver også med arkiv. Flere tiltak som er foreslått i utredningens kapittel 8. samsvarer med hovedpunktene i disse høringsuttalelsene til kulturutredningen 2014 fra tidligere Telemark og Vestfold fylkeskommuner.

Meld. St. 22 (2015–2016) Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver. Regjeringen foreslo i melding 22(2015-2016) å gjennomføre en regionreform fra 2020, samtidig med en kommunereform. Målet var å utvikle et folkevalgt mellomnivå som legger til rette for utvikling og

vekst i alle deler av landet. I Stortingets behandling av meldingen ble det i vedtaket lagt vekt på å tilføre de nye fylkeskommunene («mellomnivået») nye oppgaver og styrke samfunnsutviklerrollen (Innst. 377 S, 2015-2016). Stortinget anmodet også Regjeringen om å utrede hvilke nye oppgaver som kunne overføres til fylkeskommunene.

Regionreformen. Desentralisering av oppgaver fra staten til fylkeskommunene. Som oppfølging av Stortingets behandling av stortingsmeldingen om regionreform, oppnevnte Regjeringen et utvalg, betegnet som «ekspertutvalget», som skulle vurdere og foreslå overføring av oppgaver fra staten til fylkeskommunene. Forslagene skulle styrke fylkeskommunenes samfunnsutviklerrolle, støtte opp under en effektiv offentlig ressursbruk og gi bedre tjenester for innbyggere og næringsliv. Disse forslagene ble sentrale i diskusjonene om fylkeskommunenes ansvar og oppgaver med kulturtjenester og kulturutvikling. For kultur og vern av kulturminner slo ekspertutvalget fast at strategien skal være at «kultur skal bygge regionen»:

Et kjennetegn ved fylkeskommunens arbeidsform er at deler av politikktutforming og oppgaveløsningen skjer gjennom samhandling og samarbeid med kommunene, regional stat, kompetanseinstitusjoner og frivillige og private aktører. Fylkeskommunene deltar i eller leder et bredt spekter av regionale partnerskap, nettverk og samarbeidskonstellasjoner. De regionale partnerskapene står sentralt i regionale planprosesser og i oppfølging av regionale planer og strategier. (Ekspertutvalget 2018)

Ekspertutvalget framhevet at fylkeskommunene har spilt en sentral rolle i gjennomføringen av nasjonal kulturpolitikk siden 1970-tallet. Men utvalget konkretiserte ikke denne rollen på arkivfeltet, utover at fylkeskommunene har ansvaret for egne arkiv, det vil si for fylkeskommunale arkiv i egen administrasjon og i fylkeskommunale institusjoner.

Ekspertutvalget foreslo å overføre statlige prosjekt- og utviklingsmidler til arkiv, bibliotek og museum til fylkeskommunene, men uten å knytte midlene til nasjonale og regionale utviklingsoppgaver med kommunale og private arkiv som prosjekt- og utviklingsmidler skal støtte opp under.

Arkivverket fulgte opp ekspertutvalgets rapport med en intern utredning, der det blir pekt på at fylkeskommunen kunne få den sentrale rollen på privatarkivfeltet, som utvalget beskrev for andre sektorer.

Det er et behov for tydeligere samordning av arkivarbeidet på regionalt nivå, og det kan være en løsning at de nye fylkeskommunene får en tydeligere utviklingsrolle for arkivarbeid i regionen. Prosjektet antar at det vil kreves en lovendring for å pålegge fylkeskommunen en slik rolle, og det forutsettes at det følger finansiering med nye oppgaver. (Arkivverkets tilpasning til regionreformen, intern utredning)

NOU 2019: 9, Fra kalveskinn til datasjø – forslag til en ny Lov om samfunnsdokumentasjon og arkiv. Gjeldende lovverk for arkiv, EUs personverndirektiv og forslag til ny Lov om samfunnsdokumentasjon er redegjort for i kapittel 4. i utredningen om lovverk for arkiv.

Her nevnes bare kort de to forslagene i utredningen som vil kunne få størst betydning for fylkeskommunenes ansvar og oppgaver på privatarkivfeltet, og for regionale bevaringsinstitusjoner for privatarkiv:

1. Fylkeskommunene får etter forslaget til § 34 et lovpålagt ansvar for *“å koordinere arbeidet med privatarkiv av vesentlig regional betydning”*, og dessuten: *“Fylkeskommunene sørger for langtidsbevaring av private arkiver av vesentlig regional betydning”* (NOU 2019: 9, s. 289 i trykt utgave)
2. GDPRs artikkel om arkivering og bevaring av arkiv med personopplysninger “for allmenne interesser”, er innarbeidet i lovforslaget. Disse bestemmelsene i loven gjelder også bevaring av privatarkiv med personopplysninger i ulike kategorier av lokale og regionale arkivinstitusjoner. (NOU 019: 9, s. 282 i trykt utgave).

Det arbeides med en lovproposisjon, samtidig som Regjeringen har igangsatt arbeid med en museumsmelding, der det regionale arbeidet med privatarkiv vil være et tema. Blant annet vil bruken av begrepet «samfunnsdokumentasjon» i navnet på en lov om arkiv, aktualisere behov for å se lovarbeidet og politikktutviklingen i sammenheng.

Et sentralt spørsmål som vil være nødvendig å avklare i en lovproposisjon, er hva arkivlovutvalget konkret legger i forslaget om at «fylkeskommunen» skal ha ansvaret for å koordinere arbeidet med privatarkiv og dessuten «sørger for» at privatarkiver blir bevart.

Forslag i en offentlig utredning gjelder ikke som politikk før disse er tatt inn i regjeringens meldinger og andre styringsdokumenter, eventuelt i Stortingets vedtak. Slik sett er det ikke vedtatte «politiske signaler» i en NOU.

Anbefalte tiltak for å følge opp lovarbeidet, blir tatt opp i denne utredningens kapittel 4. om lovverk for arkiv og i del III. om utfordringer og muligheter.

Meld.St 8, 2018-2019, Kulturens kraft. Regjeringens kulturmelding 2019 behandler arkiv som kulturarv og som ledd i kulturpolitikken, og omtaler arkiv også som kulturvirksomhet og institusjonstype på linje med bibliotek og museum. Utvikling av slike kulturvirksomheter er et hovedperspektiv i kulturmeldingen, blant annet slik:

Kulturlivet må vere med på å rettleie folk, fremje kritisk tenking og læring, og streve etter kvalitet og kunnskap i tilfanget av informasjon og kulturelt innhald. For eksempel kan kulturverksemdar som arkiv, bibliotek og museum fremje tillit, autentisitet og relevans.

Det blir stadig viktigare å gjere tilgjengeleg og formidle kulturarven. I dette arbeidet er både dokumentasjon og vern gjennom bruk viktig. Her har bibliotek, arkiv og museum eit særleg viktig oppdrag. Fleire organisasjonar arbeider også for å dokumentere og føre vidare levande immateriell kulturarv.» (...)

Kulturarvmaterialet som blir forvalta av arkiv, bibliotek og museum, er eit viktig grunnlag for dagens samfunn, fordi desse institusjonane er berarar og forvaltarar av felles kultur og historie. (Meld.St 8, 2018-2019, kap. 5.3)

Meldingen definerer også utviklingsarbeid som skal drives i samarbeid mellom Arkivverket og andre «aktører i arkivsektoren», og er konkret på at løsnings for brukerservice og tilgang til arkiv, skal omfatte statlige, kommunale og private arkiv:

Ved å ta i bruk digital teknologi kan ein gjere felles kulturarv og kunnskap om kulturarven tilgjengeleg for fleire. Potensialet for å spreie kulturarv er større i digitale format enn i fysiske, analoge format (gjenstandar, bøker osv.). Eit eksempel er Digitalarkivet, som er ein nettportal for digitaliserte arkiv i Arkivverket. I samarbeid med andre aktørar i arkivsektoren, vidareutviklar Arkivverkets Digitalarkivet til å bli ein nasjonal, felles portal for publisering av arkiv. Målet med prosjektet er at alle brukarar skal kunne søkje og hente fram digitalt innhald i statlege, kommunale og private arkiv frå alle delar av landet. (Meld.St 8, 2018-2019).

Meldingen viser også til at Kulturdepartementet har laget en strategi for åpne data i kultursektoren, og at Norsk kulturråd, Arkivverket, Nasjonalbiblioteket og Riksantikvaren har etablert et samarbeidsforum som skal følge opp strategien. Forumet skal blant annet arbeide for formålstjenlig arbeidsdeling i utvikling og drift av felles dataressurser, definere felles behov og foreslå løsninger. Dette tiltaket peker mot tilsvarende behov for forvaltning av kulturdata regionalt, i samarbeid mellom arkiv, museum, bibliotek og kulturminnevernet.

Kulturdepartementet vil gjennomgå kulturloven med sikte på at loven skal være et styringsverktøy for oppgave- og ansvarsfordelingen mellom forvaltningsnivåer og reflektere nasjonale mål i kulturpolitikken. Meldingen nevner at det kan være et alternativ å utvide kulturloven med planforeskrifter etter mønster fra folkehelseloven.

Departementet vil også vurdere en forskrift om armlengdeprinsippet i kulturlova, og viser til at det er politisk enighet om å legge prinsippet til grunn på kulturområdet på både statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Meldingen har en kommentar til prinsippet om armlengdes avstand opp mot behovet for å iverksette vedtatt politikk. Departementet nevner at det i tillegg til lovfesting kan være aktuelt at staten i samarbeid med kommunesektoren utarbeider en felles strategi og plan for forankring av armlengdeprinsippet. Departementet vil følge opp dette i konsultasjonsmøter med KS. Også dette er i høy grad en problemstilling som må vurderes i organiseringen av arkivfeltet i Vestfold og Telemark, og helt særlig hvis fylkeskommunen får lovpålagt ansvar for det regionale arbeidet med privatarkiv, slik arkivlovutvalget har foreslått.

Regjeringens melding til Stortinget forankrer utvikling av arkivfeltet i nasjonal kulturpolitikk og har gode ansatser til å tydeliggjøre ansvarsdelingen og samspillet mellom forvaltningsnivåene. Meldingen oppsummerer tiltak som er nevnt over her, i følgende tre hovedpunkter:

- Gjennomgå kulturlova med sikte på å styrkje kulturområdet som del av kommunal og regional planlegging, styrkje samhandlinga mellom forvaltningsnivåa og sikre armlengdeprinsippet.

- Vurdere å tydeleggjere nasjonale forventningar til kommunal og regional planlegging i tråd med dei nasjonale kulturpolitiske måla, jf. plan- og bygningslova § 6-1
- Staten skal framleis ha ansvar for oppgåver som krev eit nasjonalt overblikk for å bli løyste på ein god måte:
 - Føre vidare tilskotsordningar der vedtak blir gjorde på grunnlag av kunst- og kulturfagleg skjønn ut frå ein brei søkjarmasse frå heile landet. Dette omfattar flesteparten av dagens ordningar under Norsk kulturråd
 - Halde oppe nasjonale fagmiljø, fellestenester og stimulerings- og utviklingsmidlar som gir høve til nasjonale og internasjonale satsingar. (Meld.St 8, 2018-2019, Kulturens kraft, prioriteringar og vidare oppfølging).

Det er særleg nødvendig å følge opp disse tiltakene på arkivfeltet, der statlige forventningar og føringer overfor fylkeskommunene og der ansvarsdelingen og samspillet mellom forvaltningsnivåene, har vært ulikt forstått, også i fylkeskommunene.

Statsbudsjettet 2020 har viktige føringer for arkivpolitikken, og særleg for utvikling av nasjonale fellesløsningar for bevaring og tilgjengeliggjoring av digitaliserte og digitalt skapte arkiv:

- digitalisering av analoge arkiv og annet kulturarvsmateriale i nytt senter for digitalisering ved Nasjonalbibliotekets avdeling i Mo i Rana
- sikring/depot for digitalt skapte arkiv, i regi av Riksarkivaren.
- tilgjengeliggjoring av digitalt arkivmateriale, utvikling av Arkivverkets Digitalarkivet til nasjonal fellesløsning for både statlige, (fylkes)kommunale og private arkiv.

Til forskjell fra tidlegare år, da infrastruktur og fellesløsningar for digitale arkiv har vært generelle målsettinger, er dette nå konkrete tiltak som er tilført ressurser over årets statsbudsjett.

Det er også en viktig føring i statsbudsjettet at fellesløsningar for digital bevaring og tilgjengeliggjoring skal utvikles i «kontakt med» og i «samarbeid med» ulike «aktørar» i arkivsektoren, herunder fylkeskommunale og kommunale arkivinstitusjoner:

Arkivverket skal etablere disse løysningene som nasjonale fellesløsningar. I utviklingsarbeidet med de to tiltakene vil Arkivverket ha løpende dialog med viktige samarbeidspartnere som KS, kommunale arkivinstitusjoner og pilotbrukere. De to fellesløsningene vil bli utviklet parallelt og bidra til å redusere tapet av digital dokumentasjon, øke fleksibiliteten i håndteringen av nye typer arkiver, legge til rette for integrering i nasjonale felleskomponenter samt gi økt tilgang til arkivene uavhengig av brukernes bosted. (Statsbudsjettet 2020, arkivkapittelet)

Digitalarkivet er fellesløsning for tilgjengeliggjoring også av privatarkiv. Men det er fortsatt ikke helt avklart hvordan regionale privatarkiv kommer inn i fellesløsningar for digitalisering (nytt senter for digitalisering i Nasjonalbibliotekets avdeling, Mo i Rana) og i depotfunksjoner for digitale arkiv

(Riksarkivaren), og heller ikke hvordan Regjeringen ser for seg museene som brukere av disse fellesløsningene for arkiv.

Arkivverket har det siste året (2019 – 20) utviklet strategier for “integrering” av løsninger for digital bevaring og tilgjengeliggjøring. I Arkivverkets årsmelding 2019 står blant annet dette:

Det er helt sentralt at løsningen for langtidsbevaring utvikles parallelt med publiseringsløsningen, og blir integrert som en del av Digitalarkivet. I løsningen for langtidsbevaring vil digitale arkiver tas imot, bli testet og tilført nødvendige metadata Dette vil sikre at brukskopier av arkivene i neste runde kan publiseres på en trygg måte (Arkivverket. Årsmelding 2019)

I statsbudsjett 2020 er det også vist til prosjekt for digital bevaring av privatarkiv i regi av Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek:

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek har gjennomført et metodeprosjekt for digital bevaring av privatarkiver. Kunnskap og erfaringer fra dette prosjektet skal trekkes inn i den videre innsatsen for metodeutvikling, kompetanse og formidling av god praksis i hele arkivsektoren. (Statsbudsjett 2020, arkivkapittelet).

Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark/Industriarbeidermuseet på Rjukan er en av samarbeidspartnerne i dette metodeprosjektet.

Samordning av Digitalt museum og Digitalarkivet blir særlig viktig i Vestfold og Telemark der privatarkivfeltet i så stor grad er museumsbasert.

5.4. Samhandling og oppgavefordeling i utviklingen av arbeidet med privatarkiv regionalt

Bruk av nasjonale fellesløsninger for digital bevaring og tilgjengeliggjøring av arkiv, krever bredde og spesialkompetanse i de lokale og regionale institusjonene som skal delta i og bruke løsningene. Ved desentralisert organisering av arbeidet med privatarkiv, som i Telemark, vil derfor samordning av kompetanse og teknisk infrastruktur på tvers av institusjonene, være helt avgjørende for å kunne knytte seg opp til løsningene. I noen grad kan felles strategier i institusjonene i Vestfold og Telemark og IKA-Kongsberg, være hensiktsmessig. Det kreves også at arbeid med digitalt skapte privatarkiv i Vestfold og Telemark koordineres og samordnes. Det er verken realistisk eller hensiktsmessig at det enkelte museum skal ha kompetanse og ressurser til eksempelvis å hente ut og datasett/informasjonsinnhold fra ulike databaser i private bedrifter og klargjøre dette for bevaring. Dette vil gjelde uansett om data/informasjon skal overføres til felles digitalt sikringsmagasin/depot i Arkivverket eller bevares regionalt. Bruk og formidling av digitalt skapte arkiv som kilder og dokumentasjon er uansett fortsatt en oppgave i den enkelte institusjon regionalt og lokalt, og også dette krever ny kompetanse. Strategier for utvikling av digitale brukertjenester og for samspillet mellom sentrale fellesløsninger og regionale tjenester, ble formulert slik i Riksarkivarens innspill til Regjeringens kulturmelding:

Brukerorientering, innovasjon og digitalt førstevalg er sentrale bærebjelker i IKT-politikken. Dette peker mot store og uforløste muligheter som ligger i den teknologiske utviklingen, og som det også vises til i departementets brev. Digitalt førstevalg er stikkordet for utvikling av brukertjenester i forvaltningen, og meldingen bør fastlegge dette som et overordnet mål også på kulturområdet og for arkivsektoren. Det er bred debatt i kultursektoren om hvordan økt digital tilgjengelighet og digitalt førstevalg kan gå sammen med utadrettet formidling, personrettet service og møteplasser for kritiske dialoger og kulturopplevelser. Vi ser på dette som et hovedtema i den prosessen som departementet planlegger i arbeidet med meldingen. I denne sammenhengen bør kulturmeldingen presisere at nasjonal infrastruktur og fellesløsninger for digital bevaring og tilgjengelighet ikke innebærer en sentralisering i arkivsektoren, men tvert imot vil kunne støtte opp under målet om å tilgjengeliggjøre arkiv som dokumentasjon og kulturhistorisk kildemateriale regionalt og lokalt. (Riksarkivarens brev til Kulturdepartementet, 1.09.2017).

Dette sitatet peker rett på hovedutfordringene i utviklingen av politikk for det regionale arbeidet med privatarkiv. Utfordringene vil ha klare konsekvenser for organiseringen av arbeidsfeltet. Under drøftingen av utfordringer i kapittel 8. i utredningen, er det lagt vekt på at fylkeskommunen vil ha behov for å melde seg på som interessent i utvikling av politikk og lovverk for å møte disse utfordringene.

5.5. Oppsummering

Bevaring og formidling av privatarkiv er utviklet som et «ulovfestet» politikkområde i dobbelt mening, både ved at private virksomheter ikke har plikt til å avlevere sine arkiv og ved at fylkeskommuner og kommuner ikke har bevaring av privatarkiv som et ansvar i selve arkivloven. Privatarkiv er derfor heller ikke ledd i «generalistkommunens» virksomhet, som er prinsippet om at alle fylkeskommuner og kommuner skal ha de samme oppgavene.

Det er i arkivpolitikken gjennom flere tiår vært stilt klare forventninger både til fylkeskommunens rolle med å virkeliggjøre nasjonale mål og til utvikling av sterke institusjoner og kompetente fagmiljøer for arkiv i alle deler av landet. Målene om «helhetlig samfunnsdokumentasjon» og «sterke og synlige arkivinstitusjoner og fagmiljøer i alle deler av landet», står som to av fire hovedmål på arkivkapittelet i statsbudsjettet 2020. Riksarkivaren har igangsatt tiltak for å følge opp disse målene, men det mangler fortsatt tydelige meldinger om hva som er fylkeskommunens ansvar og hva statens bidrag skal være.

De faglige perspektivene på regionale og lokale arkiv i politiske styringsdokumenter har til dels vært positivt utfordrende og framtidsrettet. Imidlertid har politikken manglet konsistens og sammenheng over tid. Arkivfeltet har i stor grad manglet forankring i prinsipper og lovverk for ansvarsdeling og samspill mellom forvaltningsnivåene, og det har manglet virkemidler til å iverksette politikk. Som ledd i formingen av de nye fylkeskommunenes rolle på arkivområdet, vil fylkeskommunene ha behov for å melde seg på som interessent i utviklingen av politikk og være med og drøfte virkemidler.

- Generelt er det behov for å knytte koordinering og planarbeid på arkivfeltet til fylkeskommunens ansvar for regional utvikling og til fylkeskommunens funksjon som regional planmyndighet.
- Konkret er det nødvendig å få på plass mer relevante økonomiske og andre virkemidler for å styrke og utvikle arbeidet med privatarkiv regionalt.

Dette er et viktige perspektiver også i denne utredningens kapittel 6 om lovverk for arkiv og i kapittel 8 om utfordringer i arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark.

6. Gjeldende rett og forslag til ny arkivlov

6.1. Innledning

Ved siden av særloven for arkiv, Lov om arkiv (1992), er det særlig tre lover som legger det juridiske rammeverket for arkiv og for behandling av dokumenter og andre typer informasjonsobjekter i arkiv:

- lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)
- lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova)
- lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven)

Offentlighetsloven og forvaltningsloven gjelder for offentlig virksomhet, men kan være relevante for behandling av privatarkiv, spesielt når privatarkiv bevares i offentlige arkivvirksomheter. Offentlighetsloven har et større virkeområde enn arkivloven med forskrifter, slik at det er flere typer virksomheter som skal følge offentlighetsloven enn som skal følge arkivloven.

Selvstendige rettssubjekter hvor det offentlige har en dominerende eierandel, eller som er gitt myndighet til å fatte enkeltvedtak og utstede forskrift, kan være underlagt arkivloven. Et eksempel er Det Norske Veritas, som har oppdrag som klassifikasjonsselskap for Sjøfartsdirektoratet. Personopplysningsloven gjelder både offentlig og privat virksomhet.

Det er spesielt to lover som fastlegger ansvars- og oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene på kulturfeltet generelt, herunder fylkeskommunenes ansvar for kulturarv og regional kulturutvikling og fylkeskommunens rolle som regional planmyndighet:

- lov om offentlege styresmakters ansvar for kulturverksemd (kulturloven)
- lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)

I tillegg til disse lovene kommer EU-direktiver («forordninger»), som gjelder som lovverk i Norge. Dessuten kan internasjonale konvensjoner på kulturfeltet være relevante for behandling av arkiv. Et eksempel er UNESCOs konvensjon om vern av immateriell kulturarv. Konvensjoner er ikke gjeldende lovverk, men kan være delvis innarbeidet i lovverket og være referert til i forarbeider til lovverk (særlig lovproposisjoner).

Det er også annet lovverk som har betydning for behandling av privatarkiv i ulike sammenhenger, særlig: kulturminneloven, åndsverksloven, helselovgivningen (flere lover), regnskapsloven, aksjeloven, stiftelsesloven, pliktavleveringsloven og sikkerhetsloven.

Flere lover pålegger private virksomheter plikt til å framlegge dokumentasjon og får med det indirekte virkninger for arkiv. Privatskolelovens bestemmelse § 7-2 er et eksempel på dette. Bestemmelsen omhandler blant annet tilsynsmyndighetenes rett til innsyn hos friskolene. Bestemmelsens første ledd lyder slik: «Departementet fører tilsyn med skolar godkjende etter denne lova og skal i den samanheng ha tilgjenge til skoleanlegg og dokumentasjon.» Tilsynsmyndighetens praksis viser at denne plikten til å dokumentere er omfattende og forutsetter en form for arkivfunksjon.

Sammenhenger og avgrensninger i dette lovverket er komplisert og uoversiktlig. Et relevant eksempel på kompleksiteten, som mange bevaringsinstitusjoner har erfaringer med, er behandling av bedriftsarkiver (privatarkiv) som inneholder materiale fra bedriftshelsetjeneste. Dette kan være en tjeneste i bedriftens organisasjon eller en tjeneste som leveres av eksterne. I utgangspunktet er bedriftshelsetjeneste en virksomhet etter arbeidsmiljøloven med forskrift, men både som grunnlag for beslutninger om å bevare arkivmaterialet som del av bedriftens arkiv og i sammenheng med innsyn og bruk, vil det være nødvendig å kjenne til bestemmelser i flere lover. Eksempelvis vil flere bestemmelser i helselovgivning kunne være relevant hvis bedriftshelsetjenestens arkiv inneholder helseopplysninger knyttet til enkeltpersoner, som disse arkivene ofte gjør, eller også opplysninger om medisinske konsultasjoner.

I sammenhengen her er poenget å peke på at juridisk kompetanse er helt grunnleggende for virksomheter som bevarer og formidler privatarkiv. Arkivloven med forskrifter og retningslinjer er bare et overordnet juridisk rammeverk for privatarkiv. Kompetanse på lovverk og juridisk kvalitetssikring vil derfor være viktige forutsetninger for i det hele tatt å kunne bevare privatarkiv.

6.2. Lov om arkiv

Arkivloven trådte i kraft 1. januar 1999. Formålsparagrafen, § 1, er slik:

Føremålet med denne lova er å tryggja arkiv som har monaleg kulturelt eller forskningsmessig verdi eller som inneheld rettsleg eller viktig forvaltningsmessig dokumentasjon, slik at desse kan verta tekne vare på og gjorde tilgjengelege for ettertida.

Merk særlig tre momenter i formålet:

- Det er ikke skilt mellom offentlige og private arkiv. Bevaringsformål er ikke knyttet til kategorier arkiv, men til arkivenes verdier som kilder og dokumentasjon.
- Arkiv har både kulturelle og forskningsmessige verdier, og inneholder rettslig og forvaltningsmessig dokumentasjon.
- «[Å] tryggja arkiv» er både å ta vare på (bevare) og gjøre tilgjengelig.

Arkivloven gir overordnede bestemmelser om arkiv, i fem kapitler. Arkivloven er inndelt i fire kapitler med til sammen 23 paragrafer:

Kapitel I. Innleiande førsegner (§§ 1 - 4)

Kapittel II. Offentlege arkiv (§§ 5 - 12)

Kapittel III. Private arkiv (§§ 13 – 19)

Kapittel IV. Ymse føresegner (§§ 20 – 23)

Virkeområdet for arkivlovens kapittel II er alle offentlige organer unntatt Stortinget og dets organer (§ 5). Sammen med utfyllende forskrifter er loven et juridisk rammeverk for arkiv i offentlig forvaltning, fra dokumentene blir skapt og til avlevering, langtidsbevaring, tilgjengeliggjøring og formidling.

Det er ikke fastsatt noe virkeområde for lovens kapittel III, Private arkiv, men lovens saklige virkeområde framgår av formålet og av de enkelte bestemmelsene i lovens kapittel III. og delvis også i kapittel IV. Ymse føresegner, som kan gjelde arkiv hos private rettssubjekter. Lovens kapittel III. inneholder dessuten bestemmelser som gir Riksarkivaren myndighet til blant annet å gi retningslinjer om behandling av privatarkiv i offentlige organ som arbeider med å ta vare på privatarkiv og i private institusjoner som bevarer privatarkiv og som mottar offentlige tilskudd «til dette arbeidet» (Arkivloven § 14).

Arkivlovens kapittel III og IV har med andre ord både bestemmelser som gjelder behandling av privatarkiv og bestemmelser som *kan* gjøres gjeldende for behandling av privatarkiv, både i offentlig og privat arkivvirksomhet og både for arkivskapere og arkivinstitusjoner.

Alle offentlige arkivinstitusjoner som bevarer privatarkiv, eksempelvis et fylkesarkiv som er offentlig organ, vil i prinsippet være omfattet av Riksarkivarens retningslinjer gitt med hjemmel i arkivlovens § 14. Det vil også et museum være, selv om dette er en privatrettslig virksomhet (eks. stiftelse), dersom museet mottar offentlig tilskudd til arbeidet med privatarkiv. Arkivlovens § 14 har ikke vært forstått slik at bevaringsinstitusjonene må ha øremerkede tilskudd til arbeidet med privatarkiv for å være omfattet av Riksarkivarens retningslinjer. I hvert fall har Riksarkivaren med referanse til arkivlovens § 14, i samråd med fylkeskommunene, oppnevnt uavhengige virksomheter til fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv i flere fylker, blant andre Telemarksarkivet i tidligere Telemark fylke. Alle disse er virksomheter som får offentlig støtte til driften, men få har øremerkede midler til arbeidet med privatarkiv.

Til tross for at Riksarkivaren viser til arkivlovens § 14 som lovhjemmel for retningslinjer for privatarkiv, er det likevel naturlig å se på disse retningslinjene som veiledende og ikke som absolutte pliktregler. At retningslinjene ikke er betegnet som forskrifter, kan tyde på at de også er ment slik.

Arkivloven har et grunnleggende skille mellom offentlig og privat virksomhet på tre helt sentrale punkter:

- private virksomheter har ikke plikt til å avlevere eller selv bevare sine arkiv, med unntak i helt spesielle tilfeller og etter beslutning i fagdepartementet.
- fylkeskommuner og kommuner har ansvar for egne arkiv, men har ikke bevaring av privatarkiv som pålegg i selve loven.
- loven har bestemmelser om dokumentasjonsforvaltning («arkivdanning»), og om Riksarkivarens myndighet for dokumentasjonsforvaltning i offentlig virksomhet, men ikke i

privat virksomhet. Private har ikke plikt til «å ha arkiv». Jf. arkivlovens § 6 om arkivansvaret i offentlige organ.

Det har vært en del usikkerhet om rekkevidden til Riksarkivarens faglige myndighet på privatarkivfeltet etter arkivlovens formål og kapittel III, og spesielt etter lovens § 14. Uansett har Riksarkivaren i de snart 30 årene loven har vært gjeldende, gjort vedtak med eksplisitt referanse til bestemmelser i lovens kapittel III. om privatarkiv, blant annet:

1. vedlikeholder og utvikler en nasjonal felleskatalog («samkatalog») for privatarkiver. Formålet dekkes nå av Arkivportalen
2. registrert privatarkiv som særskilt verneverdig, og har sendt melding om registrering til arkiveieren
3. utarbeidet retningslinjer for privatarkiver, blant annet med faglige krav til ordning, katalogisering og tilrettelegging for bruk av privatarkiv
4. utarbeidet håndbok for arbeid med privatarkiver, der det i forordet er referert til arkivlovens bestemmelser om retningslinjer for privatarkiv
5. oppnevnt fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv
6. utarbeidet nasjonal strategi for arbeidet med privatarkiv

Det er en bestemmelse i arkivlovens kapittel III, som kan gjelde både dokumentasjonsforvaltning og bevaring av privatarkiv. I § 19. Privatarkiv med offentlig tilknytning, heter det:

Dersom privat rettssubjekt mottok faste offentlige driftstilskott som er viktige for verksemda eller har fullmakt til å treffa einskildvedtak eller utferda forskrifter, kan Riksarkivaren fastsetja at arkivet heilt eller delvis skal følgja føresegnene for offentlege arkiv gjevne i eller i medhald av denne lova. (Lov om arkiv § 19)

Bestemmelsen gir i prinsippet hjemmel for å sikre dokumentasjon i og av privat virksomhet som har oppdrag fra det offentlige og/eller får betydelige faste tilskudd til driften. Dette vil kunne gjelde private skoler, barneverninstitusjoner, barnehager og andre. Bestemmelsen har likevel langt på vei vært sovende, uten at det er enkelt å forklare hvorfor. Nå har denne bestemmelsen blitt sterkt aktualisert i sammenheng med forslaget til ny arkivlov.

Oppsummeringsvis har fylkeskommuner og kommuner ansvar etter bestemmelser i arkivlovens kapittel II. for egne arkiv (fylkeskommunale og kommunale arkiv). Fylkeskommuner og kommuner har også overordnet ansvar for egne arkivvirksomheter som bevarer privatarkiv – fylkesarkiv, byarkiv og andre – slik de har for all virksomhet i fylkeskommunens egen organisasjon.

6.3. GDPR: EUs personvernforordning og «arkivformål i allmennhetens interesse»

EUs personvernforordning gjelder generelt for all behandling av personopplysninger innen forordningens saklige og geografiske virkeområde. Personvernforordningen beskytter personopplysninger om levende personer. Også personopplysninger om avdøde personer kan være beskyttet etter nasjonal rett, som i Norge etter personopplysningsloven og helselovgivningen.

GDPR gjelder selvstendig og fullstendig som lov i Norge, men det skal utformes nasjonale bestemmelser for blant annet fysisk og systemmessig sikring.

Nasjonal lovgivning må være i samsvar med de generelle bestemmelsene i forordningen, men forordningen åpner for at statene kan etablere nasjonal særlovgivning med utfyllende bestemmelser. Det kan også gjøres unntak fra regler for personvern - regler om samtykke, innsyn og annet - når behandlingen har andre formål enn personvernet. Et slikt formål er "archiving purposes in the public interest" ("arkivformål i allmennhetens interesse"), jf. forordningens artikkel 89.

I gjeldende personvernlovgivning i Norge er arkivformål innarbeidet i personopplysningslovens § 8. *Behandling av arkivformål i allmennhetens interesse, formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning eller statistiske formål:*

Personopplysninger kan behandles på grunnlag av personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav e dersom det er nødvendig for arkivformål i allmennhetens interesse, formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning eller statistiske formål. Behandlingen skal være omfattet av nødvendige garantier i samsvar med personvernforordningen artikkel 89 nr. 1. (Lov om behandling av personopplysninger § 8).

Det er ikke gitt noen nærmere definisjon av formålet «archiving purposes in the public interest» i forordningen. Begrepet er EU-rettslig. Innholdet må klargjøres gjennom praksis i arkivsektoren og ved at denne praksisen prøves av europeiske tilsynsmyndigheter og domstoler.

Veiledning om begrepets innhold er pr. i dag å finne i «fortaler» (Recitals) til forordningen. I Recital 158 heter det:

Public authorities or public or private bodies that hold records of public interest should be services which, pursuant to Union or Member State law, have a legal obligation to acquire, preserve, appraise, arrange, describe, communicate, promote, disseminate and provide access to records of enduring value for general public.

Det er selvsagt at arkivering av offentlige arkiv (records) hos offentlige myndigheter og institusjoner kan være i «allmennhetens interesse». Om det foreligger et slikt formål, vil kunne gå fram av regelverk for bevaring og kassasjon av offentlige arkiv, som er gitt av Riksarkivaren med hjemmel i lov. Slik vil det ikke være med private arkiv, som bevares etter arkivskapers frie valg. Her ligger en hovedutfordring med å implementere GDPRs bestemmelse om arkivering av privatarkiv med personopplysninger i «allmennhetens interesse»: I hvilken grad kan en privat arkivskaper og bevaringsinstitusjon i fellesskap bestemme at det foreligger en slik interesse? Utfordringen har ikke fått en klar løsning gjennom Personopplysningsloven eller i forslaget til ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiv.

GDPRs artikkel 89. om bevaring av arkiv med personopplysninger for allmenne interesser, gir hjemmel for å bevare også privatarkiv. Det fremgår av begrepsbruken i blant annet Recital 158: «*..private bodies that hold record of public interest...*» («private bodies» bevarer jo nettopp privatarkiv, ikke offentlig arkiv). Arkivering av privatarkiv i offentlige og private arkivvirksomheter kan typisk gjøres for å ivareta historiske og kulturelle verdier, som eksempelvis arkiv fra fagbevegelsen i Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. Men da må formålet, med de nødvendige

unntak fra personvernreglene, for det første være innarbeidet i norsk lovverk, og institusjonen må ha en «legal obligation» til å arbeide i henhold til formålet (GDPR, artikkel 89 med Recital 158).

Et springende punkt er hvordan en institusjon har fått eller kan få en slik «obligation». Vi ser blant annet av høringsuttalelser til arkivlovutvalgets utredning (NOU 2019: 9) at dette oppfattes av landets ledende private arkivinstitusjoner å være uavklart i lovforslaget. Se eksempelvis høringsuttalelsen fra Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (Høringsuttalelser på regjeringen.no). Det er kritisk å få en forståelse av GDPR på plass i norsk lovverk som ikke innskrenker etablerte arkivinstitusjoners grunnlag for å arbeide med sine kjerneoppgaver. Det vil ikke være mulig for en institusjon å ha oppgaver med privatarkiv uten å ha en ubestridt «legal obligation» til å bevare arkiv med personopplysninger. I praksis gir det ikke mening at en institusjon har bevaring og formidling av arkiv som oppgave uten å ha en utvilsom rett til å bevare arkiv med personopplysninger.

Arkivlovutvalgets lovforslag inneholder detaljerte bestemmelser som dels overlapper, dels innebærer en tolkning av bestemmelser i GDPR. Utvalget har foreslått en godkjenningsordning, som er foreslått lagt til Datatilsynet. Dette vil innebære at Datatilsynet skal godkjenne alle privatrettslige arkivinstitusjoner (herunder stiftelser) og dessuten bibliotek og museum som bevarer arkiv med personopplysninger for allmenne interesser. I lovforslagets § 24 forutsettes offentlige arkivinstitusjoner å ha slik «legal obligation» uten godkjenning, men det er ikke klargjort i forslaget eller lovutvalgets merknader at dette vil gjelde arkivering av *privatarkiv* med personopplysninger i alle offentlige arkivinstitusjoner.

Den europeiske arkivgruppen (EAG), som er en faggruppe under EU-kommisjonen, har utarbeidet en veileder i personvern: «*Guidance on Data Protection for Archive Services*». Dette er en veiledning og ikke rettsregler, men er klargjørende på viktige punkter. Arkivgruppen har oppfordret alle medlemmene av arkivgruppen til å oversette den engelske veilederen til sitt språk. Arkivverket er medlem av gruppen, og har påtatt seg ansvaret for oversettelse til norsk. (Se veiledningen på arkivverket.no)

Arkivlovutvalget har vurdert behovet for nasjonale, utfyllende bestemmelser i arkivlovgivningen som kan sikre behandling av arkiv og vern av personopplysninger i samsvar med personvernforordningen. Parallelt med departementets arbeid med en proposisjon til ny arkivlov, arbeider Arkivverket med å klargjøre lovforståelsen på dette området. Arkivverket melder på sine nettsider at etaten vil ta opp spørsmål i tilknytning til lovarbeidet med «relevante instanser». Fylkeskommunene og regionale og private arkivinstitusjoner som bevarer privatarkiv, er i høy grad slike relevante instanser.

6.4. GDPR og arkiv – oppsummering og noen problemstillinger

En vesentlig andel av privatarkiv som er sikret for ettertiden, blir tatt vare på av offentlige arkivinstitusjoner, det vil si i det statlige Arkivverket og i ulike fylkeskommunale og kommunale arkivinstitusjoner. I slike tilfeller er det ingen tvil om det foreligger et rettslig grunnlag for å bevare

privatarkiv med personopplysninger for «allmenne interesser». Arkivvirksomhet som er private rettssubjekter, blant annet museer, kan også bevare arkiv med personopplysninger («..private bodies..» jf. GDPR, Recital 158). Men for disse vil det rettslige grunnlaget for å bevare privatarkiver med personopplysninger være mer uklart.

Spørsmålene som GDPR har aktualisert, er blant annet:

- Hvilke kriterier vil gjelde for å fastlegge hva som er i «allmennhetens interesse» å arkivere. Det nye med GDPR er at dette er et selvstendig formål, som kommer i tillegg til forskningsmessige, vitenskapelige og statistiske formål.
- Hvordan er ansvars- og oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene i arbeidet med å arkivere *privatarkiv* med personopplysninger, som kan og bør arkiveres i «allmennhetens interesse»?
- Hva er det rettslige grunnlaget for oppdraget til private bevaringsinstitusjoner (private rettssubjekter) med å bevare privatarkiv med personopplysninger i «allmennhetens interesse», for eksempel Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, VID historiske arkiv og museer?
- Hvordan skal regelverk for sikring av personopplysninger i arkiv fastlegges og forvaltes? GDPR legger til de enkelte land å utarbeide slik regelverk, som grunnlag for i det hele tatt å kunne bevare arkiv med personopplysninger. Dette kan eksempelvis legges inn som forskrifter til en ny arkivlov.
- Er det behov for lovfesting av en type godkjenningsordning for bevaringsinstitusjoner for arkiv, med krav til institusjoner og organisasjoner som bevarer arkiv med personopplysninger og med prosedyrer for å godkjenne at de skal kunne ha slike oppgaver? Og bør i så fall en slik godkjenningsordning legges til Datatilsynet som arkivlovutvalget foreslår, eller til Riksarkivaren, som så godt som alle høringsinstanser anbefaler?

6.5. Mulige tiltak

På innspillmøtet i Bø 5. mars 2020 var deltagerne fra museer og arkivinstitusjoner i Vestfold og Telemark sterkt opptatt av kompetanse på personvern i forvaltning av arkiv og pekte spesielt på behovet for kunnskap om EUs personvernforordning. Det ble blant annet meldt behov for felles tiltak for kompetanseutvikling. Se om medvirkningsprosess og innspillmøte i punkt 6.1 - 6.3. nedenfor.

I utredningens del III. Kapittel 8. om utfordringer er det foreslått å vurdere følgende fire tiltak som implementering av GDPR i nettverket av bevaringsinstitusjonene for arkiv i Vestfold og Telemark:

1. Bidrag til avklaring av lovbestemmelser om arbeidet med *privatarkiv* med *personopplysninger*. Jf. Arkivverkets melding om at etaten vil ta opp spørsmål i tilknytning til dette lovarbeidet med «relevante instanser» (Arkivverkets nettsider). Implementering av GDPR i norsk arkivlovgivning vil være et viktig punkt i en lovproposisjon – og et hovedtema i høringsprosessen.
2. Felles personvernerklæring for alle institusjoner som bevarer *privatarkiv* i Vestfold og Telemark. Denne kan med fordel utformes etter mønster fra Arbeiderbevegelsens arkiv og

bibliotek, som lenge har hatt en slik erklæring. Erklæringen må være oppdatert i tråd med EUs personverndirektiv og endringer i norsk personvernlovgivning. Det er ingen grunn til å vente til ny lov om arkiv er vedtatt. GDPR gjelder som lov i Norge.

3. Samordning av søknader fra aktuelle institusjoner i Vestfold og Telemark om godkjenning til å bevare arkiv med personopplysninger (gitt at godkjenningsordningen som arkivlovutvalget har foreslått, blir norsk lov). Arkivlovutvalgets forslag § 24 om slik godkjenning har en setning om at Arkivverkets skal veilede «andre virksomheter i spørsmålet (NOU 2019: 9, s. 282 i den trykte utgaven)
4. Konferanse om personvern og obligatorisk opplæring i personvern i arkiv for alle som arbeider med privatarkiv i Vestfold og Telemark og som er tilsatt i institusjoner som har offentlig støtte til driften.

6.6. NOU 2019: 9 Fra kalveskinn til datasjø – forslag til en ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiv

Det offentlige utvalget («arkivlovutvalget») som leverte NOU 2019: 9, Fra kalveskinn til datasjø, skulle gjennomgå arkivfeltet, beskrive utfordringer og behov og foreslå revisjon av Lov om arkiv (Statsbudsjettproposisjonen 2017). Som ledd i dette skulle utvalget blant annet imøtekomme en anmodning fra Stortinget der det ble pekt på «(...) behovet for en overordnet diskusjon om arkivenes rolle og funksjon i det norske samfunnet, herunder private arkiver (...)». Innst. 484 S (2016–2017), jf. Dokument 8:139 S (2016–2017. anmodningsvedtak nr. 1047, 20. juni 2017.

Forslag fra et offentlig utvalg skal legge grunnlag for politikk, eventuelt for en lovproposisjon. Hvilke forslag som gjelder som politikk og lov, vil framgå av statsbudsjett og etter at Stortinget har gjort lovvedtak. Slik sett er det verken politiske føringer eller autoritativ lovforståelse i en NOU. Fylkeskommunen bør derfor være avventende med å legge til grunn forslag i NOUen for arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark.

Imidlertid vil det være viktig å ivareta fylkeskommunenes interesser i oppfølgingen av arkivlovutvalgets forslag til politikk og lovverk. Et sentralt spørsmål å avklare er hva utvalget konkret legger i forslaget til lovbestemmelse § 34 om at «fylkeskommunen» skal ha ansvaret for å koordinere arbeidet med privatarkiv og dessuten «sørger for» at privatarkiver blir bevart.

Arkivlovutvalget har foreslått en ny lov om «Samfunnsdokumentasjon og arkiv» til erstatning for gjeldende Lov om arkiv (1992).

Lovforslaget har flere forslag til bestemmelser om privatarkiv eller som er relevante for arbeidet med privatarkiv. De viktigste av disse forslagene er følgende:

- I merknad til Lovens formål § 1. er det slått fast at «*tilstrekkelig*» dokumentasjon av samfunnet innebærer at dokumentasjonen må «*hentes fra både offentlig og privat sektor*», det vi si at lovens formål retter seg mot alle kategorier arkiver med viktig

samfunnsdokumentasjon, både offentlige arkiv og private arkiv.

- *Lovens virkeområde § 2.* omfatter kategorier av «uavhengige» virksomheter. Det er eksplisitt nevnt i merknaden at noen av disse er, eller kan være, private rettssubjekter, det vil si private virksomheter som skaper privatarkiv. Særlig viktig er det at private virksomheter som arbeider med oppgaver og yter tjenester som er et offentlig ansvar, vil være underlagt lovens bestemmelser om dokumentasjon og bevaring av arkiv.
- Forslagets § 24. *Behandling av personopplysninger for arkivformål i allmennhetens interesse* tar sikte på å innarbeide og tilpasse EUs personverndirektiv, GDPR, i arkivlovgivningen. Dette er særlig viktig og nødvendig på privatarkivfeltet, der hjemler for bevaring og tilgjengeliggjøring av arkiv med personopplysninger er uklare.
- Kap. VI. *Private arkiver §§ 34 – 35.*, tar sikte på å lovfeste ansvars- og oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene på privatarkivfeltet. Forslaget er langt på vei i tråd med innarbeidet, «ulovfestet» oppgavefordeling, og vil gjøre oppgaver med privatarkiv til ledd i «generalistkommunens» virksomhet, som er prinsippet om at alle (fylkes)kommuner skal ha samme oppgavene. Det er i forslagets § 34 andre ledd lagt et ansvar på fylkeskommunene til a) å «koordinere» arbeidet med privatarkiv og b) «sørge(r) for» at privatarkiv «av vesentlig regional betydning» blir bevart.

Forslag til lovbestemmelser og utvalgets merknader på disse fire punktene berører i sterk grad fylkeskommunens ansvar for privatarkiv. På alle punktene er det behov for presiseringer, som må forutsettes å komme i lovproposisjonen.

Det arbeides med en lovproposisjon, samtidig som Regjeringen har igangsatt arbeid med en museumsmelding, der privatarkiv som ledd i museenes oppdrag og arbeidsfelt vil være et tema. Bruken av begrepet «samfunnsdokumentasjon» i navnet på en lov om arkiv, som i arkivlovutvalgets forslag, aktualiserer i seg selv behov for å se lovarbeidet i sammenheng, siden samfunnsdokumentasjon er et oppdrag og et arbeidsfelt like mye i kulturhistoriske museer – og for Nasjonalbiblioteket og andre fagbibliotek - som spesifikt i arkivsektoren.

På privatarkivfeltet aktualiserer lovforslaget blant annet følgende spørsmål:

- Hvilket særlig grunnlag er nødvendig i norsk lov for å bevare privatarkiv med personopplysninger for «allmenne interesser» i henhold til EUs personvernforordning? Hva slags rettslig grunnlag må de ulike bevaringsinstitusjonene ha for å gjøre dette.
- Hva vil det konkret innebære at «fylkeskommunene» skal «erstatte» de nåværende fylkeskoordinerende institusjonene for privatarkiv? Det vil nødvendigvis måtte innebære en eller annen tydelig forankring av funksjonen i fylkeskommunens egen organisasjon. Men hvilke endringer i dagens tilknytningsformer for de fylkeskoordinerende institusjonene for privatarkiv, vil være nødvendige?
- Hva betyr det at fylkeskommunene får ansvar for «koordinering» og langtidsbevaring av privatarkiv med «vesentlig regional betydning»? – og at Arkivverket vil ha ansvar for å bevare privatarkiv med «vesentlig nasjonal betydning»?

Dette er ikke plassen å gå nærmere inn på arkivlovutvalgets forslag til lovbestemmelser. Som sagt ovenfor, er det for tidlig å si hvilke føringer arkivutvalgets forslag vil *kunne* innebære for fylkeskommunene. Det er tilstrekkelig å fastslå at fylkeskommunen vil ha behov for å analysere mulige konsekvenser for privatarkivfeltet av lovforslaget spesielt og vurdere oppfølging på tre måter:

1. Samordne interesser og synspunkter med andre fylkeskommuner
2. Melde seg på det samarbeidet om utvikling av lovverket, som Arkivverket inviterer til
3. Forberede en høringsuttalelse til lovproposisjonen, der forutsetningene for at fylkeskommunen kan få et ansvar for privatarkiv klargjøres, det vil si både i selve loven og andre forutsetninger. Slik lovforslaget med arkivlovutvalgets merknader nå er utformet, er behovet for klargjøring på privatarkivfeltet særlig sterkt på to områder:
 - Finansiering og økonomiske virkemidler for å styrke og utvikle arbeidet med privatarkiv regionalt.
 - Koordinering og planarbeid på arkivfeltet som ledd i fylkeskommunens ansvar for regional utvikling og knyttet til fylkeskommunens funksjon som regional planmyndighet.

6.7. Arkiver med nasjonal og regional «betydning og verdi»?

Skillet som er gjort i lovforslagets § 34 mellom arkiver med henholdsvis nasjonal og regional betydning og verdi er av flere grunner problematisk. Meningsinnholdet er ikke forsøkt beskrevet i utvalgets merknader, og begrepene nasjonal og regional «betydning» er ikke egnet til å gå opp skillet mellom Arkivverkets og fylkeskommunenes ansvarsområde. Slik forslaget § 34 er utformet, kan det gi inntrykk av at staten ved Arkivverket får et overordnet ansvar for alle arkiver med «vesentlige nasjonale verdier», både slike som i dag bevares i lokale og regionale institusjoner og i museene, og dessuten for arkiv som ligger i kjernen av oppdraget til Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, Skeivt arkiv, VID historiske arkiv og andre med landsdekkende oppdrag.

Lokale og regionale arkivinstitusjoner og museer har tradisjon og definert rolle i å bevare privatarkiv med vesentlige verdier utover den regionale tilknytningen. Kommunale/lokale og fylkeskommunale/regionale bevaringsinstitusjoner har eksempelvis oppført flere privatarkiv, eller arkivdokumenter som hører til privatarkiv, i registeret Norges dokumentarv, som er Norges utgave av UNESCOs register Verdens dokumentarv.

«Hvalfangstarkivene» i Vestfoldmuseene/Vestfoldarkivet er ett av flere eksempler på slike «regionale» arkiv i Norges dokumentarv, som nettopp har vesentlige verdier som kilder til kunnskap om norsk historie og kultur – og dessuten har betydelig internasjonal verdi! Bergen Byarkiv (kommunal arkivinstitusjon) har oppført sine deler av «lepraarkivene» på UNESCOs liste over verdens dokumentarv, som er en av i alt fem norske oppføringer. (Se Norges dokumentarv på Kulturrådets nettsider, og verdens dokumentarv på UNESCOs nettsider).

Arkivlovutvalget foreslår i realiteten å lovfeste en ansvars- og arbeidsdeling som bryter med lang og god tradisjon og omforent samspill på privatarkivfeltet, men uten å redegjøre for at det er dette utvalget foreslår.

Arkivlovutvalget synes ikke å være klar over problemstillingen, siden de i sammendraget av sine forslag bruker en helt annen formulering enn i selve lovforslaget: «*Utvalget foreslår at fylkeskommunene får et lovfestet koordineringsansvar for det regionale arbeidet med private arkiver*» (NOU 2019: 9, S. 37 i den trykte utgaven). Dette er noe helt annet, og gir god mening som grunnlag for arbeidsdeling og samordning mellom forvaltningsnivåene. Denne formuleringen er også konsistent med fylkeskommunens rolle som regional planmyndighet.

Det kan ikke være slik at flere nasjonale institusjoner skal lage bevaringsplaner og drive et operativt arbeid med bevaring av privatarkiv i fylkene, mens fylkeskommunene parallelt skal koordinere og lage bevaringsplaner for en uklar restkategori av arkiv med «regional verdi». Det vil gi uklare ansvarsområder, og vil blant annet føre til parallelle initiativer overfor bedrifter og organisasjoner med viktige arkiver. I en slik situasjon vil også ansvaret for «koordinering» av arbeidet med privatarkiv være uklart og ikke kunne få nødvendig tilslutning og autoritet.

Konsekvensene av arkivlovutvalgets forslag til § 34 for eierskap, oppbevaring og forvaltning av de vesentlige delene av arkiv med nasjonale og internasjonal betydning og verdi, som i dag bevares av regionale bevaringsinstitusjoner for privatarkiv, er høyst problematiske.

6.8. Koordineringsansvar og bevaringsplaner i henhold til plan- og bygningsloven

Det regionale plansystemet er et samlet system for offentlig planlegging i fylkene, som omfatter regional planstrategi, regional plan og regional planbestemmelse. Disse vedtas av fylkestinget som er regional planmyndighet. Dette plansystemet beskriver i plan- og bygningslovens §§ 7-1 til 8-5.

Regional planlegging skal ligge til grunn for all fylkeskommunal virksomhet og være retningsgivende for kommunal planlegging og statlig virksomhet i fylkene.

Fagdepartementene skal tydeliggjøre hvilket handlingsrom og ressursmessig frihet den enkelte statsetat har innenfor vedkommende sektor. I utgangspunktet er det fylkesmannen som skal bistå fylkeskommunen med å organisere statsetatens deltakelse, og medvirker til at etatene deltar som forutsatt i planarbeidet og gjennomføringen av godkjent plan. (Se om «Det regionale plansystemet» på regjeringen.no). Det kan se ut til at plan- og bygningslovens som ramme for utvikling av kulturtjenester og kulturaktivitet har vært ulikt forstått både i statsetatene og i fylkeskommunene, og kultursektoren har i vekslende grad vært inkludert i planprosesser for regional utvikling.

Regjeringens peker i sin melding om kulturpolitikken (Meld.St 8, 2018-2019) på behovet for å se kulturloven, plan- og bygningsloven og særlovgivningen mer i sammenheng som styringsverktøy på hele kulturområdet. Dette er kommentert nedenfor her.

6.9. Arkiv i lov om offentlege styresmakters ansvar for kulturverksemd (kulturloven)

Landets arkiver er i alle styringsdokumenter, allerede i arkivlovproposisjonen 1992 og senere, beskrevet som viktig kulturell arv. Vekslede regjeringer og Stortinget har ved flere anledninger pekt på privatarkiv regionalt og lokalt som kulturarv og som innsatsområde i kulturpolitikken. Arkivinstitusjonene er beskrevet på linje med museum og bibliotek, som institusjoner med et oppdrag i kulturpolitikken, og med et særlig ansvar for å forvalte og formidle kulturarv. Dette er formulert slik i nåværende regjerings aktuelle melding om kulturpolitikk:

Det blir stadig viktigare å gjere tilgjengeleg og formidle kulturarven. I dette arbeidet er både dokumentasjon og vern gjennom bruk viktig. Her har bibliotek, arkiv og museum eit særleg viktig oppdrag. Fleire organisasjonar arbeider også for å dokumentere og føre vidare levande immateriell kulturarv.» (...) «Kulturarvmaterialet som blir forvalta av arkiv, bibliotek og museum, er eit viktig grunnlag for dagens samfunn, fordi desse institusjonane er berarar og forvaltarar av felles kultur og historie. (Meld.St 8, 2018-2019, Kapittel 5.4.)

Kulturarv er omfattet av kulturlovens definisjon av «kulturverksemd». I kulturlovens § 2. *Definisjonar*, står det slik: *Med kulturverksemd meiner ein i denne lova (..) og i punkt b. - verna om, fremja innsikt i og vidareføra kulturarv*». Og vidare kulturlovens § 4. *Fylkeskommunens og kommunens oppgåver*: «Fylkeskommunen og kommunen skal syta for økonomiske, organisatoriske, informerande og andre relevante verkemiddel og tiltak som fremjar og legg til rette for eit breitt spekter av kulturverksemd regionalt og lokalt.»

Etter dette blir det den helt generelle og kortfattede rammeloven, kulturloven, som er klar og forpliktende – «(...) økonomiske, organisatoriske, informerande og andre relevante verkemiddel og tiltak (...)» - og forslaget til særlov for arkiv som ville kunne bli generell og uforpliktende – «koordinere» og «sørger for».

Merk for øvrig at kulturloven legger ansvar for kulturarv til både fylkeskommuner og kommuner.

Regionalt arbeid med arkiv som kulturarv og ledd i kulturlovens formål og virkeområde blir ved dette et viktig tema i lovarbeidet framover.

Regjeringens melding om kulturpolitikk 2019 oppsummerer viktige tiltak for å se særlovgivningen på kulturfeltet i sammenheng med både kulturloven og med plan- og bygningsloven.

6.10. Regjeringens melding om kulturpolitikken, Meld. St 8 (2018–2019) *Kulturens kraft*

Kulturdepartementet signaliserte i kulturmeldingen at departementet ville gjennomgå plan- og bygningsloven og kulturloven med sikte på at lovverket skal være styringsverktøy for oppgave- og

ansvarsfordelinga mellom forvaltningsnivåer og reflektere nasjonale mål i kulturpolitikken. Kulturmeldingen nevner blant annet at det kan være et alternativ å utvide kulturloven med planforeskrifter etter mønster fra folkehelseloven.

Departementet vil også vurdere en forskrift om armlengdeprinsippet i kulturloven, og viser til at det er politisk enighet om å legge prinsippet til grunn på kulturområdet på både statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Meldingen har en interessant drøfting av prinsippet om armlengdes avstand opp mot behovet for å iverksette vedtatt politikk og behovet for at den som har ansvar også må kunne styre. Departementet nevner at det i tillegg til lovfesting kan være aktuelt at staten i samarbeid med kommunesektoren utarbeider en felles strategi og plan for forankring av armlengdeprinsippet. Departementet vil følge opp dette i konsultasjonsmøter med KS. Også dette er i høy grad en problemstilling som må vurderes i organiseringen av arkivfeltet i Vestfold og Telemark, og helt særlig hvis fylkeskommunen får lovpålagt ansvar for det regionale arbeidet med privatarkiv, slik arkivlovutvalget har foreslått.

Kulturmeldingen oppsummerer disse tiltakene:

1. Initiere systematisert dialog mellom Kulturdepartementet og fylkeskommunane, inkludert årlege kontaktmøte med brei deltaking frå kultursektoren og offentlege styresmakter på ulike forvaltningsnivå
2. Bruke konsultasjonsordninga mellom kommunesektoren (KS) og regjeringa som eit verktøy for å sikre dialog om måloppnåing
3. Gjennomgå kulturlova med sikte på å styrkje kulturområdet som del av kommunal og regional planlegging, styrkje samhandlinga mellom forvaltningsnivåa og sikre armlengdsprinsippet
4. Vurdere å tydeleggjere nasjonale forventningar til kommunal og regional planlegging i tråd med dei nasjonale kulturpolitiske måla, jf. plan- og bygningslova § 6-1
5. Staten skal framleis ha ansvar for oppgåver som krev eit nasjonalt overblikk for å bli løyste på ein god måte:
 - Føre vidare tilskotsordningar der vedtak blir gjorde på grunnlag av kunst- og kulturfagleg skjønn ut frå ein brei søkjarmasse frå heile landet. Dette omfattar flesteparten av dagens ordningar under Norsk kulturråd
 - Halde oppe nasjonale fagmiljø, fellestenester og stimulerings- og utviklingsmidlar som gir høve til nasjonale og internasjonale satsingar
 - Føre vidare tilskot til verksemdar som er spesialiserte og/eller unike i nasjonal samanheng, og tilskot til det arbeidet landsomfattande frivillige organisasjonar gjer for å styrkje og byggje opp under lokal og regional aktivitet (Meld.St. 8, kapittel 13.3.)

Dette er viktige og lovende tiltak som grunnlag for å klargjøre fylkeskommunenes rolle på kulturfeltet som helhet. Som ledd en tydelig ansvars- og oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene i arbeidet med privatarkiv – fram til proposisjon til ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiv – er tiltakene kritiske viktige å gjennomføre. Tiltakene peker mot en styrket plattform for fylkeskommunens rolle med kulturutvikling generelt, og vil kunne gi nye muligheter og styrket motivasjon og engasjement i arbeidet med privatarkiv i fylket.

For fylkeskommunens videre oppfølging av lovarbeidet, er det er verdt å merke seg første punkt i oppsummeringen i kulturmeldingen: «Initiere systematisert dialog mellom Kulturdepartementet og

fylkeskommunane, inkludert årlege kontaktmøte med brei deltaking frå kultursektoren og offentlege styresmakter på ulike forvaltningsnivå.»

Vestfold og Telemark fylkeskommune bør vurdere å melde inn ansvars- og oppgavefordeling og samspill mellom staten, fylkeskommune og kommunene på arkivfeltet som tema i denne dialogen; og dessuten melde seg på som interessant i prosessen. Konkret bør et forslag til lov som legger ansvar og nye oppgaver til fylkeskommunen, være tema i dialogen. Eventuelt kan fylkeskommunen også vurdere å gjennomføre en intern utredning om sammenhengen mellom lovverk som fastlegger ansvar på arkivområdet og regulerer arbeidet med privatarkiv i fylket.

7. Arbeid med privatarkiv i Vestfold og Telemark

7.1. Innledning

7.2. Arbeid med privatarkiv

ARBEIDET MED PRIVATARKIV I VESTFOLD OG TELEMARK

- Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet er oppnevnt som fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv i Vestfold og Telemark.
- Vestfoldarkivet er en avdeling i Vestfoldmuseene IKS. Telemarksarkivet er et nettverk av uavhengige rettssubjekter. Ingen av bevaringsinstitusjonene er tilknyttet fylkeskommunens organisasjon og linje, men fylkeskommunen er største deleier i det interkommunale selskapet som Vestfoldarkivet er en del av. Eierskapet utøves gjennom representantskapet som er selskapets øverste myndighet, der fylkeskommunen og de andre eierne er representert.
- Ordningen med fylkeskoordinerende institusjoner er opprettet av Riksarkivaren i samråd med fylkeskommunen. Hverken Riksarkivaren eller fylkeskommunen kan pålegge uavhengige institusjoner i fylket å utøve en slik funksjon. I siste instans er det institusjonenes styringsorganer som bestemmer.
- I Vestfold og Telemark ligger privatarkiv som oppgavefelt til museene, og arbeidet med privatarkiv er organisert innenfor rammen av nåværende museumsstruktur
- Arbeidet med privatarkiv og kommunale arkiv er ikke faglig og organisatorisk samordnet i Vestfold og Telemark. Bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av kommunale arkiv er lagt til en institusjon som er lokalisert utenfor fylket, til Interkommunalt arkiv i Kongsberg (IKS).
- I arkivstatistikken og bevaringsplaner for privatarkiv, er det registrert ti arkivvirksomheter som bevarer privatarkiv i Vestfold og Telemark.

7.3. Viktige sider ved privatarkiv som politikkområde

- Det statlige Arkiverket (Riksarkivet, statsarkivene og Samisk arkiv) har funksjoner med privatarkiv hjemlet i arkivloven. Arbeidsfeltet er ellers ikke lovpålagt og ikke forankret i tilskuddsbrev fra staten, bortsett fra i tilskuddsbrev til fire institusjoner med funksjoner på nasjonalt plan. Privatarkiv er derfor ikke ledd i «generalistkommunens» virksomhet, som er prinsippet om at alle fylkeskommuner og kommuner skal ha de samme oppgavene.
- Nasjonal politikk for arkiv retter seg mot fylkeskommuner og kommuner, blant annet ved at politiske meldinger og årlige statsbudsjett omtaler utvikling av tjenester i nettverket av regionale og lokale arkivinstitusjoner som et mål i kulturpolitikken, sist i statsbudsjett 2020. Styrking av arbeidet med å bevare og formidle privatarkiv regionalt, er også et formål som støttes med statlige prosjektmidler.
- Regjeringen arbeider med en proposisjon til ny lov om arkiv. I framlegget til lov fra offentlig utvalg er det foreslått å lovfeste fylkeskommunenes ansvar for a) å «koordinere arbeidet med privatarkiv i fylket» og b) å «sørge for» at privatarkiv blir bevart. Det er også igangsatt arbeid med en museumslov, der privatarkiv kan forutsettes å være et tema.
- Fylkeskommunen skal forankre arbeidsfeltet i gjeldende lov, i aktuelle statlige føringer og forventninger og i egen politikk, men det vil ikke være hensiktsmessig å gjøre endringer som ikke også er forenlig med lovforslaget og uten å vurdere mulige konsekvenser av lovarbeidet. Det er særlig lovforslagets punkter om at ansvar for privatarkivfeltet skal legges til «fylkeskommunen», som taler for at det blir vurdert en form for tilknytning til fylkeskommunens organisasjon og linje, tilsvarende kulturminnefeltet.
- Det er fortsatt ikke helt avklart hvordan privatarkivene kommer inn i fellesløsninger for digitalisering og digital bevaring, og heller ikke hvordan Regjeringen ser for seg museene som brukere av fellesløsningene for arkiv. Samordning av Digitalt museum og Digitalarkivet blir også særlig viktig i Vestfold og Telemark der privatarkivfeltet i så stor grad er museumsbasert.
- Det er lovfestet to nye modeller for interkommunalt samarbeid i den nye kommuneloven. Endringene gjelder fra 1. januar 2020. De nye modellene er interkommunalt politisk råd og kommunalt oppgavefelleskap (KO), som vil avløse dagens regler om samarbeid etter kommuneloven § 27. Alle dagens § 27-samarbeid må ta stilling til hvilken modell eller selskapsform virksomheten skal videreføres i. De har fire år (fra 1. januar 2020) på å omdanne § 27-samarbeidet til en ny modell.

Vestfold og Telemark fylkeskommune har felles utfordringer med andre fylkeskommuner med hensyn til organiseringen av arkivfeltet. Men Vestfold og Telemark fylkeskommune har også noen særlige utfordringer som blant annet følger av dagens museumsstruktur.

7.4. Aktuelle føringer i nasjonal politikk for digitale arkiv

Statsbudsjettet 2020 har viktige føringer for arkivpolitikken, og særlig for utvikling av nasjonale fellesløsninger for bevaring og tilgjengeliggjøring av digitaliserte og digitalt skapte arkiv.

- digitalisering av analoge arkiv og annet kulturarvsmateriale, i senter ved Nasjonalbibliotekets avdeling i Mo i Rana
- sikring/depot for digitalt skapte arkiv, i regi av Riksarkivaren
- tilgjengeliggjøring av digitalt arkivmateriale, utvikling av Arkivverkets Digitalarkivet til nasjonal fellesløsning for alle kategorier arkiv.
- Til forskjell fra tidligere år, da infrastruktur og fellesløsninger for digitale arkiv har vært generelle målsettinger, er dette nå konkrete tiltak som er tilført ressurser over årets statsbudsjett.
- En viktig føring i statsbudsjettet, er at fellesløsninger for digital bevaring og tilgjengeliggjøring skal utvikles i «kontakt med» og i «samarbeid med» blant andre fylkeskommunale og kommunale arkivinstitusjoner.

7.5. Momenter til vurdering av status og resultater

7.5.1. Telemarksarkivet

Telemarksarkivet mener å ha en klar erfaring for at organiseringen av Telemarksarkivet har gitt gode resultater i arbeidet med privatarkiv, og dessuten at arkivarbeidet har gitt museenes større faglig bredde, og har fornyet arbeidet med innsamling, dokumentasjon og formidling.

- Engasjementet for privatarkiv har økt, både i og utenfor institusjonene
- Arkivarbeidet har utvidet museenes nettverk og skapt kontakt mellom arkivskapere og brukere
- Det er laget en felles bevaringsplan for privatarkiver i Telemark
- Det er hentet inn 10,5 mill i prosjektmidler som har kommet privatarkivarbeidet i Telemark til gode fra 2010
- Det er laget møtepunkter og skapt et fellesskap der kolleger deler erfaringer og samles om felles prosjekter
- Kompetansen på feltet er betydelig hevet
- Det er bevart 1600 hyllemeter privatarkiv
- Arkiv er sterkere innarbeidet, forankret og prioritert i hver institusjon. Per 1.1 2020 er det publisert 1409 privatarkiver på Arkivportalen fra Telemarksarkivet

Her er flere punkter her som verdt å trekke fram og kommentere, blant annet følgende:

Telemarksarkivet har utarbeidet en uvanlig god bevaringsplan for privatarkiv i Telemark, i en bred prosess med blant annet deltagelse fra kjente universitetshistorikere. Planen er lagt merke til og er høyt vurdert i Riksarkivet. Planen er i seg selv en indikator på at samarbeidet i Telemarksarkivet har gitt gode resultater på relativt kort tid.

Museene i Telemark har både hver for seg og gjennom Telemarksarkivet de siste ti årene fått støtte fra statlige prosjektmidler til en rekke bevaringstiltak og utviklingsprosjekter, og langt mer enn om midlene hadde vært fordelt likt til fylkene eller etter folketall. Prosjektmidler til arkiv skal gå til særlig viktige bevaringsformål og til nyskapende utviklingsprosjekter. Da er det en god indikator på kvalitet at museene i Telemarksarkivet har nådd opp i konkurransen.

Telemarksmuseet opplever at den desentraliserte løsningen er viktig for tilliten til bevaringsinstitusjonen. Nærheten til brukere og arkivskapere er sentralt, også for å få inn nye privatarkiver til institusjonene. Antall arkivbesøk/lesesalsbesøk og forespørsler øker hvert år. Bruk av arkiv som kilder og dokumentasjon har økt publikums etterspørsel og har bidratt til innhold i utstillinger og digitale formidlingsflater og har gitt flere flotte publikasjoner som *Ole Bloms dagbøker* (VTM) og *Pressefotografiet. Kunsten å dokumentere* (TM).

Imidlertid har også Telemarksarkivet erfaringer for at den desentraliserte organiseringen har svakheter. Det er relativt få arkivarer, og små ressurser til koordinering og arkivfaglige oppgaver. Det er flere ledd med beslutningstakere og noe uoversiktlige rapporteringsformer. Hver institusjon har sine egne behov og prioriteringer og vektingen mellom de ulike oppgavene og nivåene og disponeringen av personalressurser til felles formål, kan være vanskelig å forene med egne lokale oppgaver.

Det økonomiske grunnlaget for satsingen oppleves å være for svakt til at det har vært mulig å bygge ut en mer tydelig organisasjon. Telemarksarkivet er dermed ikke blitt en *institusjon* som har tilsvarende rolle og funksjon som Vestfoldarkivet, men kan ses på som et godt grunnlag for å styrke fagmiljøet og danne et grunnlag for å løse et felles samfunnsoppdrag. Behovet for tettere former for samhandling er også uttalt hos arkivfaglige medarbeidere, som i det daglige sitter ganske alene med sine oppgaver.

Telemarksarkivets erfaringer med nettverksorganiseringen av arkivarbeidet, er et viktig grunnlag for de vurderingene som er gjort i kapittel 9. av ulike måter å samordne arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark på.

7.5.2. Vestfoldarkivet

Vestfoldarkivet er en kompetent og spesialisert institusjon for privatarkiv.

Institusjonen bevarer 5610 hyllemeter arkiv, med materiale fra 1789 privatarkiv og 181 fylkeskommunale arkiv. I tillegg kommer store fotoarkiver og en fanesamling som er oppbevart hos Vestfoldmuseenes samlingsforvaltning. Vestfoldarkivet har publisert 62 digitaliserte arkivenheter, totalt 5803 filer, på Digitalarkivet (mai 2020)

Vestfoldarkivet er medeier i Kommunearkivinstitusjonenes digitale ressurscenter (KDRS), og har gjennom dem en ordning med digitalt sikringsdepot. KDRS er også et nettverk der IT-arkivarer samarbeider tett om faglig utvikling og kompetansedeling. Vestfoldarkivet har også nytte av et stort arkivfaglig nettverk. Gjennom kommunearkivnettverket (KAI) deltar Vestfoldarkivet på ledermøter mellom KAI og Arkivverket, det blant annet strategi for sektoren er tema.

Vestfoldarkivet har vært koordinerende institusjon for privatarkiver siden ordningen ble etablert, og har rollen som koordinerende institusjon for Vestfold og Buskerud. Ordningen i Buskerud har vært finansiert av Buskerud fylkeskommune, nå Viken.

I 2019 ble det utarbeidet bevaringsplan for privatarkiver i Buskerud. Bevaringsplanen for privatarkiver i Vestfold, blir revidert og oppdatert nå.

Vestfoldarkivet har drevet utviklings- og ordningsprosjekter, mange med støtte av statlige prosjektmidler for arkiv. Eksempler på prosjekter er:

Prosjekt	Periode	Formål	Prosjektmidler/ samarbeid
Norsk bergindustriarkiv	2019-2020 (foreløpig)	Etablere Norsk bergindustriarkiv og arbeide for bevaring av privatarkiver fra denne næringen. En nasjonal satsing på bevaring av sektorarkiver	Arkivverket har gitt prosjektmidler. Samarbeid med ressurs i Arkivverket og Norsk sjømatarkiv
Metode for bevaringsvurdering av bedriftsarkiver	2019-2020	Utvikle metode for bevaringsvurdering av store bedriftsarkiver. Case er arkivet etter Alfred Andersen	Arkivverket har gitt prosjektmidler
Privatarkiv i museene	2012	Overføring av arkiver samlet inn av museene i Vestfold til Vestfoldarkivet. Vestfoldarkivet som arkivinstitusjon ivaretar alle privatarkiver på vegne av Vestfoldmuseene	Norsk kulturråd gav prosjektmidler
Etablering av næringslivsarkiv for Vestfold og Telemark	I planleggingsfasen	Etablere et næringslivsarkiv for Vestfold og Telemark,	Det blir søkt om prosjektmidler fra Arkivverket, næringslivet

	basert på metodikken i sektorarkivene	selv skal finansiere ordningsarbeidet
--	---------------------------------------	---------------------------------------

Vestfoldarkivet har gjort en særlig innsats med «minneinnsamlinger». Nedenfor er stikkord til disse prosjektene:

- 10-åringer i Vestfold (2007) – en minneinnsamling om det å være 10 år i Vestfold.
- Ungdom på nett! – et tidssbilde (2010) Samtaler med elever ved Greveskogen videregående skole om bruk av nye medier.
- Barndom utenfor Norge (2006) *innsamlede barndomsminner fra vestfoldbeboere som er født og oppvokst i et annet land. Minnene er samlet i boken «Barndom utenfor Norge».*
- Barndom i Vestfold (1998-2001) er en innsamling av barndomsminner fra Vestfold. Resultatene er samlet i boken «Barndom i Vestfold».

Bøkene «Barndom utenfor Norge» og «Barndom i Vestfold» har vært en del av et større tverrfaglig-prosjekt i regi av Vestfold fylkeskommune, hvor prosjektet som helhet har hatt fokus på innsamling og formidling av barndomsminner fra Vestfold og utenfor landets grenser. Det har vært en del av Handlingsplanen mot rasisme og fremmedfrykt.

- Krigsseilerminner (2000) intervjuer med krigsseilere.
- Hvalfangere på Syd-Shetland 1910-1931. Avskrift av intervjuer (tematisk inndeling).
- Minneinnsamling fra 22. juli. Minnemateriale etter terroren 22. juli (bønnerskrifter fra Tønsberg Domkirke, lapper, bamser mm.)
- Gjerdesamlingen (1986) Innsamlingen ble satt i gang som ledd i en innsamling av norsk folkemusikk initiert av Norges Bygdeungdomslag.
- Kystfiske (2006-2007) Intervjuer med kystfiskere i Vestfold.
- Scanrope (2004-2005) Intervjuer av ansatte ved bedriften
- Medieprosjektet 1986. Medieprosjektet "86" består av intervjuer med kulturpersoner i Vestfold, men også tradisjonelle yrkesgrupper, både fiske og håndverk og industri er representert.
- Arbeiderkvinner. Avskrift av intervjuer med kvinner i Vestfold.

Vestfoldarkivet har vært avhengig av å hente inn prosjektmidler til utvikling og til ordningsprosjekter. Arkivskapere er i liten grad med på å finansiere ordning av arkiver, men dette arbeider Vestfoldarkivet nå for å endre på. Ordinære tilskudd dekker i liten grad ordning av privatarkiver.

7.6. Oppsummering

Det er interessante likheter mellom Vestfoldarkivet og museene i Telemarksarkivet:

- Vestfoldarkivet og museene i Telemarksarkivet er nyskapende i formidlingen. Et interessant spørsmål er om dette har å gjøre med den organisatoriske sammenhengen mellom arkiv og museum.

- Vestfoldarkivet og museene i Telemarksarkivet har begge gjennomført planprosesser som har gitt bevaringsplaner som er gode verktøy i det praktiske arbeidet.
- Vestfoldarkivet og museene i Telemarksarkivet har de siste ti årene fått støtte av statlige prosjektmidler til en rekke nyskapende arkivprosjekter, og langt mer enn om midlene hadde vært fordelt likt til fylkene eller etter folketall.

Som en spesialisert arkivinstitusjon kan Vestfoldarkivet delta i arkivnettverk og fagutvikling på nasjonalt plan, ikke minst på området IKT/digitale arkiv. Vestfoldarkivet kan også ta på seg nasjonale roller og oppgaver (Norsk bergverksindustriarkiv).

Det kan være en potensiell motsetning mellom Vestfoldarkivets vekt på et sterk og samlet fagmiljø som plattform for organisering på fylkesnivå og Telemarksarkivets desentraliserte organisasjonsform. Denne motsetningen må ikke overspilles. I en presset og usikker ressursituasjonen, blir det særlig kritisk å ta vare på kompetanse og gode resultater i begge miljøene og i alle institusjonene. Dette har vært utgangspunktet for vurderingen av ulike modeller for mer samordnet organisering av privatarkivarbeidet i Vestfold og Telemark, og for anbefalingene som er gitt i kapittel 8 og 9 i utredningen.

8. Hovedutfordringer og anbefalinger

8.1. Innledning

Arkivutredningen skal vurdere hvordan arbeidet med arkiv fra bedrifter, organisasjoner og personer som er viktige for fylkets kultur og historie, kan samordnes og styrkes. En slik vurdering forutsetter at de viktigste utfordringene som knytter seg til arbeidet, er identifisert.

For å kartlegge hovedutfordringene knyttet til arbeid med privatarkiv i Vestfold og Telemark, er det gjennomført en omfattende medvirkningsprosess. Prosjektgruppa har vært opptatt av å undersøke hva både ledere og medarbeidere i arkiv- og museumsinstitusjonene i fylket opplever som utfordrende, samt hva de mener skal til for å løse utfordringene. De ulike metodiske tilnærmingene som er brukt i kartleggingsarbeidet, er beskrevet i første del av kapittelet.

Videre i kapittelet er resultatene fra kartleggingsarbeidet gjengitt. Hovedutfordringene som er identifisert, er oppsummert til slutt, sammen med anbefalinger til hvordan de kan håndteres. Det er lagt vekt på å anbefale tiltak som kan iverksettes uavhengig av hvordan arbeidet med privatarkiv er organisert. Det betyr at de fleste tiltakene kan iverksettes som ledd i å samordne og styrke arbeidet med privatarkiv regionalt, før det eventuelt gjennomføres organisatoriske endringer. Ulike modeller for organisering, og mulige styrker og svakheter ved løsningene, er utredet i del III, kapittel 9.

8.2. Metodisk tilnærming

I forbindelse med utredningsprosjektet som arkivutredningen er en del av, gjennomføres det en medvirkningsprosess i tre trinn.

De to første trinnene – 1) innspillmøte og 2) skriftlige innspill – har vært sentrale i arbeidet med å kartlegge og identifisere utfordringer knyttet til arbeidet med privatarkiv.

Det første trinnet i medvirkningsprosessen ble gjennomført på Bø Hotell 5. mars 2020. Der deltok både ledere og medarbeidere arkiv- og museumsinstitusjonene i fylket. På innspillmøtet ble det gjennomført en workshop for å samle inn innspill til utredningsarbeidet. Metodene som ble anvendt i workshopen var gallerimetoden og kafédialog.

Gallerimetoden

[sett inn beskrivelse]

Kafédialog

[sett inn beskrivelse]

Det andre trinnet i medvirkningsprosessen var en invitasjon til arkiv- og museumsinstitusjonene i fylket om å avgi et formelt, skriftlig innspill til utredningsprosjektet. Denne muligheten ble gitt uten føringer, slik at institusjonene sto fritt i å adressere det de mente var viktig. Det kom inn to innspill til arkivutredningen, fra Folkemusikkarkivet i Telemark, Telemarksarkivet og Vestfoldarkivet.

8.3. Resultater fra trinn 1 i medvirkningsprosessen

Da gallerimetoden ble anvendt på innspillmøtet 5. mars, ble deltagerne gitt anledning til å besvare følgende spørsmål:

- Hva er hovedutfordringene til din institusjon (knyttet til eks. kapasitet, kompetanse, økonomi, organisering, samarbeidspartnere, selskapsform og eierstruktur)?
- Hva trengs for å løse utfordringene?
- På hvilken måte kan fylkeskommunen legge til rette for utvikling på arkivområdet? Hva bør en fylkeskommunal arkivpolitikk ha fokus på?
- Hvordan bygger vi et samlet og sterkt arkivfaglig miljø i det nye fylket?
- Hvilke forventninger har du til den nye fylkeskommunen?

- Hva er fordelene/ulempene ved dagens organisering (eller selskapsform/eierstruktur)?
- Hva har vi ikke spurt om?

Innspillene ble gitt i form av stikkord og setninger som ble skrevet med tusj på «flipover»-ark, som var hengt opp på veggen. I etterkant er innspillene transkribert. Den transkriberte versjonen ligger som vedlegg til arkivutredningen.

Da kafédialog ble brukt som metode, diskuterte deltagerne spørsmål i grupper. Ledere og medarbeidere fra arkivsektoren var samlet på to bord. Følgende spørsmål ble diskutert, oppdelt i to samtalerunder med faglige innledninger:

Samtalerunde 1

- Hvordan kan/bør arbeidet med privatarkiver i det nye fylket organiseres med utgangspunkt i forslaget til ny arkivlov og utviklingstrekk på arkivområdet? Vurder gjerne dagens løsninger opp mot andre alternativer.
- Hvilke fagområder/temaer innen arkiv er det naturlig å samarbeide om, eventuelt å fordele ansvar på?

Samtalerunde 2

- Fylkeskommunen har mange roller:
 - o største eier i ett av selskapene
 - o tilskuddsyter
 - o forvalter (areal/plan)
 - o kulturminnemyndighet
 - o eier av bygg og anlegg
 - o utvikler egne anlegg
 - o utviklingsaktør

Hvordan kan fylkeskommunen utøve disse rollene på en god måte, uten å bryte med prinsippet om «armlengdes avstand»?

Ikke alle spørsmålene som ble stilt og innspillene som ble gitt, er relevante når det gjelder å identifisere hovedutfordringer knyttet til arbeid med privatarkiv i Vestfold og Telemark, og heller ikke som grunnlag for å fremme anbefalinger til hvordan utfordringene kan møtes. Men flere av spørsmålene har klar relevans.

En grovsortering i ulike kategorier gjør innspillene enklere å lese. Nedenfor er innspillene som bidrar til å identifisere hovedutfordringer knyttet til arbeid med privatarkiv i Vestfold og Telemark, sortert i følgende kategorier: 1) kompetanse og infrastruktur, 2) kapasitet og ressurser, 3) organisering.

Kapasitet og ressurser

- Tilstrekkelig ressurser til å bevare større næringslivsarkiver
- Magasinkapasitet! – foto og privatarkiv
- Store arkiver, men få ressurser
- For lite ressurser til å løse pålagte oppgaver
- Telemarksarkivet underfinansiert iht. oppgaver/mandat
- Lav stillingsprosent med alt for store oppgaver!!!
- Resurser til digitalisering av foto
- Store forventninger fra brukere
- Etterslep
- Etterslep på bevaring av elektronisk arkiv
- Telemarksarkivet – finansiering mangler – tiltenkt 7 stillinger i fylkets plan, har fått mindre enn 2,5 stillinger fordelt på 3 museer. Fylket har sagt at kommunene og staten skal bidra til resten, men det gjør de ikke.

Kompetanse og infrastruktur

- Ikke bred nok kompetanse (juridisk, digital bevaring)
- GDPR! (flere)
- Digitalisering!
- Elektroniske arkiver!
- Liten kompetanse på elektroniske arkiv
- For lite kompetanse på lyd/film materiale
- Institusjonene utvikler egne datasystemer etter behov, for oppgavene som går på siden av de vanlige katalogiseringsystemene
- Digitalisering av audiovisuelt materiale

Organisering

- Organisering for arkivfeltet innen virksomheten er ikke god nok
- Små fagmiljøer i det daglige
- Arkiv som del av et stort museum, utfordrende å få rett fokus
- Museum og arkiv er ulike sektorer
- IKS-modell. Mange av eierne velger IKA. Hva vil de egentlig med vårt arkiv?
- Mangler fokus og vilje
- Arkiv har utfordringer som krever stordriftstenkning

Stikkord og korte formuleringer, som er direkte gjengitt her, er ikke alltid enkle å tolke i ettertid uten bakgrunn i samtalene i grupper. Opplevelse av manglende ressurser og ønsker om mer, vil det ofte være. Men leser man alle innspillene i sammenheng, gir de god mening. Det avtegner seg noen hovedutfordringer:

- **Små ressurser i de enkelte museene til funksjoner og oppgaver på arkivområdet.** Dette oppfattes som en klar mangel, særlig fordi det ble skapt forventninger om flere stillinger til arkiv ved oppstarten av nettverket Telemarksarkivet.
- **Lite fagmiljø i det daglige arbeidet.** Dette er en hovedutfordring med nettverksmodeller som organisasjonsform. På den ene siden er nettverket nettopp et faglig felleskap på tvers av institusjonene. Nettverket representerer også fellesfunksjoner og samordnet bruk av kompetanse. På den andre siden skal arkivarene i det enkelte museum ivareta hele prosessen i det daglige arbeidet: kontakten med arkivskapere, avlevering, ordning og andre depotfunksjoner, tilgjengeliggjøring og formidling.
- **Bevaring og formidling av digitale arkiv,** herunder både digitalisering av analoge arkiv og bevaring og forvaltning av digitalt skapte arkiv. Dette var en overordnet utfordring som mange av deltagerne på workshopen pekte på. Det har lenge vært en felles forståelse av at disse utfordringene må møtes med regionale og/eller nasjonale fellesløsninger og infrastruktur for digitale arkiv på tvers av institusjoner. Dette er et hovedpunkt i drøftingen av utfordringer i denne utredningen.
- **Behovet for juridisk kompetanse generelt og spesifikt på kunnskap om konsekvenser for arkiv av EUs personverndirektiv, GDPR.** Dette er også et eksempel på at det er nødvendig å drive fag- og kompetanseutvikling i fagmiljøet for arkiv (og museum) samlet.

Det kan se ut til at arkivoppgaver i nettverk for museer, oppfattes å være en for «løs» organisering til å sikre faglig felleskap, kvalitet og samordning i oppgaveløsningen. Helt spesielt blir museene og arkivnettverket en utilstrekkelig organisatorisk ramme for et planmessig arbeid med digitale arkiv.

På den andre siden har organiseringen av Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet gjort det mulig å utarbeide gode fylkesomfattende bevaringsplaner for privatarkiv i tidligere Vestfold og Telemark fylker. Planarbeidet og oppfølgingen, har gitt gode resultater. Det er bevart en betydelig mengde og

bredde av arkiv fra private virksomheter i Vestfold og Telemark. I Telemark har resultatene vært særlig gode de siste ca. fem årene. Dette er et viktig utgangspunkt når det skal vurderes tiltak for å organisere og samordne arbeidet med privatarkiv i hele Vestfold og Telemark.

På bakgrunn av momentene overfor er det identifisert hovedutfordringer og anbefalt tiltak for å møte utfordringene. Dette er gjort i utredningens kapittel 8.

8.4. Resultater fra trinn 2 i medvirkningsprosessen

Det har kommet tre skriftlige innspill til denne arkivutredningen: Folkemusikkarkivet i Telemark ved leder, fra Vestfoldmuseenes med Vestfoldarkivet fra museumsdirektøren og leder av Vestfoldarkivet, fra Telemarksarkivet ved direktørene fra de tre konsoliderte museene i tidligere Telemark fylke.

Innspillene er verdifulle i sin helhet som grunnlag for denne utredningen og som del av beslutningsgrunnlaget. I tillegg til gjengivelsen av hovedpunkter nedenfor her, ligger derfor de tre uttalelsene som vedlegg bak i utredningen.

8.4.1. Innspill fra Folkemusikkarkivet i Telemark

Folkemusikkarkivet i Telemark skiller seg fra andre arkivinstitusjoner ved at institusjonen ikke bevarer arkivmateriale som er skapt av andre enn institusjonen selv, det vil si at folkemusikkarkivet ikke tar imot og bevarer privatarkiv. Folkemusikkarkivet er det som ofte kalles et tradisjonsarkiv og driver aktivt innsamlings- og dokumentasjonsarbeid, blant annet ved intervjuer, opptak av folkemusikkutøvere – og annet. Det spesielle er ikke at folkemusikkarkivet arbeider med dokumentasjon. Det gjør mange arkivinstitusjoner, blant annet Vestfoldarkivet som har dokumentasjonsprosjekter som et viktig satsingsområde, men da sammen med andre og mer tradisjonelle arkivoppgaver. Det tidligere Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane, nå sammenslått med Hordaland fylkesarkiv til Fylkesarkivet i Hordaland, har eksempelvis en egen avdeling/medarbeider for folkemusikk som er lokalisert til Sunnfjord museum. Andre folkemusikkarkiv er avdelinger i konsoliderte museum.

Folkemusikkarkivet i Telemark peker på ulike modeller for organisering av arkivoppgaver som omfatter dokumentasjon av folkemusikk, og ser på sammenslåingen av Vestfold og Telemark som en god anledning til å samordne oppgavene organisatorisk. Institusjonslederen ser behov for å vurdere nye organisasjonsmessige tilknytninger også for Folkemusikkarkivet og trekker fram både en ren fylkesarkivmodell med utgangspunkt i Vestfoldarkivet og ulike museumsmodeller med utgangspunkt i Telemarksarkivet som interessante alternativer. Vurderingene i innspillet faller godt sammen med de alternative løsninger som er beskrevet i utredningens kapittel 9.

8.4.2. Innspill fra Vestfoldarkivet

Vestfoldarkivet er avdeling i Vestfoldmuseene IKS. Det skriftlige innspillet til arkivutredningen er gitt av museumsdirektøren og lederen i Vestfoldmuseet samlet, men det er på viktige punkter referert til synspunkter fra Vestfoldarkivet spesielt.

Uttalelsen er konsentrert om erfaringene med Vestfoldarkivet som arkivfaglig miljø og fellesfunksjon for arkiv i Vestfoldmuseenes organisasjon. Vestfoldmuseene understreker at Vestfoldarkivets innlemmelse i Vestfoldmuseene IKS har betydd en profesjonalisering av arkivarbeidet i selskapet, ved at museenes arkiver forvaltes og formidles av Vestfoldarkivet.

Vestfoldarkivet ser det som nødvendig med en bedre samordning av privatarkivarbeidet i Vestfold og Telemark fylke. Institusjonen peker på særlig fem behov som representerer utfordringer i utviklingen av arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark og som tilsier samordning innenfor rammen av hele fylket.

- kompetanse, infrastruktur til å bevare digitalt skapte privatarkiv
- kompetanse, organisasjons- og finansieringsmodeller til å kunne bevare og forvalte store næringslivsarkiver
- sikring av personvern, forvaltning av arkiv i henhold til EUs personverndirektiv, med nødvendig juridisk kompetanse til blant annet å behandle saker om innsyn, med mer.
- økt magasinkapasitet
- nye modeller for bevaring av næringslivsarkiver, der næringslivet selv i større grad bidrar i finansieringen

Vestfoldmuseene legger vekt på at disse utfordringene tilsier et sterkt arkivfaglig miljø med ansvar på fylkesnivå, og mener at Vestfoldarkivet har bredde i oppgaver, kompetanse og erfaringer som er en naturlig plattform å bygge videre på i utviklingen av arkivfeltet i hele fylket.

Videre peker Vestfoldmuseene og Vestfoldarkivet på at institusjonen driver utviklingsarbeid og har funksjoner og ressurser som vil være viktige for å møte utfordringene i arbeidet med privatarkiv, ved at Vestfoldarkivet:

- er i gang med å vurdere nye modeller for bevaring av næringslivsarkiver, der næringslivet selv i større grad bidrar i finansieringen
- har i samarbeid med Arkivverket og bergindustrinæringen etablert Norsk bergindustriarkiv, etter mønster fra Norsk olje- og gassarkiv i Stavanger. Forretningsmodellen er et «spleiselag», der bedriftene betaler for ordning og tilgjengeliggjøring av arkivene, mens arkivinstitusjonen står for sikker bevaring og infrastruktur. Vestfoldarkivet ønsker å bygge videre på erfaringene fra bergindustriarkivet og sitt arbeid med næringslivsarkiver, og har som mål å bygge opp en tjeneste for næringslivsaktører i Vestfold og Telemark.

Vestfoldarkivet peker på at tilstrekkelig magasinkapasitet er avgjørende for videre utvikling på arkivfeltet i Vestfold og Telemark. Dette gjelder både magasin for papirarkiver og digitalt sikringsmagasin. Vestfoldarkivet har via Kommunearkivinstitusjonenes digitale ressurscenter (KDRS) tilgang på digitalt sikringsmagasin.

Vestfoldarkivet har behov for utvidelser i nær fremtid, og spesielt for å kunne fortsette satsingen overfor næringslivslivet. Bedriftsarkiver er ofte omfangsrike, opp til flere hundre hyllemeter. Vestfoldarkivet har mulighet til utvidelse av nåværende magasin. Den samlede magasinkapasiteten og fremtidige magasinbehov bør vurderes helhetlig i fylket.

8.4.3. Innspill fra Telemarksarkivet

Telemarksarkivet er et museumsnettverk for privatarkiv som omfatter de tre konsoliderte museene i tidligere Telemark fylke: Telemark museum (TM), Vest-Telemark museum (VTM) og Norsk industriarbeidermuseum (NIA).

Telemarksarkivet ved de tre museumslederne peker på at etableringen av Telemarksarkivet i 2015 (først prøvedrift) har medført en arkivfaglig konsolidering ved at arbeidet med privatarkiv de siste fem årene har blitt knyttet opp til de tre museene. Tidligere var det et større antall mindre institusjoner og organisasjoner i fylket som var engasjert på arbeidsfeltet. Arkivene som var bevart, var lite tilgjengelige og informasjon om innhold i arkivene var i liten grad publisert via den nasjonale Arkivportalen. I 2020 blir bevaring, ordningsarbeid, publisering og tilgjengeliggjøring i hovedsak gjort innen Telemarksarkivet og av museene. Informasjon om arkivene blir løpende publisert på Arkivportalen (kataloger, metadata). Dette er i tråd med målene med etableringen av Telemarksarkivet.

Opptrappingsplanen til Telemarksarkivet tok sikte på å tilføre museene syv nye stillingshemler til arkivoppgavene innen 2020, to hver til VTM og NIA, og tre til TM. Det var en forventning – og forutsetning fra fylkeskommunens side - at også staten og kommunene skulle være med på et «spleiselag». Vertskommunene eller staten har imidlertid ikke bidratt med faste driftsmidler som forutsatt i planen. Tilskuddet fra fylkeskommunen til arkivoppgavene ligger i dag på ca. 440.000 pr institusjon, altså ca. to årsverk til sammen. Det er meldt at videreføring av tilskuddet vil bli vurdert.

Telemarksarkivet kan vise til gode resultater av felles arbeid:

- Engasjementet for privatarkiv har økt, både i og utenfor institusjonene i nettverket
- Arkivarbeidet har styrket museene faglig, og har styrket arbeidet med innsamling, dokumentasjon og formidling
- Arkivarbeidet har utvidet museenes nettverk og skapt kontakt mellom arkivskapere og brukere
- Det er laget en felles bevaringsplan for privatarkiver i Telemark
- Det er hentet inn 10,5 mill. i prosjektmidler til privatarkivarbeidet i Telemark etter 2010
- Det er laget møtepunkter og skapt et fellesskap der kollegaer deler erfaringer og samles om felles prosjekter
- Kompetansen på feltet er hevet

- 1600 hm arkiv
- Arkiv er sterkere innarbeidet, forankret og prioritert i hver institusjon. Per 1.1 2020 er det bevart 1600 hm. arkiv og publisert 1409 privatarkiver på Arkivportalen (arkivportalen.no) fra Telemarksarkivet

Telemarksarkivet oppsummerer at erfaringene med den desentraliserte løsningen er gode. Nærheten til brukere og arkivskapere er sentral. Den skaper tillit, og er en viktig faktor for å få inn nye privatarkiver til institusjonene.

Arbeidet med arkiv også har bidratt inn i museenes virksomhet for øvrig, med leveranser av innhold til utstillinger, publikasjoner og til digitale formidlingsløsninger.

Telemarksarkivet peker også på utfordringer ved den desentraliserte organiseringen. Det er relativt få arkivarer, og for liten ressurs til koordinering og faglig styrking. Hvert museum har sine egne behov og prioriteringer slik at felles oppgaver i nettverket kan være vanskelig å forene med oppgaver i egen institusjon.

Telemarksarkivet framhever at arkivnettverket ikke er en arkivinstitusjon med tilsvarende rolle og funksjon som Vestfoldarkivet, men mener at nettverket til tross for begrensningene har styrket fagmiljøet og har gitt et godt grunnlag for å løse et felles oppdrag.

Telemarksarkivet trekker i sitt innspill fram en felles fagdag for Telemarksarkivet og Vestfoldarkivet i Brekkeparken 4. desember 2019. Der snakket deltagerne sammen om felles utfordringer, behov, samarbeid og arbeidsdeling. Svarene fra arkivmiljøene, som er tatt inn innspillet fra Telemarksarkivet, er klart relevante for utredningen her og gjengis derfor nedenfor – i stikkord og på nynorsk, som i innspillet:.

Kva har vi av felles utfordringar?

- etterslep
- magasinplass
- lagring av digitalt skapt materiale
- geografisk avstand
- forventning frå publikum at papirarkiv skal digitaliserast
- mengdeproblematikk med hensyn til foto
- Auke kompetansen på arkivfeltet og kva er godt nok?
- sikkerhet, GDPR. Metodikk
- auke kompetansen på finansiering og jus
- næringslivsarkiver
- Er vi synlige nok?
- utfordring å bli prioritert som et eige fagområde i museum, fordi det er så mange andre viktige prioriteringar og områder
- personalressursar
- Nok midlar til det grunnleggande. Primæroppgåve ordningsarbeidet er nesten på veg ut.
- tegningsarkiv

- auke forskingsarbeid

Er det noko vår institusjon er spesielt gode på/ har god kapasitet på og kan tilby andre?

- NIA: utstyr for digitalisering, industridokumentasjon, utdanna fotografar til både digitalisering og avfotografering, gode på søknadsskriving
- VA: Næringslivsarkiver, stor kapasitet, digitalisering av lyd, frysing, egen IT arkivar, gode på søknadsskriving
- TM: Godt muggsaneringsanlegg for papirarkiver og mindre gjenstander og kompetanse på feltet, god fotokompetanse
- VTM: hylleplass lokalkunnskap og nettverk, gode fysiske fasiliteter og god søknadskompetanse

Er det noko vi har behov for hjelp til?

- digitalt skapte arkiv
- jus og personvern, GDPR
- fleire faste stillingar
- forståing for at arkiv er viktig i alle ledd i organisasjonane (innsamling, bevaring, formidling og forskning)

Kva områder er lurt å samarbeide på?

- felles praksis: felles systematisering til registrering, standardar, digitalt skapt materiale, felles prisar knytt til foto og hylleleige
- digitalt skapte arkiv
- jus
- depoter, utbygging/koordinering
- reisende team/utrykningsteam
- ordningsstab
- rådgivarteneste for arkivskaparar/historielag
- fothospitering og fotokompetanse
- synlegheit. Td Arkivert
- prosjekt med fellesnemnare
- bevaringsplanar
- løfte arkiva
- arbeiderbevegelsens arkiv
- felles kursing/ workshops/kunnskapsutveksling
- ikkje finne på nye oppgåver
- samlokalisere enkelte arkiv?
- et godt nettverk
- immateriell kulturarv
- formidling: trekke fram vanskelege tema, DKS, eks. *Det angår også deg*, arkivdagen, sosiale medier
- kunnskapsbank. Felles digitalt område

Arbeidsdeling mellom institusjonane?

- tematisk, jf. sektorarkiva
- næringslivsarkiv
- nyutvikling t. d. 3D fotografering. Kartskannere
- folkemusikk – lydarkiv
- Arbeiderbevegelsens arkiv. En koordinator for regionen

8.4.4. Kommentarer til de skriftlige innspillene

Innspillene fra Folkemusikkarkivet i Telemark, Telemarksarkivet og Vestfoldarkivet er viktige. Institusjonene peker på flere av de samme utfordringene i videre utvikling av privatarkivarbeidet i Vestfold og Telemark. Innspillene faller også godt sammen med konklusjonene fra møtet 5. mars i Bø. De reflekterer motivasjon og engasjement i arbeidet med privatarkiv, som det er helt avgjørende å bygge videre på når arbeidet skal samordnes på fylkesplan. Resultatene i bevaringsarbeidet må sies å være gode, samtidig som både Vestfoldarkivet og museene i Telemarksarkivet også har gjennomført nyskapende prosjekter med aktiv dokumentasjon og utadrettet formidling.

De skriftlige innspillene ligger som vedlegg til utredningen

8.5. Hovedutfordringer med anbefalinger

Følgende sitat fra Arkivverkets (Riksarkivarens) årsmelding 2019, handler om Arkivverkets strategier, men går rett inn i hovedutfordringene i utvikling av politikk for arkiv i fylkeskommunene:

Det er en målsetting at Norge skal ha sterke og synlige arkivinstitusjoner og fagmiljøer i alle deler av landet. Dette har blitt styrket gjennom fylkeskommunens rolle i arbeidet med privatarkiv og nettverket av fylkeskoordinerende institusjoner. I tillegg er flere regioner i gang med å utrede hvordan de vil styrke sine fagmiljøer som en følge av regionreformen. Med etableringen av Digitalarkivet som fellesløsning får sektoren mulighet til å knytte seg opp til et nasjonalt samarbeid om digitale løsninger, noe som på sikt vil kunne styrke kompetansen i sektoren. Det er imidlertid en forutsetning at fagmiljøer som jobber med arkiv, i enda større grad blir en integrert del av virksomhetenes kjerneområder, og har et tett og tverrfaglig samarbeid med øvrige fagområder. Etter Arkivverkets vurdering er det behov for økt digital kompetanse, større kompetansemiljøer og mer tverrfaglig samarbeid. (Arkivverkets årsmelding 2019)

Formuleringen *“sterke og synlige arkivinstitusjoner og fagmiljøer i alle deler av landet”* er hentet fra statsbudsjettet 2020, der den står som ett av fire hovedmål for bevilgningene til Arkivverket.

Dette målet i vedtatt arkivpolitikk har stor relevans som utgangspunkt for å vurdere kompetansebehov og organisatoriske tiltak i Vestfold og Telemark. Men da må det også sies at ambisiøs nasjonal arkivpolitikk som retter seg mot fylkeskommunenes rolle og mot arkivarbeid i regionale institusjoner, må være basert på en klar og omforent rolleforståelse - og må følges opp med hensiktsmessige virkemidler for å iverksette nasjonal politikk. Dette har vært en mangel på arkivfeltet. Det er derfor i forslag til tiltak for å møte utfordringene i denne utredningens kapittel 8 ,

lagt vekt på at fylkeskommunen bør vurdere å melde seg som interessent i utviklingen av politikk og lovverk for arkiv og formulere klare forventninger til statens bidrag for å virkeliggjøre politiske mål.

Anbefalte tiltak er gitt uavhengig av endringer i organisering av arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark. De fleste tiltakene er slike som kan iverksettes før organisatoriske endringer, det vil si som ledd i samordning av arbeidet med privatarkiv på fylkesplan slik arbeidet drives nå, og ikke som konsekvens av endringer. Samtidig må det presiseres at forslag i utredningen til tiltak som fylkeskommunen "bør vurdere" å gjennomføre, er ut fra en ren fagpolitisk argumentasjon. Fylkeskommunenes beslutningstakere har selvfølgelig andre hensyn å ta enn de som er vurdert i en fagpolitisk utredning som denne, ikke minst hensynet til økonomiske rammer.

1. Politisk og administrativ forankring av arbeidet med privatarkiv i fylkeskommunen

Sikring, formidling og bruk av privatarkiv regionalt er forankret i nasjonal politikk ved at:

- Proposisjoner og meldinger fra vekslende regjeringer har trukket fram fylkeskommunale og kommunale arkivinstitusjoner som viktige samarbeidspartnere for Riksarkivaren i arbeidet med bevaringsplaner for privatarkiv
- Riksarkivaren har i samråd med fylkeskommunene og med hjemmel i arkivlovens § 14 oppnevnt fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv
- Vekslende regjeringer har definert privatarkiv som oppgave i kulturhistoriske museer
- Stortinget har opprettet utviklingsmidler for arkiv og støtteordning for privatarkiv på statsbudsjettet, med føringer om at midlene blant annet skal brukes for å styrke arbeidet med privatarkiv regionalt og lokalt
- Riksarkivaren har i samråd med regionale bevaringsinstitusjoner for privatarkiv, lagt landsdekkende koordineringsoppgaver for «sektorarkiv» til regionale institusjoner. Vestfoldarkivet har, i samarbeid med blant andre Riksarkivaren (Arkivverket), etablert Norsk bergindustriarkiv (2019). Opprettelsene av slike nasjonale koordineringssentra er gjort med støtte av statlige prosjekt- og utviklingsmidler.
- Regjeringen og Stortinget har, senest i statsbudsjettet 2020, fastlagt politisk mål om nasjonale fellesløsninger for bevaring og tilgjengeliggjøring av digitale arkiv, som omfatter – eller vil kunne omfatte - privatarkiv regionalt. Det er fastlagt i statsbudsjettet at fylkeskommunale og kommunale arkivinstitusjoner skal være samarbeidspartnere i utvikling og bruk av løsningene

- Landets arkiver er i alle styringsdokumenter, i arkivlovproposisjonen 1992 og senere, beskrevet som viktig kulturell arv. Vekslende regjeringer og Stortinget har ved flere anledninger pekt på privatarkiv regionalt og lokalt som kulturarv og som innsatsområde i arkivpolitikken
- NOU 2019: 9 med forslag til ny lov om «Samfunnsdokumentasjon og arkiv», definerer privatarkiv som nødvendig ledd i en allsidig dokumentasjon av samfunnet. Arkivlovutvalget foreslår at fylkeskommunen får et lovpålagt ansvar for 1) å koordinere arbeidet med privatarkiv regionalt og 2) å «sørge for» at privatarkiver blir bevart

Til tross for at det er gitt klare statlige føringer for fylkeskommunenes arbeid med privatarkiv, er arkivpolitikken ikke blitt satt i sammenheng med fylkeskommunenes rolle som regional planmyndighet etter plan- og bygningsloven, og heller ikke med fylkeskommunens samfunnsutviklerrolle. Dette må kunne sies å være en hovedårsak til at det har vært lite konsistens over tid i politikken for samfunnets arkiver regionalt, og til at rollene som fylkeskommuner, regionale arkivinstitusjoner og museenes har i arbeidet med privatarkiv, er ulikt beskrevet og forstått.

Regjeringens kulturmelding 2019 behandler arkiv som kulturarv og som ledd i kulturpolitikken, og omtaler arkiv også som kulturvirksomhet og institusjonstype på linje med bibliotek og museum. Utvikling av slike kulturvirksomheter er et hovedperspektiv i kulturmeldingen, blant annet slik:

Kulturlivet må vere med på å rettleie folk, fremje kritisk tenking og læring, og streve etter kvalitet og kunnskap i tilfanget av informasjon og kulturelt innhald. For eksempel kan kulturverksemder som arkiv, bibliotek og museum fremje tillit, autentisitet og relevans. (Meld.St 8, 2018-2019, kap. 5.3).

Kulturmeldingen inneholder gode ansatser til å avklare fylkeskommunenes oppgaver på kulturområdet, blant annet følgende:

- Gjennomgå kulturlova med sikte på å styrkje kulturområdet som del av kommunal og regional planlegging, styrkje samhandlinga mellom forvaltningsnivåa og sikre armlengdsprinsippet
- Vurdere å tydeleggjere nasjonale forventningar til kommunal og regional planlegging i tråd med dei nasjonale kulturpolitiske måla, jf. plan- og bygningslova § 6-1». (Meld.St 8, 2018-2019, Kulturens kraft, prioriteringar og vidare oppfølging).

Det er særlig nødvendig å følge opp dette på arkivfeltet, der statlige forventninger og føringer overfor fylkeskommunene som planmyndighet har vært ulikt forstått, også i fylkeskommunene.

En sammenligning med bibliotekfeltet er instruktiv:

Regjeringen har utarbeidet en strategi for bibliotekutvikling som Nasjonalbiblioteket har ansvar for å iverksette. Samtidig er det i bibliotekstrategien slått fast at fylkeskommuner og kommuner har hovedansvaret for utvikling av bibliotek tjenester i kommunene (kommunale folkebibliotek). Dette

forankrer Nasjonalbibliotekets utviklingsrolle i nasjonal politikk, tydeliggjør ansvarsdelingen mellom forvaltningsnivåene, og gir klare politiske føringer for bruk av prosjektmidler og andre virkemidler. (Nasjonal bibliotekstrategi på regjeringen.no)

Statlige forventninger til fylkeskommunenes oppgaver med privatarkiv, som blant annet har kommet til uttrykk ved oppnevningen av fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv, har ikke blitt knyttet opp til nasjonal politikk og strategier på samme måte som eksempelvis på bibliotekfeltet, og heller ikke til fylkeskommunens samfunnsutviklerrolle. Ved eventuell lovfesting av fylkeskommunenes ansvar for privatarkiv, må det kunne forventes at dette gjøres.

Anbefalinger 1:

- 1.1 Fylkeskommunen bør innarbeide arkivoppgaver i sine strategier på kulturfeltet og vurdere å plassere privatarkiv som oppgave i fylkeskommunens fagadministrasjon. Privatarkiv bør defineres som oppgave i informasjon om fylkeskommunens virksomhet.

Oppgaver med privatarkiv bør ha en tilknytning til fylkeskommunens organisasjon og sentrale fagadministrasjon, og denne tilknytningen bør framgå av nettsider og annen informasjon. Tilknytningen kan gjøres på grunnlag av dagens virksomhet, dvs. som ledd i samordning/samorganisering av privatarkivarbeidet i de to tidligere fylkeskommunene og uavhengig av om fylkeskommunens oppgaver med privatarkiv blir lovpålagt slik som arkivlovutvalget har forslått.

- 1.2 Fylkeskommunen bør vurdere å engasjere seg i pågående lovarbeid på arkivområdet og i oppfølgingen av Regjeringens kulturmelding.

Det er særlig viktig å medvirke til å konkretisere arkivlovutvalgets forslag til oppgavefordeling mellom stat og kommune på privatarkivfeltet og klargjøre arkiv som kulturoppgave og «som del av kommunal og regional planlegging» (Kulturmeldingen 2019 om kulturfeltet generelt). Videre er det nødvendig å vurdere behovet for styring og plan på arkivfeltet opp mot prinsippet om «armlengdes avstand». Det bør vurderes å:

- samordne synspunkter og initiativ med andre fylkeskommuner, blant annet formulere forutsetninger for lovfesting av ansvar- og oppgaver på privatarkivfeltet.
- medvirke til at fylkeskommunenes forventninger og forutsetninger fremmes gjennom konsultasjonsordningen, der KS drøfter behov i kommunal sektor med statlige myndigheter.
- forberede høringsuttalelse til lovproposisjoner, til Lov om samfunnsdokumentasjon og arkiv og til museumslov.

1.3. Fylkeskommunen bør medvirke til at et eventuelt lovpålagt fylkeskommunalt ansvar for privatarkiv, blir knyttet tydelig opp til fylkeskommunen som regional planmyndighet og til samfunnsutviklerrollen.

2. Arbeidsdeling og samordning mellom flere institusjoner og fagmiljøer i Vestfold og Telemark som bevarer og formidler privatarkiv

I dag viderefører både Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet funksjonen som fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv, det vil si i de to tidligere fylkene Vestfold og Telemark. Begge er oppnevnt i samråd mellom Riksarkivaren og de to tidligere fylkeskommunene. Institusjonene/nettverkene har utarbeidet bevaringsplaner for privatarkiv i respektive fylker, med støtte fra statlige prosjekt- og utviklingsmidler.

Funksjonen som fylkeskoordinerende bør samordnes, dvs. i prinsippet legges til én institusjon/nettverk i Vestfold og Telemark. I vurderingen av organisatoriske tiltak nedenfor, er det beskrevet et alternativ der ansvaret for koordinering av arbeidet med privatarkiv legges til fylkeskommunen som sådan.

Det har vært en viktig prioritering i Riksarkivaren tildeling 2019 av prosjektmidler til arkivutvikling å støtte opp under arbeidet med regionale bevaringsplaner. Fylkeskommunene Vestland og Agder er i gang med å utarbeide bevaringsplaner for de nye fylkene, med støtte av statlige prosjektmidler fra Riksarkivaren. Troms får støtte for å kunne gå sammen med Finnmark om å utvikle arbeidet med privatarkiv regionalt. Vestfold og Telemark bør vurdere å planlegge og organisere tilsvarende prosjekt med sikte på å søke høsten 2020 om støtte til prosjekt 2021.

Det anbefales at disse tiltakene blir vurdert gjennomført på basis av nåværende museumsstruktur og organisering, det vil si som ledd i organisering av arbeidet med privatarkiv i hele VT fylkeskommune uten å vente på endringer. Bevaringsplanen bør være til høring og behandles av styrende organer i alle institusjoner som bevarer privatarkiv i Vestfold og Telemark. Dette vil i seg selv være et viktig tiltak for samordning og god forankring.

Andre mulige tiltak for samordning vil blant annet avhenge av endringer i organisasjons- og tilknytningsformer for institusjonene som arbeider med privatarkiv. Se om «modeller» for organisering i utredningens kapittel 9.

Anbefalinger 2.

2.1 Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet får inntil videre sammen tillagt funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv i hele fylket. Det bør vurderes å legge funksjonen til

fylkeskommunen som sådan, men da som ledd i en mer samordnet organisering av arbeidet med privatarkiv i hele fylket.

Dette forutsetter inntil videre en samordningsfunksjon på ledelsesnivå, dvs. gjennom institusjonsledere, eventuelt avdelingsledere. Funksjonen bør videre få en tydelig forankring i fylkeskommunens fagadministrasjon. Et alternativ som er vurdert i kapittel 9, modeller for organisering, er å legge funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv til fylkeskommunen som sådan. De operative oppgavene vil med en slik løsning kunne utføres i samarbeid mellom arkivinstitusjonen (nå Vestfoldsarkivet) og museumsnettverket for arkiv (Telemarksarkivet) som et oppdrag fra fylkeskommunen.

2.2. Det bør utarbeides én fylkesomfattende bevaringsplan for privatarkiv for Vestfold og Telemark.

De to nåværende bevaringsplanene skrives sammen til en fylkesdekkende plan, dvs. én fylkesomfattende planprosess og én plan på fylkesnivå. Som ledd i dette oppdateres nåværende planer. Dette bør gjøres av en prosjektgruppe med representanter fra Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet. Det anbefales at fylkeskommunen er bestiller og oppdragsgiver for bevaringsplanen og dekker en sekretariatsfunksjon, og at Riksarkivaren (Arkivverket) inviteres som rådgivende observatør i gruppen. Prosjektgruppen bør nedsettes så snart som mulig, og ha som mål å ha ferdig bevaringsplan i 2021. Et tiltak som bør vurderes, er å lage en skisse til prosjektet med sikte på kunne søke støtte fra statlige prosjektmidler oktober 2020 (normal frist) til planarbeidet.

3. Samordning av bevaring og formidling av fylkeskommunale, kommunale og private arkiv

Verdiene til «samfunnets arkiver» som «helhetlig samfunnsdokumentasjon» har med ulike formuleringer vært kjernen i arkivpolitikken siden slutten av 1980-tallet. I dette ligger at statlige, (fylkes)kommunale og private arkiv belyser samfunnet fra ulike vinkler og at arkiv dokumenterer beslutningsprosesser på tvers av samfunnssektorer.

I Vestfold og Telemark er utfordringene med å sikre et slikt helhetssyn på arkiv særlig store, i og med at oppgaven med å bevare og formidle kommunenes og fylkeskommunens arkiv er lagt til Interkommunalt arkiv i Kongsberg (IKS).

I prinsippet kan det tenkes at samordningen sikres gjennom omorganisering av hele arkivfeltet i Vestfold og Telemark, slik at oppgavene med fylkeskommunale, kommunale og private arkiv blir samorganisert på fylkesplan, slik det er i de fleste fylkene etter ulike modeller.

En slik modell for samorganisering gjennom full omorganisering er beskrevet i utredningens kapittel om organisasjonsmodeller, men da som «scenario» som illustrerer muligheter på lengre sikt, mer enn den er aktuell og realistisk modell for arkiv i VT.

Innenfor rammen av dagens organisering og arbeidsdeling, bør det avtales former for kontakt, informasjonsutveksling og samarbeid mellom institusjonene i VT som bevarer privatarkiv og IKA-Kongsberg. Dette bør formaliseres og avtales konkret. Det er ikke tilstrekkelig med gode intensjoner om samarbeid.

Norsk bergindustriarkiv er eksempel på mulige samarbeidsområder mellom Vestfoldarkivet, museene i Telemark og IKA-Kongsberg: Norsk bergindustriarkiv er etablert fra 2019, med støtte fra statlige prosjektmidler for arkiv, som en nasjonal funksjon og tjeneste. Formålet er å sikre viktige arkiver etter bergindustrien i alle deler av landet for fremtiden. Arbeidet koordineres og ledes fra Vestfoldarkivet, i nært samarbeid med Arkivverket og regionale bevaringsinstitusjoner i ulike deler av landet. Både statlige og kommunale arkiv er sentrale som kilder til kunnskap om bergverk, og supplerer industriens egne arkiv (privatarkiv). Både i regional og nasjonal sammenheng vil det ha stor verdi å kartlegge også kommunale arkiv som belyser denne viktige sektoren i norsk nærings- og arbeidslivshistorie.

Anbefalinger 3.

3.1 Alle institusjoner som bevarer arkiv i Vestfold og Telemark og IKA Kongsberg bør ha oppdatert og enkelt tilgjengelig informasjon om alle fylkeskommunale, kommunale og private arkiv fra Vestfold og Telemark.

3.2 Brukerservice på arkiv bør drives av fagpersonale som har oppdatert kunnskap om ulike typer arkiv fra Vestfold og Telemark, og som kan veilede om innhold i og bruk av arkiv som bevares andre steder enn i egen institusjon.

3.3 Det bør vurderes dokumentasjons- og formidlingsprosjekter, i samarbeid mellom bevaringsinstitusjonene i Vestfold og Telemark og IKA Kongsberg, og som krever bruk av både kommunale og private arkiv.

3.4 Det bør være klare avtaler om hvem som har ansvaret for arkiv fra private virksomheter som arbeider med oppgaver på oppdrag fra det offentlige, det vil si både oppgaver som er lovpålagte og andre oppgaver, eksempelvis private barnevernsinstitusjoner (med privatarkiv som dokumenterer oppgaver som er offentlig ansvar). Det er ikke uproblematisk å skille ansvaret for arkiv fra kommunale og private virksomheter med likeartede oppgaver.

3.5 IKA Kongsberg og nettverket av bevaringsinstitusjoner i Vestfold og Telemark bør gjennomføre felles tiltak for kompetanseutvikling.

3.6 IKA Kongsberg og nettverket av bevaringsinstitusjoner i Vestfold og Telemark bør ha samme policy og felles planer for bruk av nasjonale og regionale fellesløsninger for: a) digitalisering av

analoge arkiv, b) bevaring av digitale arkiv og c) digital tilgjengeliggjøring av arkiv. Jf. punkt 4. nedenfor.

4. Deltagelse i utvikling og bruk av nasjonale fellesløsninger for digitale arkiv

Det har i en årrekke vært et mål i arkivpolitikken å utvikle og etablere nasjonale fellesløsninger for digitale arkiv. Utvikling av Digitalarkivet som nasjonal fellesløsning for tilgjengeliggjøring av statlige, kommunale og private arkiv i alle kategorier bevaringsinstitusjoner, har vært statlig politikk siden 2018. Først i statsbudsjettet for 2020 er fellesløsninger for digitalisering og for bevaring av digitale arkiv konkretisert, og utvikling av nasjonale fellesløsninger er tilført ressurser over statsbudsjettet.

Arkivsystemet Asta er etablert som felles standard for katalogisering og informasjon om arkiv i bevaringsinstitusjoner. Arkivportalen som bygger på Asta, er nasjonal nettportal for arkivinformasjon, det vil si arkivkataloger med «metadata».

Løsningene som er beskrevet i statsbudsjett 2020 er disse:

- Senter i Nasjonalbibliotekets avdeling i Mo i Rana for digitalisering av arkiv og annet kulturhistorisk materiale og tradisjonsmateriale. Senteret er etablert gjennom blant annet omstilling av personale ved det nedlagte NRKs lisenskontor.
- Utvikling av Digitalarkivet for tilgjengeliggjøring av alle kategorier av samfunnets arkiver. Dette har i flere år vært prioritert tiltak i Arkivverket, og er trukket fram i statsbudsjettene fra 2018 og i Regjeringens kulturmelding 2019. Digitalarkivet som nasjonal fellesløsning er også prioritert tiltak i Regjeringens strategi for digitalisering.
- Utvikling av nasjonal fellesløsning for digitalt skapte arkiv, i regi av Riksarkivaren.

Arkivverket utvikler nå konsepter for integrasjon av digitalt depot/bevaring og digital publisering/tilgjengeliggjøring. Også automatiserte prosesser for uttrekk av informasjonsinnhold (digitale records) med overføring til bevaringsinstitusjon, inngår i konseptet. Dette er lovende, også som grunnlag for fellesløsninger som skal kunne brukes av regionale bevaringsinstitusjoner for deres privatarkiv. Imidlertid er private virksomheter ikke omfattet av regelverk for bevaring og heller ikke av Riksarkivarens myndighet til å veilede og kontrollere dokumentasjonsforvaltningen. Bevaring av privatarkiv gjennom automatiserte prosesser for uttrekk og overføring av data/informasjon og bruk av kunstig intelligens, er derfor lite relevant, i hvert fall på noe sikt. På lang sikt vil dette utvilsomt bli elementer i prosesser for bevaring også av private arkiv. Men relevansen av dette utviklingsarbeidet for bevaring og tilgjengeliggjøring av digitale privatarkiv, er uklar og bør utredes nærmere.

Statsbudsjettet 2020 viser også til at Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek arbeider med utvikling av metodikk for digital bevaring av privatarkiv, med støtte av statlige utviklingsmidler fra Riksarkivaren. I statsbudsjettet er det sagt at denne metodikken skal kunne brukes av andre som bevarer privatarkiv.

I tillegg har Kommunearchivinstusjonenes digitale ressurscenter (KDRS) etablert digitalt depot for digitale arkiv. Ca. 83 % av norske kommuner er eiere av arkivinstusjonene som samarbeider i KDRS. IKA Kongsberg og Vestfoldarkivet er deltagere i KDRS, og det medfører at VT fylkeskommune og langt de fleste kommunene i VT har en indirekte tilknytning til KDRS.

Regionale bevaringsinstusjoner for privatarkiv bør knyttes opp til slike nasjonale fellesløsninger, eventuelt må fylkeskommunene få et klart ansvar for selv å etablere regionale løsninger. Det er fortsatt store oppgaver med analoge arkiv, og det er en tendens til å undervurdere denne utfordringen i en tid da fagutviklingen er konsentrert om digitale arkiv. Men uansett kan ikke et fylkeskommunalt og regionalt ansvar for arkiv fra privat samfunnssektor, begrenses til «papir». Det vil være en type «restoppgaver» og er ikke en framtidrettet plattform for oppgaver med arkiv.

Arkivlovutvalget foreslår at bevaringsinstusjoner for arkiv får plikt etter loven til å publisere arkivinformasjon gjennom Arkivportalen. Utvalget foreslår videre at Riksarkivaren skal utvikle løsning for bevaring av digitalt skapte kommunale arkiv, som skal være et «tilbud» til kommunene til «kostpris». Arkivlovutvalget foreslår at dette tilbudet blir lovpålagt.

En sammenhengende nasjonal infrastruktur for bevaring og tilgjengeliggjøring av digitale arkiv, både offentlige og private arkiv, gir nye muligheter til å utvikle gode funksjoner og tjenester for arkiv regionalt og lokalt. Riksarkivaren har fått et klart ansvar for utviklingsarbeidet og for drift av fellesløsninger. Dette vil kunne gi store gevinster også i det regionale arkivarbeidet. Effektive fellesløsninger kan gjøre det mulig for instusjoner med små fagmiljøer å bevare sine digitale arkiv på en sikker måte, og det gir muligheter til å fornye arkivformidlingen og utvikle bedre tjenester. Men det er likevel viktige spørsmål som ikke er tydelig besvart i styringsdokumentene, og som må avklares før regionale og lokale arkivinstusjoner kan utforme strategier og planer for bruk av nasjonale fellesløsninger for digitale privatarkiv:

1. Skal Nasjonalbibliotekets nye senter for digitalisering i Mo i Rana digitalisere privatarkiv som er bevart i regionale instusjoner?
2. Hvordan skal nasjonal fellesløsning for tilgjengeliggjøring av digitale arkiv, Digitalarkivet, spille sammen med løsning for digital bevaring også av privatarkiv? Jf. at Arkivverket utvikler konsepter for integrasjon av digitalt depot/bevaring og digital publisering/tilgjengeliggjøring (Digitalarkivet).
3. Hvordan skal samspillet mellom digital bevaring i Kommunearchivinstusjonenes digitale ressurscenter (KDRS) og fellesløsning i regi av Arkivverket være? Er det snakk om en felles infrastruktur for bevaring av digitale arkiv som også omfatter privatarkiv, og der også KDRS inngår som et ledd.
4. Hva ligger konkret i statsbudsjettets referanse til metodikk for bevaring av digitale privatarkiv som er utviklet av Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek og som skal kunne brukes av andre som bevarer privatarkiv?

5. Hvordan skal regionale arkivinstitusjoner ivareta sitt ansvar for informasjonssikkerhet og personvern når digitalisering og utvikling og drift av fellesløsninger for forvaltning av digitale arkiv, er lagt til nasjonale fagetater og direktorater? (Ansvar for personopplysninger/personvern er også et straffeansvar).

Nasjonal infrastruktur og fellesløsninger for digitalisering, digital bevaring og tilgjengelighet til arkiv må spille godt sammen og omfatte offentlige og private arkiv. Det er ikke rasjonelt, hverken faglig eller økonomisk, å legge opp til flere parallelle utviklingsløp mot ulike fellesløsninger. Arkivverket utvikler nå strategier som nettopp ser digital bevaring og tilgjengeliggjøring av arkiv i sammenheng - og arkiv som ledd i en mer helhetlig informasjons- og dataforvaltning.

Videre er det nødvendig å få presisert at fellesløsninger for digitale arkiv, ikke innebærer en sentralisering i arkivsektoren, men skal støtte opp under målet om å tilgjengeliggjøre arkiv som dokumentasjon og kulturhistorisk kildemateriale regionalt og lokalt. Utgangspunktet må være at lokale og regionale bevaringsinstitusjoner skal kunne bruke fellesløsninger for digitale arkiv til å utvikle kulturformidlingen og yte gode tjenester til befolkningen.

Fylkeskommunen vil derfor ha behov for at det blir avklart hva fellesløsninger og nasjonal infrastruktur for digitale arkiv vil innebære for bevaring og formidling av privatarkiv som er bevart i regionale institusjoner.

Anbefalinger 4.

4.1 VT fylkeskommune bør formulere tydelige forventninger til nasjonale fellesløsninger for digitalisering av arkiv og for bevaring og tilgjengeliggjøring av digitale arkiv.

Klare svar i nasjonal politikk på disse forventningene er en forutsetning for å kunne videreføre ansvaret for privatarkiv regionalt. Det vises her til redegjørelsene i utredningens del I.

Dette er et kritisk punkt. Det er ikke mulig å ta et ansvar for bevaring av arkiv og bruk av arkiv i en digital virkelighet, uten at det er klargjort hva ansvaret vil innebære, dvs. om ansvaret vil kunne støtte seg på en felles infrastruktur for digitalt bevaring og tilgjengeliggjøring som også omfatter privatarkiv. På den andre siden vil bastante «krav» til fellesløsninger kunne oppfattes som motstand mot i det hele tatt å videreføre arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark. I så fall vil verdifull innsats med privatarkiv kunne bli svekket. Problematikken bør tas opp med andre fylkeskommuner og med KS.

4.2 Fylkeskommunen bør vurdere å ta initiativ til at fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv i VT samordner strategier og planer for digitalisering, bevaring og tilgjengeliggjøring av digitalt skapte arkiv med IKA-Kongsberg.

Målet må være at bevaringsinstitusjonene for privatarkiv i VT og IKA-Kongsberg velger samme strategi, hva enten dette er sentrale eller regionale løsninger for digitalisering og for digital bevaring. Et alternativ kan være å videreføre samarbeidet med Kommunearkivenes digitale ressurscenter, KDRS, med tanke på bevaring også av digitale privatarkiv.

Dette er koordineringsoppgaver som bør kunne ligge til den fylkeskoordinerende institusjonen for privatarkiv. Konkret vil det kunne bety at det blir satt opp en felles oversikt over kommunale og private arkiv fra Vestfold og Telemark som er prioritert for digitalisering, eksempelvis i det nye digitaliseringssenteret i Mo i Rana. Tilsvarende felles oversikt og plan bør settes opp for digital publisering via Digitalarkivet. "Koordinering" må jo nettopp bety å samordne planer med prioriteringer for digitalisering og digital bevaring og tilgjengeliggjøring.

5. «Arkivering for allmenne interesser» i henhold til EUs personverndirektiv (GDPR)

EUs personverndirektiv gjelder generelt for all behandling av personopplysninger innen direktivets saklige virkeområde. På enkelte områder inneholder direktivet særbestemmelser for spesielle behandlingssituasjoner. På andre områder åpner det for at statene selv kan etablere nasjonal særlovgivning.

Nasjonal særlovgivning må være i samsvar med de generelle bestemmelsene i direktivet, med mindre direktivet åpner for at det kan gjøres unntak. Det kan gjøres unntak på områder hvor behandlingen skjer av hensyn til andre interesser enn personvernet. Et slikt område er "archiving purposes in the public interest" ("arkivformål i allmenhetens interesse"), jf. direktivets artikkel 89.

Det er ikke gitt noen nærmere definisjon av begrepet "archiving purposes in the public interest" i direktivet. Begrepet er EU-rettslig. Innholdet må klargjøres gjennom praksis i arkivsektoren, og praksisen prøves og kontrolleres av europeiske tilsynsmyndigheter og domstoler.

GDP gjelder selvstendig og fullstendig som lov i Norge, men det skal utformes nasjonale bestemmelser for blant annet fysisk og systemmessig sikring.

Det vil ikke være mulig for en institusjon å ha oppgaver med privatarkiv uten å ha en akseptert og godkjent «legal obligation» (GDPR, artikkel 89 med Recital 158) til å bevare arkiv med personopplysninger.

Arkivlovutvalgets lovforslag inneholder detaljerte bestemmelser som dels overlapper, dels innebærer en tolkning av bestemmelser i GDPR. Utvalget foreslår en lovbestemt godkjenningsordning, som er foreslått lagt til Datatilsynet. Det vil innebære at Datatilsynet skal godkjenne privatrettslige arkivinstitusjoner, museum og bibliotek som bevarer arkiv med personopplysninger for allmenne interesser. Offentlige arkivinstitusjoner forutsettes å ha slik «legal obligation» uten godkjenning.

Det bør vurderes en felles personvernerklæring for alle institusjoner som bevarer privatarkiv i Vestfold og Telemark etter mønster fra Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, men oppdatert i tråd med EUs personverndirektiv og endringer i norske personvernlovgivning. Det vil ikke være hensiktsmessig å vente til ny lov om arkiv er vedtatt. Lovarbeidet vil ta tid, og GDPR og Personvernloven er gjeldende lovverk med virkninger for alt arbeid med privatarkiv i Vestfold og Telemark.

I utredningens del I. kapittel 6. er det redegjort mer utførlig om EUs personverndirektiv, GDPR. Jf. denne redegjørelsen.

Anbefalinger 5.

5.1 Ledere og fagpersoner i alle institusjoner i VT som bevarer privatarkiv, bør gjennomgå obligatorisk opplæring i personvernlovgivningen og i EUs personverndirektiv.

Opplæringen kan med fordel legges opp av fylkeskommunen i samarbeid med fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv. Det vil være en fordel om også IKA-Kongsberg kan delta.

En type sertifiseringsordning i regi av fylkeskommunen vil gi autoritet, også overfor arkivskapende virksomheter som vurderer å avlevere sine arkiv. Dette vil også sikre at kompetanseutviklingen er knyttet til prosesser og ordninger for sikring av personopplysninger som er beskrevet i bevaringsplaner og er felles for alle bevaringsinstitusjonene i Vestfold og Telemark.

Det er også viktig å forberede seg på at implementering av GDPRs artikkel om arkivering for allmenne interesser, vil bli fulgt opp med tilsyn fra personvernmyndighetene. Praksis fra EU land, og i flere tilfeller også i Norge, er at det blir gitt til dels svært høye bøter ved brudd på personvernbestemmelsene. Det vil gi trygghet at sikkerhetsordninger og prosedyrer er felles, og at kompetansen er til stede. Her vil fylkeskommunen kunne ha en viktig kvalitetssikringsrolle. I tillegg vil obligatorisk opplæring og felles sikringsordninger, kunne medvirke til at historielag og andre aktører uten infrastruktur og spesialkompetanse på arkiv, avvikler bevaring av privatarkiv i egen virksomhet, og i stedet går inn i rollen som samarbeidspartnere med bevaringsinstitusjonene.

5.2 Ved eventuell lovfestet godkjenningsordning, bør fylkeskommunen vurdere å samordne prosessen med å søke godkjenning som bevaringsinstitusjoner for privatarkiv.

Anbefalingen er at fylkeskommunen og fylkeskoordinerende institusjon forbereder søknadsprosessen ved informasjon og mal for søknader med veiledning. På basis av utkast til søknad om godkjenning fra de enkelte institusjonene, utformer så fylkeskommunen en felles søknad. En felles søknad om godkjenning vil gjelde alle institusjoner i VT som har bevaring av privatarkiv forankret i bevaringsplanen for privatarkiv. Institusjonene vil da også kunne vise til et felles oppdrag med privatarkiv etter avtale med fylkeskommunen. Det bør kunne forutsettes å være tilstrekkelig som «legal obligation» til å bevare privatarkiv med personopplysninger for allmenne interesser i henhold til GDPR.

GDPR og Personopplysningslovens bestemmelser om behandling av personopplysninger gjelder uavhengig av norsk arkivlovgivning, inklusive GDPRs forutsetning om «legal obligation». Dette er også en grunn til at arbeid med en felles bevaringsplan bør starte opp så snart som mulig. Det vil styrke forankringen i fylkeskommunens politikk av oppgaver med privatarkiv med personopplysninger.

5.3 Det bør vurderes en felles personvernerklæring for alle institusjoner som bevarer privatarkiv i Vestfold og Telemark.

En slik personvernerklæring kan legges opp etter mønster fra Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, som har erfaring med temaet. Men en erklæring for institusjonene i Vestfold og Telemark må oppdateres i tråd med EUs personverndirektiv og endringene i norske personvernlovgivning.

6. Forutsigbar finansiering og relevante økonomiske virkemidler for arkivutvikling og drift

Arkivlovutvalget (2019) har foreslått at fylkeskommunenes skal få et lovfestet ansvar for å koordinere av arbeidet med privatarkiv regionalt og dessuten «sørge for» at viktige privatarkiv blir bevart. Dette vil gjøre privatarkiv til ledd i «generalistkommunens» virksomhet, som er prinsippet om at alle (fylkes)kommuner skal ha de samme oppgavene. Arkivlovutvalget har ikke vurdert økonomiske konsekvenser av forslaget utover at arbeidet med arkiv fortsatt vil bli «finansiert gjennom rammetilskuddet».

En lovproposisjon som eventuelt følger opp forslaget om fylkeskommunenes ansvar for privatarkiv, vil uansett måtte gjøre noen ressursmessige vurderinger ut fra prinsippet om at det skal følge nye ressurser med nye oppgaver og lovpålegg. Det er vanlig at det legges inn noen kostnadsmessige beregninger i lovproposisjoner, selv om statlig finansiering gjøres innenfor rammetilskuddet og uten øremerking.

Se om forslaget til ny lov om «samfunnsdokumentasjon og arkiv» i utredningens del I om lovverk for arkiv.

Finansiering av arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark, må vurderes i flere sammenhenger:

- Tilpasning av målsettinger og aktivitetsplaner til ressurser. Dette er en utfordring uansett organisering.

Det er entydige innspill fra museene i Telemark at det ved etableringen av Telemarksarkivet ikke ble tilført ressurser og kompetanse til privatarkiv, som forutsatt i planene. Det er mangel på nøkkelkompetanse, og arbeidsfeltet oppfattes å være underfinansiert.

- Kostnadsmessige konsekvenser av endringer i tilknytnings- og organisasjonsformer, omstillingskostnader

Endringer i organisering for å samordne privatarkivarbeidet på fylkesnivå, vil kunne kreve ressurser til organisasjonsmessige omstillinger. Dette vil gjelde også ved ren videreføring av virksomheten i de to tidligere fylkeskommunene, det vil si med samme målsettinger, planer, personalressurser, kompetanse og infrastruktur (lokaler med magasiner, mm).

Omstillingskostnadene vil selvfølgelig avhenge av hvilke organisasjonsmessige endringer som blir gjennomført. I prinsippet kan en omstilling også gi synergieffekter, blant annet ved at spesialkompetanse i Vestfoldarkivet på behandling av digitale privatarkiver, blir en ressurs også for arbeid med privatarkiv i museene i Telemark.

- Endringer i tilknytnings- og organisasjonsformer vil kunne få konsekvenser for tilskuddsordninger.

Ved omorganisering av Vestfoldarkivet og annen arkivvirksomhet i museene i VT til selvstendig eller offentlig arkivinstitusjon, vil arkivvirksomhet ikke komme inn under statlige tilskuddsordninger, slik arkiv i museum indirekte gjør i dag. Selv om det ikke er øremerkede midler til arbeid med privatarkiv i statlige tilskuddsbrev, er arkivbevaring generelt omtalt i politiske styringsdokumenter som ledd i museenes samlingsforvaltning.

Ressurser til arkiv er ikke øremerket og kan ikke uten videre følge med arkivvirksomhet som omdannes, hvis eksempelvis Vestfoldarkivet organiseres som selvstendig eller uavhengig virksomhet. Fylkeskommunen derimot vil kunne omdisponere sine tilskudd, det vil si til den samme arkivvirksomheten med endret tilknytning og organisering.

Det kan tenkes endringer i tilknytnings- og organisasjonsformer som er hensiktsmessige ut fra rent faglige vurderinger, men som ikke kan anbefales på grunn av uheldige eller uklare konsekvenser for finansieringsgrunnlaget.

Det er gjort noen slike vurderinger i redegjørelsen for aktuelle organisasjonsmodeller nedenfor, både av omstillingskostnader og andre økonomiske konsekvenser av endringer i organisering av privatarkivfeltet.

Ekspertutvalget som utredet «*Desentralisering av oppgaver fra staten til fylkeskommunene*» (rapport 2018), foreslo at oppgaven med å fordele statlige prosjekt- og utviklingsmidler for arkiv, bibliotek og museum, skulle overføres til fylkeskommunene. Utvalgets forslag var ikke knyttet til fylkeskommunenes ansvar for arkivutvikling generelt eller med privatarkiv spesielt.

Regjeringen meldte i Kulturmeldingen (2019), at den vil:

«*Halde oppe nasjonale fagmiljø, fellestenester og stimulerings- og utviklingsmidlar som gir høve til nasjonale og internasjonale satsingar.*»

Dette er i tråd med formålet med prosjekt- og utviklingsmidler på ABM-området, som nettopp er virkemiddel å støtte opp under og iverksette nasjonal politikk.

Riksarkivaren har som del av sitt oppdrag å «iverksette nasjonal arkivpolitikk» (Statsbudsjettet 2020 og Arkivverkets tildelingsbrev). Dette er kjernen i funksjonsområdet til det som betegnes som et «direktorat». Alle direktorater forvalter prosjekt- og utviklingsmidler, og andre virkemidler, til å gjennomføre nasjonale satsinger på ulike politikkområder. Men uansett forvaltning av dagens midler til arkivutvikling og til bevaring av privatarkiv (opprinnelig to poster på statsbudsjettet, nå tippemidler), bør også fylkeskommunene disponere prosjektmidler som virkemiddel i det regionale arbeidet med privatarkiv. Dette svarer ikke kulturmeldingen på.

Det er gode eksempler på at finansiering av arbeid med privatarkiv kan skje gjennom en type partnerskapsmodell, der både staten (Riksarkivaren) og næringslivet er med og finansierer regionale satsinger. Både Telemarksarkivet og Vestfoldarkivet har erfaringer med å delfinansiere arbeid med privatarkiv gjennom samarbeid med private bedrifter og organisasjoner. Gjennom slike partnerskap har også regionale institusjoner tatt på seg en landsdekkende rolle med å koordinere og utvikle arbeidet med arkiv fra ulike sektorer. Vestfoldarkivet har fått støtte av utviklingsmidler til å etablere og utvikle Norsk bergindustriarkiv. Se nettsiden, bergindustriarkivet.no.

Finansiering gjennom partnerskap og oppdrag fra private bedrifter og organisasjoner bør utredes nærmere, med grunnlag i de erfaringer i Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet. Vestfoldarkivet har allerede igangsatt en slik utredning. Dette bør også være tema i en felles bevaringsplan for privatarkiv i Vestfold og Telemark. Se anbefalinger, punkt 2.2. over.

Anbefalinger 6.

6.1 Fylkeskommunen bør medvirke til at det blir definert behov for ressurser til eventuelle nye lovpålagte oppgaver med privatarkiv.

Fylkeskommunen bør blant annet vurdere å melde dette inn til konsultasjonsordningen mellom KS og Regjeringen. Temaet blir også viktig i høringsprosessen til proposisjon om ny lov for arkiv. Minimum er at det blir slått fast i lovproposisjonen at lovpålagte oppgaver med privatarkiv inngår i det oppgavefeltet som finansieres gjennom rammetilskuddet.

6.2 Det bør vurderes økonomiske konsekvenser av alternative løsninger for organisering av arbeidet med privatarkiv i VT, som del av beslutningsgrunnlaget.

6.3 Fylkeskommunen bør peke på behovet for statlige prosjekt- og utviklingsmidler til privatarkiv, og foreslå at midlene igjen blir post på statsbudsjettet (som de var fram til 2014).

6.4 Fylkeskommunen bør vurdere behovet for fylkeskommunale prosjektmidler som kan brukes til å finansiere bevaring av viktige arkiver, til digitalisering og digital bevaring og til fornyelse av arkivformidlingen.

6.5 Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet bør få i oppdrag å oppsummere erfaringer med delfinansiering av arbeid med privatarkiv gjennom samarbeid med næringsliv og private organisasjoner. Felles bevaringsplan for privatarkiv i VT bør inneholde forslag til strategier med tiltak for å utvikle dette samarbeidet. I den sammenhengen bør det også vurderes muligheter for finansiering gjennom oppdragsvirksomhet.

8.6. Anbefalinger – sammendrag

1. Politisk og administrativ forankring av arbeidet med privatarkiv i fylkeskommunen

Anbefalinger 1:

1.1 Privatarkiv forankres i fylkeskommunens kulturstrategier, fagadministrasjon og defineres som oppgave i informasjon om fylkeskommunens virksomhet, på nettsider og annet.

1.2 Fylkeskommunen engasjerer seg i lovarbeid på arkivområdet og i oppfølgingen av Regjeringens kulturmelding.

1.3 Fylkeskommunen bør medvirke til at et eventuelt lovpålagt fylkeskommunalt ansvar for privatarkiv, blir knyttet tydelig opp til fylkeskommunen som regional planmyndighet og til samfunnsutviklerrollen.

2. Arbeidsdeling og samordning mellom flere institusjoner og fagmiljøer i VT som bevarer og formidler privatarkiv

Anbefaling 2:

2.1. Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet får sammen tillagt funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv i hele fylket.

2.2. Det utarbeides én fylkesomfattende bevaringsplan for privatarkiv for Vestfold og Telemark.

3. Samordning av bevaring og formidling av fylkeskommunale, kommunale og private arkiv

Anbefalinger 3.

- 3.1. Institusjoner som bevarer privatarkiv i VT og IKA Kongsberg har oppdatert informasjon med enkelt tilgjengelige kataloger over alle bevarte og tilgjengelige fylkeskommunale, kommunale og private arkiv fra VT.
- 3.2. Brukerservice på arkiv drives av fagpersonale som har god kunnskap om ulike typer arkiv fra VT, og som kan veilede om innhold i og bruk av arkiv som bevares andre steder enn i egen institusjon
- 3.3. Det bør vurderes dokumentasjons- og formidlingsprosjekter, i samarbeid mellom bevaringsinstitusjonene i VT og IKA Kongsberg, og som krever bruk av både kommunale og private arkiv
- 3.4. Det må være klare avtaler om hvem som har ansvaret for arkiv fra private virksomheter som arbeider med oppgaver på oppdrag fra det offentlige, dvs. både oppgaver som er lovpålagte og andre oppgaver.
- 3.5. IKA Kongsberg og nettverket av bevaringsinstitusjoner i VT bør gjennomføre felles tiltak for kompetanseutvikling
- 3.6. IKA Kongsberg og nettverket av bevaringsinstitusjoner i VT bør ha samme policy og felles planer for bruk av nasjonale og regionale fellesløsninger for a) digitalisering av analoge arkiv, b) bevaring av digitale arkiv og c) digital tilgjengeliggjøring av arkiv.

4. Deltagelse i utvikling og bruk av nasjonale fellesløsninger for digitale arkiv

Anbefalinger 4.

- 4.1. VT fylkeskommune og arkivinstitusjonene i VT bør formulere forventninger til nasjonale fellesløsninger for digitalisering av arkiv og for bevaring og tilgjengeliggjøring av digitale arkiv.
- 4.2. Fylkeskommunen tar initiativ til at fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv i VT samordner strategier og planer for digitalisering og bevaring av digitalt skapte arkiv med IKA-Kongsberg
- 4.3. Fylkeskommunen tar initiativ til å samordne planer om digitalisering av arkiv og digital publisering mellom bevaringsinstitusjonene i VT og IKA-Kongsberg.

5. «Arkivering for allmenne interesser» i henhold til EUs personverndirektiv (GDPR)

Anbefalinger 5.

- 5.1. Ledere og fagpersoner i alle institusjoner i VT som bevarer privatarkiv, skal gjennomgå obligatorisk opplæring i personvernlovgivningen og i EUs personverndirektiv (GDPR) spesielt
- 5.2. Ved eventuell lovfestet godkjenningsordning, bør fylkeskommunen vurdere å samordne prosessen med å søke godkjenning som bevaringsinstitusjoner for privatarkiv
- 5.3. Det bør vurderes en felles personvernerklæring for alle institusjoner som bevarer privatarkiv i Vestfold og Telemark

6. Forutsigbar finansiering og relevante økonomiske virkemidler for arkivutvikling og drift

Anbefalinger 6.

- 6.1. Fylkeskommunen bør medvirke til at det blir definert behov for ressurser til eventuelle nye lovpålagte oppgaver med privatarkiv.
- 6.2. Det skal vurderes økonomiske konsekvenser av alternative løsninger for organisering av arbeidet med privatarkiv i VT, som del av beslutningsgrunnlaget.
- 6.3. Fylkeskommunen bør vurdere å peke på behovet for statlige prosjekt- og utviklingsmidler til privatarkiv, og foreslå at midlene igjen blir post på statsbudsjettet
- 6.4. Fylkeskommunen bør vurdere behovet for fylkeskommunale prosjektmidler som kan brukes til å finansiere bevaring av viktige arkiver, til digitalisering og digital bevaring og til fornyelse av arkivformidlingen.
- 6.5. Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet bør få i oppdrag å oppsummere erfaringer med delfinansiering av arbeid med privatarkiv gjennom samarbeid med næringslivet og med private organisasjoner.

8.7. Oppsummering

Oppsummering – hovedutfordringer og anbefalinger		
Nummer:	Utfordringer og anbefalinger:	Merknader:
1	Politisk og administrativ forankring.	
1.1	<p>Privatarkiv forankres i fylkeskommunens kulturstrategier og fagadministrasjon og defineres som oppgave i informasjon om fylkeskommunens virksomhet</p> <p>Privatarkiv som fag- og politikkområde, legges til sektor for kultur, regional identitet, idrett og frivillighet i fylkeskommunen, og innarbeides i regionalt planverk</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Vurderes politisk som ledd i organiseringen
1.2	Fylkeskommunen engasjerer seg i lovarbeid på arkivområdet og i oppfølgingen av regjeringens kulturmelding.	<ul style="list-style-type: none"> - Forberede høring til lovproposisjon. - Tiltak for felles policy i fylkeskommunene? - Tema på dialogmøter med kulturdepartementet og innspill til KS (konsultasjonsordningen).
1.3	Medvirke til at eventuelt lovpålagt fylkeskommunalt ansvar for privatarkiv blir knyttet tydelig til fylkeskommunen som regional planmyndighet og til samfunnsutviklerrollen	<ul style="list-style-type: none"> - Vurdere tiltak for felles policy for privatarkiv i fylkeskommunene? - Tema på dialogmøter med kulturdepartementet og innspill til KS (konsultasjonsordningen)
2.	Arbeidsdeling og samordning mellom institusjoner og fagmiljøer i Vestfold og Telemark.	

2.1	Funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv legges til "fylkeskommunen" som sådan. De operative oppgavene - bevaringsplan og annet - utføres av institusjonene på oppdrag fra fylkeskommunen	- Vedtak om dette fattes i samråd med Riksarkivaren.
2.2	Det utarbeides en fylkesomfattende bevaringsplan for privatarkiv i Vestfold og Telemark.	- Arbeidet ledes og organiseres av den fylkeskommunen og gjennomføres i samarbeid mellom bevaringsinstitusjonen
3.	Samordnet bevaring og formidling av fylkeskommunale, kommunale og private arkiv.	
3.1	Oppdatert informasjon med enkelt tilgjengelige kataloger over alle bevarte og tilgjengelige fylkeskommunale, kommunale og private arkiv fra Vestfold og Telemark.	- Felles Asta-base i 2021, inklusive IKA-Kongsberg
3.2	Brukerservice på arkiv drives av fagpersonale som har god kunnskap om ulike typer arkiv fra Vestfold og Telemark.	- Felles Asta-base med kurs og opplæring.
3.3	Dokumentasjons- og formidlingsprosjekter, i samarbeid mellom arkivinstitusjonene i Vestfold og Telemark og IKA Kongsberg, som krever bruk av både kommunale og private arkiv	- Drøftingstema 2021.
3.4	Avtaler om ansvar for arkiv fra private virksomheter som arbeider med oppgaver på oppdrag fra det offentlige, eksempel privatskoler	- Oppfølging av bevaringsplan - Samordning med IKA-Kongsberg
3.5	IKA Kongsberg og nettverket av arkivinstitusjoner og museer i Vestfold og Telemark bør gjennomføre felles tiltak for kompetanseutvikling	- Eksempel på tiltak: Felles kurs i arkivrelatert lovverk og i EUs

		personverndirektiv spesielt
3.6	Felles policy og planer i bevaringsinstitusjoner for arkiv i Vestfold og Telemark og i IKA Kongsberg for bruk av nasjonale og regionale fellesløsninger for a) digitalisering av analoge arkiv, b) bevaring av digitale arkiv og c) digital tilgjengeliggjøring av arkiv.	<ul style="list-style-type: none"> - Det er viktig å få dette på plass så raskt som mulig. - Drøftingstema desember 2020.
4.	Utvikling og bruk av nasjonale fellesløsninger for digitale arkiv	
4.1	Fylkeskommunen kommuniserer forventninger til nasjonale fellesløsninger for digitaliserte og digitalt skapte arkiv.	<ul style="list-style-type: none"> - Til kulturdepartementet, Riksarkivaren, Nasjonalbiblioteket og KS. - Høringer og konsultasjonsordninger.
4.2	Fylkeskommunen tar initiativ til at fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv i Vestfold og Telemark samordner planer og strategier for digitalisering og bevaring av digitalt skapte arkiv med IKA-Kongsberg.	<ul style="list-style-type: none"> - Dette haster. Arkivverket og Nasjonalbiblioteket er i ferd med å lage planer. - Drøftingstema høsten 2020. Planarbeid kv.1. 2021
4.3	Fylkeskommunen tar initiativ til å samordne planer om digital tilgjengeliggjøring/publisering (Digitalarkivet) mellom bevaringsinstitusjonene i Vestfold og Telemark og IKA-Kongsberg.	<ul style="list-style-type: none"> - Kv.1 2021.
5.	«Arkivering for allmenne interesser» i henhold til EUs personverndirektiv (GDPR)	
5.1	Ledere og fagpersoner i alle institusjoner i Vestfold og Telemark som bevarer privatarkiv, bør gjennomgå obligatorisk opplæring i personvernlovgivning og EUs personverndirektiv (GDPR) spesielt.	<ul style="list-style-type: none"> - Mulig tiltak: Fylkeskonferanse om arkivlovgivning, kv.4. 2021.

5.2	Ved eventuell lovfestet godkjenningsordning, bør fylkeskommunen vurdere å samordne prosessen med å søke godkjenning som bevaringsinstitusjoner for privatarkiv	- Anbefalingen blir aktuell dersom og når ny arkivlov med godkjenningsordning vedtas.
5.3	Felles personvernerklæring for alle institusjoner som bevarer privatarkiv i Vestfold og Telemark, i samsvar med norsk personvernlovgivning og EUs personverndirektiv	- Kv.2 2021
6.	Forutsigbar finansiering og relevante økonomiske virkemidler for arkivutvikling og drift	
6.1.	Fylkeskommunen medvirker til at det blir definert behov for ressurser til eventuelle nye lovpålagte oppgaver med privatarkiv.	- Høringsuttalelse til lovproposisjon.
6.2	Økonomiske konsekvenser av alternative løsninger for organisering av arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark vurderes som del av beslutningsgrunnlaget.	- Jf. punkt om modeller for organisering i utredningen.
6.3	Fylkeskommunen peker på behovet for statlige prosjekt- og utviklingsmidler til arbeid med privatarkiv, og foreslår at midlene igjen blir post på statsbudsjettet.	- Høringsuttalelse til lovproposisjon.
6.4	Fylkeskommunen vurderer behovet for fylkeskommunale prosjektmidler som kan brukes til å finansiere bevaring av viktige privatarkiver, til digitalisering og digital bevaring og til fornyelse av arkivformidlingen.	- Bør vurderes uavhengig av om fylkeskommunens ansvar for privatarkiv blir lovfestet i ny arkivlov eller ikke.
6.5	Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet får i oppdrag å oppsummere erfaringer med og vurdere modeller for delfinansiering av arbeid med privatarkiv gjennom samarbeid med næringsliv og private organisasjoner.	- Vestfoldarkivet er i gang med en slik utredning. Telemarksarkivet bør

		trekkes inn så snart som mulig
--	--	--------------------------------

9. Modeller for organisering

9.1. Innledning

Bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av privatarkiv regionalt kan sies å være drevet med varianter av seks «hovedmodeller» for tilknytninger og organisering:

1. fylkesarkivmodeller
2. museumsmodeller
3. kombinasjoner av fylkesarkiv og museum
4. IKA-modeller
5. statsarkivmodellen
6. regionalarkivmodeller

Dette kapittelet beskriver seks hovedmodeller. Videre vurderer det potensielle styrker og svakheter ved ulike tilknytnings- og organisasjonsformer for privatarkivfeltet i Vestfold og Telemark

9.2. Fylkesarkivmodeller, med ulike tilknytningsformer og funksjonsområder

Fylkesarkiv er offentlige arkivinstitusjoner som er knyttet til fylkeskommunenes organisasjon. Det var fem fylkesarkiv i Norge fram til regionreformen.

Fylkesarkiv i Norge før regionreformen:

- Arkiv i Nordland
- Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane
- Fylkesarkivet i Hordaland
- Fylkesarkivet i Oppland
- Byarkivet i Oslo

Også Oslo byarkiv og Arkiv i Nordland er fylkeskommunale arkivinstitusjoner, men uten å ha fylkesarkiv i navnet. Vestfoldarkivet ble opprettet i 1997 som Fylkesarkivet i Vestfold, det vil si som ren fylkeskommunal virksomhet.

Vestfoldarkivet, nettverket Telemarksarkivet og andre som har oppgaver med privatarkiv i Vestfold og Telemark er beskrevet i utredningens del II.

De tidligere fem fylkesarkivene er nå fire, etter at Fylkesarkivene i Sogn og Fjordane og Hordaland har gått inn i Fylkesarkivet Vestland. Fylkesarkivet i Oppland er omdannet til Innlandet fylkesarkiv. Både i Vestland og Innlandet er fylkesarkivene inne i en organisasjonsprosess.

Det er ulikheter mellom dagens fylkesarkiver, blant annet profilerer de seg ulikt som del av fylkeskommunens sentrale fagadministrasjon og/eller som «ytre» faginstitusjoner.

Det er også ulikheter i oppgavefelt. Alle er fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv og bevarer og formidler både fylkeskommunale og private arkiv. Fylkesarkivene i Vestland, Nordland og Innlandet har ansvar for Interkommunal samarbeidsordning for kommunale arkiv (IKA-ordning).

Noen fylkesarkiv har oppgaver på et bredt kulturhistorisk felt, som ansvarlige for immateriell kulturarv: stedsnavn, folkemusikk og annet. Noen er også ansvarsinstitusjon for foto, opprinnelig oppnevnt av fylkeskommunen etter forslag fra Norsk kulturråd.

9.2.1. Styrker ved fylkesarkivmodeller

Fylkesarkivmodeller har fire vesentlige styrker:

- Tilknytning til fylkeskommunens administrative og politiske nivåer
- Organisatorisk tilknytning til andre fylkeskommunale fagsektorer
- Helhetstenkning og sammenheng i arbeidet med offentlige og private arkiv på fylkesnivå, samordnet bevaring, forvaltning og formidling av arkiv
- Grunnlag for bredt kompetansemiljø, effektiv infrastruktur og gode tjenester. I dette ligger også drift av regionale fellesløsninger, spesielt for bevaring av digitale arkiv

Styringen av fylkesarkivene skjer gjennom ordinære budsjettprosesser, med politisk fastsatte mål. Fylkesarkivets leder (fylkesarkivaren) er deltaker i ledergrupper på det nivået fylkeskommunen har lagt virksomheten. Fylkesarkivet får en tydelig rolle som faglig rådgiver i fylkeskommunen, og fylkeskommunen vil kunne bruke fylkesarkivet/fylkesarkivar som utreder, saksansvarlig for høringer, ansvarlig for samarbeid med kommuner og statlig virksomhet på vegne av fylkeskommunen og annet.

Bevaringstiltak, arkivformidling og utviklingsprosjekter blir profilert overfor innbyggere og media som fylkeskommunal virksomhet. Dette tydeliggjør ansvar og virker til å gi eierskapsidentitet hos politiske beslutningstakere.

Fylkeskommunale, kommunale og private arkiv er vevd sammen både som dokumentasjon og som kulturhistoriske kilder. Digitaliseringstiltak, bruk av nasjonale fellesløsninger for digital bevaring og annet vil omfatte alle kategorier arkiv fra regionen.

Fylkesarkivene har vært i spiss i faglig utviklingsarbeid og har gjennomført flere nyskapende prosjekter. Bredden i fagmiljøet, kompetanse og funksjoner har også gjort det mulig å holde oppe en moderne IKT-infrastruktur, forvalte et forskriftsmessig arkivmagasin med god kapasitet, drive lesesal, med mer.

9.2.2. Utfordringer ved fylkesarkivmodeller

Styring gjennom fylkeskommunens ordinære budsjettprosesser, med mål- og resultatstyring, vil kunne komme i konflikt med prinsippet om «armlengdes avstand». Dette vil være avhengig av hvordan fylkeskommunens ledelse til enhver tid ser på relevansen av prinsippet for en fylkeskommunal institusjon. Dette er en «teoretisk» utfordring i den meningen at dette i praksis ikke har vært til hinder for at fylkesarkivene i stor grad har hatt faglig selvstendighet til å utvikle virksomheten, og i dag er ledende i det regionale arkivarbeidet.

En «ren» fylkesarkivmodell, der fylkesarkivet er helt dominerende eller enerådende på privatarkivfeltet, vil kunne svekke engasjementet i museer som har nærhet til private organisasjoner, bedrifter og personer i lokalsamfunnene.

Fylkeskommunal virksomhet er finansiert gjennom rammetilskuddet, mens arbeid med arkiv i museum inngår i prinsippet i museumsoppgaver som også er delfinansiert gjennom statlige tilskudd, med tilskudd både til drift og til bygg.

Opgavene med kommunale arkiv i Vestfold og Telemark er for det store flertallet av kommunene lagt til Interkommunalt arkiv Kongsberg (IKS). Fylkesarkiv med ansvar på hele arkivfeltet, vil måtte innebære full omdanning av IKA-Kongsberg. Risikoene vil være store for at et kompetent arkivmiljø i spesialbygg på Kongsberg, vil bli brutt opp.

Beslutninger om omdanning av selskapet må uansett gjøres av eierne i fellesskap. Det er verken ønskelig eller realistisk å ta initiativ overfor eierne til en slik prosess, selv om argumentene for en fylkesarkivmodell generelt er gode.

I vurderingen av utfordringer, som er gjort i denne utredningen overfor, er det foreslått tiltak som kan ivareta noen av styrkene ved en fylkesarkivmodell uten organisatorisk samordning med IKA-Kongsberg.

9.3. Museumsmodeller, med ulik organisering av arbeidet med privatarkiv i museum

Bevaring og formidling av privatarkiv lokalt og regionalt i museer har vært drevet etter tre ulike modeller:

- Et større museum, gjerne «fylkesmuseum», har hatt privatarkiv som oppgavefelt og har hatt noe spesialkompetanse og dedikerte ressurser til oppgaven
- Flere museer i et fylke har drevet noe arbeid med bevaring av arkiv, lite systematisk og uten noen egentlig samordning på fylkesnivå.
- Organisert museumsnettverk for arkiv der museer i et fylke har hatt avdelinger eller faglige medarbeidere som har hatt privatarkiv som oppgave. Nettverket har vært organisert på ulike måter, eksempelvis vært knyttet opp mot et faglig sekretariat (Opplandsarkivet)

Det har vært og er mange varianter innenfor disse tre museumsmodellene, også eksempler på at museum har fått oppgaver med å bevare både privatarkiv og kommunale arkiv.

Arkivverkets årlige arkivstatistikk gir en god oversikt (Arkivstatistikk på Arkivverkets nettsider, arkivverket.no).

I Vestfold og Telemark er arkiv i stor grad en oppgave som er utviklet i museene og av museene selv. Fylkeskommunene har likevel både medvirket til å utrede arbeidsfeltet og har tatt direkte initiativ til organisatoriske løsninger. Vestfold fylkeskommune opprettet i 1997 Fylkesarkivet i Vestfold som fylkeskommunal institusjon. Fylkesarkivets virksomhet blir nå videreført av Vestfoldarkivet som del av Vestfoldmuseene IKS, der fylkeskommunen er deleier.

Arbeidet med arkiv i museum blir drevet og er organisert på ulike måter innenfor de tre hovedvariantene av "museumsmodell" for arbeidet med privatarkiv. I Vestfold og Telemark er det ikke aktuelt å legge fullt ansvar for privatarkiv til bare ett museum. En eller annen form for videreføring av Telemarksarkivet som nettverk er uansett nødvendig. Strekpunktene nedenfor om styrkene ved museumsmodeller er derfor relatert til arbeidet med privatarkiv i museum i Vestfold og Telemark.

9.3.1. Styrker ved museumsmodeller

Museumsmodeller for oppgaver med privatarkiv har fire vesentlige styrker:

- Nærhet til og samspill med mennesker, organisasjoner og bedrifter i lokalmiljøene
- Tydelig profil og funksjon som åpne møteplasser og kritiske formidlere av historie og lokale kulturtradisjoner
- Arkiv får økt betydning som kilder til ny kunnskap om gjenstander, bygninger, miljøer og immaterielle overleveringer som museene forvalter
- prinsippet om «armlengdes avstand» sikrer faglig selvstendighet og underbygger museenes rolle som kritiske samfunnsinstitusjoner

Dette er roller og funksjoner som museene har og som kan gjøre arkiv mer synlige og mer brukt i lokalsamfunnene, blant annet i undervisning og lokalhistorisk arbeid.

9.3.2. utfordringer ved museumsmodeller

Arkiv som oppgavefelt i museum har flere utfordringer:

- Manglende tilknytning til fylkeskommunens administrative og politiske nivåer
- Prioriteringene gjøres i den enkelte institusjon, ofte uten sammenheng med planer på fylkesnivå og uten avtaler om arbeidsdeling mellom institusjonene.
- Liten stabilitet over tid, arkiv som deltidsstilling og for personer med andre hovedoppgaver

- Manglende bredde i arkivfaglig kompetanse i forvaltning av arkiv, og særlig i forvaltning av digitale arkiv, blant annet med usikker standardisering i registrering, katalogisering og tilrettelegging for bruk.
- Svak utviklet infrastruktur for bevaring og formidling av arkiv, oppbevaring i strid med faglige krav
- Liten samordning i arbeidet med fylkeskommunale, kommunale og private arkiv
- Manglende kompetanse og prosesser for sikring av personvern, spesifikt EUs personverndirektiv (GDPR), og for behandling av forespørsler om innsyn og bruk av arkiv med personopplysninger
- Liten deltagelse i utviklingsarbeid og fagpolitiske dialoger på nasjonalt nivå

Disse utfordringene henger sammen med at arkivene ofte har hatt en sekundær betydning i museum, og eksempelvis blir brukt som løsrevne elementer i utstillinger mer enn sammenhengende kildegrunnlag for kritiske studier og fornyelse av historie- og kulturformidlingen. Bevaring og forvaltning av arkiv i museum har også vært lite standardisert. Arkiv har vært splittet opp og tatt vare på som fragmenter og løsrevne enkeltdokumenter.

De fylkeskoordinerende institusjonene for privatarkiv har tatt tak i disse utfordringene. Regionale bevaringsplaner for privatarkiv, nettverksorganisering og felles tiltak for kompetanseutvikling har motvirket flere av manglene ved å knytte arkivoppgaver til museer.

Museer som bevarer arkiv i Vestfold og Telemark, har langt på vei lagt bak seg uheldige praksiser i behandling og bruk av arkivmaterialet. Det er flere årsaker til dette. I Vestfold og Telemark har først Vestfoldarkivet og senere Telemarksarkivet hatt viktig rolle med kompetanseheving og arkivfaglig standardisering. Heving av kompetanse og kvalitet har også skjedd ved at det er etablert fellesløsninger og samordning på fylkesnivå. Konkret er det viktig at ikke alle institusjoner som bevarer arkiv i VT, må drifte eget arkivmagasin.

Bevaring av privatarkiv i Vestfold har fra 2005 vært drevet etter en planmessig metodikk, og fra 2007 i henhold til bevaringsplan som ble utviklet av Vestfoldarkivet i perioden 2005-2007, og som på flere måter var et pionerarbeid. Telemarksarkivet har 2016-2018 utarbeidet en meget god bevaringsplan for privatarkiv i en bred prosess.

Det er fortsatt en utfordring å kombinere prinsippet om "armlengdes avstand" med planmessighet og god arbeidsdeling. Hvis fylkeskommunen skal ha et lovpålagt ansvar for å koordinere arbeidet med privatarkiv, slik arkivlovutvalget har foreslått, må fylkeskommunen også ha virkemidler til å ivareta ansvaret.

9.4. Kombinasjoner av fylkesarkiv- og museumsmodeller

I flere fylker har fylkeskommunene opprettet fylkesarkiv som bevarer privatarkiv, parallelt med at museene i fylket også har privatarkiv som arbeidsfelt. I alle disse fylkene har Fylkesarkivene rollen

som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv, og oppgaver med samordning og veiledning for museenes arbeid med arkiv.

Organiseringen i Innlandet er spesiell ved at Fylkesarkivet både er fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv og bevaringsinstitusjon, samtidig med at det er etablert museumsnettverk for privatarkiv i museene i Oppland, Opplandsarkivet, som også er knyttet opp mot et sekretariat. Det er historiske årsaker til at det er slik. Organiseringen i Innlandet er under vurdering.

Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane, nå innlemmet i Fylkesarkivet i Vestland, var nærmest enerådende på privatarkivområdet i fylket. Dette er unntaket, men også i Nordland har flere museer gitt uttrykk for at de ønsker å fase ut arbeid med å bevare privatarkiv, men selvfølgelig vil bruke arkivkildene som er bevart i Arkiv i Nordland for museenes formål. Det må understrekes at det ikke er konkludert.

Det er følgelig ulike varianter av fylkesarkiv kombinert med museer som arbeidet med privatarkiv i samme fylket. Det blir først et problem når ansvaret for koordinering blir uklart og når det ikke er felles bevaringsplaner for privatarkiv på fylkesnivå.

Vestfoldarkivet står i arkivstatistikken som arkivinstitusjon. Dette er i tråd den vanlige bruken av begrepet arkivinstitusjon, som er: Institusjon som har som hovedoppgave å bevare og formidle arkiv. Vestfoldarkivet bevarer og tilgjengeliggjør arkiv som en fellesfunksjon for de øvrige museumsavdelingene. Alle medarbeiderne i institusjonen har arkiv som fag. Vestfoldarkivet er likevel ikke fylkesarkiv i betydningen fylkeskommunal virksomhet, men institusjonen har både funksjoner og spesialkompetanse som er felles med fylkesarkivene, blant annet stilling som IKT-arkivar.

Telemarksarkivet er ikke egen institusjon med arkiv som hovedoppgave. Museene har tilsatte med arkivkompetanse og arkiv som oppgave, men står i arkivstatistikken som selvstendige museer som bevarer arkiv.

Ideelt sett vil kombinasjonen av en fylkeskommunal faginstitution for arkiv og bevaring og formidling av privatarkiv i museum, ligge til rette for å ta vare på fordeler med både «fylkesarkivmodellen» og «museumsmodellen», blant annet ved:

- Fylkesarkivet som kompetansemiljø, med ansvar for koordinering, veiledning, fagutvikling og drift av fellesløsninger.
- Fylkesarkivets tilknytning til fylkeskommunens organisasjon synliggjør arkiv som ledd i fylkeskommunal kulturpolitikk.
- Museenes nærhet til lokalsamfunn, arkivskapere og brukere av arkiv.
- Arkiv i museum gir bredde i samlingene og grunnlag for fornyelse i formidlingen.

Vestfold og Telemark representerer en egen organisasjonsmodell i arbeidet med privatarkiv. Vestfoldarkivet skiller seg fra fylkesarkiv ved at institusjonen er avdeling i Sandefjordmuseene IKS,

som er uavhengig rettssubjekt. Institusjonen skiller seg også fra andre IKS som har en fylkeskoordinerende funksjon for privatarkiv, ved at et mindretall av kommunene i fylket er eiere.

Aust-Agder arkiv og museum er et IKS som er fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv, med alle kommunene i det tidlige Aust-Agder som eiere – men ikke kommunene i det tidligere Vest-Agder. IKA Møre og Romsdal er fylkeskoordinerende for privatarkiv, med fylkeskommunen og alle kommuner som eiere. IKA Trøndelag er også fylkeskoordinerende institusjon, med fylkeskommunen og så godt som alle kommunene som eiere. Alle disse tre institusjonene, som i likhet med Vestfoldarkivet ikke er fylkeskommunal institusjon, har kommunale arkiv som en primæroppgave for sine eiere. Det har ikke Vestfoldarkivet. Dette gjør at erfaringer fra andre fylker med «kombinasjonsmodeller» - arkiv og museum – i arbeidet med privatarkiv, har begrenset relevans i Vestfold og Telemark.

Vestfoldarkivet vil fortsatt være eneste regionale arkivinstitusjon i Norge som har privatarkiv som hovedoppgave og ikke har oppgaver med kommunale arkiv. Dette vil gjelde uansett om Vestfoldarkivet:

- fortsetter som en arkivinstitusjon med fellesfunksjoner for arkiv innenfor Vestfoldmuseene
- blir en arkivinstitusjon med fellesfunksjoner for arkiv for museene i Vestfold og Telemark
- blir en uavhengig arkivinstitusjon med oppgaver på fylkesplan
- blir en fylkeskommunal arkivinstitusjon

Det er derfor ikke enkelt å bruke erfaringer med «modeller» fra andre fylker som grunnlag for organisering og arbeidsdeling på privatarkivområdet i VT. Imidlertid er del lagt til grunn for denne utredningen at Vestfoldarkivets og Telemarksarkivets funksjoner og oppgaver med privatarkiv skal samordnes og videreføres, uansett endringer i organiseringen, men på fylkesnivå og med andre navn på institusjon og nettverk.

9.5. IKA-modeller

Dette er modeller for oppgaver med både kommunale og private arkiv i samme interkommunale samarbeidsordning eller interkommunale selskap, det vil si både funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv og operativt arbeid med bevaring og formidling av privatarkiv. I Møre og Romsdal og Trøndelag der vi har en slik modell, er arkivselskapene opprettet primært for å ivareta oppgaver med eierkommunenes arkiver. Modellen er særlig interessant ved at alle eierkommunene, sammen med fylkeskommunene, deltar i finansiering av arbeidet med privatarkiv gjennom eiertilskuddet.

Teoretisk vil en tilpasning til en IKA-modell som ramme for arbeidet med privatarkiv og kommunale arkiv i hele Vestfold og Telemark, kunne gjøres ved at IKA-Kongsberg (IKS) fikk tillagt oppgavene med privatarkiv. I så fall ville et omorganisert Vestfoldarkiv med oppgaver på fylkesnivå, kunne fungere som avdeling i IKA-Kongsberg men med nåværende lokalisering og kompetanse (“desentralisert”). Det er klare styrker ved en slik modell, og særlig ved at fylkeskommunen og så godt som alle

kommunene i Vestfold og Telemark er deleiere av IKA-Kongsberg. Modellen legger til rette for samordning av arbeidet med private og kommunale arkiv, og det vil knytte privatarkivfeltet i VT til et sterkt fagmiljø for digitale arkiv i IKA-Kongsberg. Modellen kan gjøre det mulig å utvide deltagelsen og finansieringen av arbeidet med privatarkiv gjennom eiertilskudd fra kommunene, slik som for IKA- Møre og Romsdal og IKA-Trøndelag.

Modellen kompliseres ved at IKA-Kongsberg har ansvar for kommunearkiv også i Viken, og det er sannsynligvis ikke aktuelt å legge ansvar for privatarkiv i Viken til IKA-Kongsberg. Det vil også være usikkerhet ved hva en slik løsning vil gjøre med Vestfoldarkivets sterke profil som regional arkivinstusjon. Vestfoldarkivet har heller ikke i sine innspill til arkivutredningen nevnt modellen som aktuell, og det bør tillegges vesentlig vekt med tanke på den erfaringen og høye kompetansen på privatarkiv som Vestfoldarkivet har.

Hvis denne løsningen blir vurdert, vil det framstå som paradoksalt at Vestfoldarkivet har dekket funksjonen som fylkeskoordinerende instusjon for privatarkiv også i tidligere Buskerud fylke helt fra ordningen med fylkeskoordinerende instusjoner ble etablert i 2004. IKA-Kongsberg har ikke vært vurdert som aktuell for oppgaven i fylket der IKA-Kongsberg er lokalisert. Hvis ansvaret for privatarkiv i VT blir lagt til IKA-Kongsberg, vil det dessuten bli to typer eiere med ulike interesser i selskapet og med ulike satser for eierbidrag.

IKA-modeller for både offentlige og private arkiv er på denne bakgrunnen ikke vurdert som hensiktsmessig og realistisk i dagens situasjon i VT. På lengre sikt kan modellen likevel bli aktuell, blant annet avhengig av hvordan fylkeskommunens ansvar for privatarkiv blir lovregulert i ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiv – og hvordan en slik rolle i fylkeskommunene vil bli formet og utviklet på landsplan.

9.6. Statsarkivmodellen

Dette er en modell for regionalt arbeid med privatarkiv, der statsarkivet (Arkiverket) har tatt funksjonen som fylkeskoordinerende for privatarkiv, «inntil videre» som det het i Riksarkivarens oppnevningbrev (brev til fylkeskommunene, november 2004)

Noen statsarkiv har dessuten selv hatt en sentral rolle i å bevare og formidle privatarkiv i sitt distrikt. Statsarkivenes oppgaver med privatarkiv har vært drevet med eller uten avtaler om arbeidsdeling og organisert samarbeid med andre regionale instusjoner. Alle statsarkiv har noe privatarkiv, noen har relativt mye.

Tre statsarkiv har funksjon som fylkeskoordinerende for privatarkiv. Disse tre er Statsarkivet i Kristiansand som er fylkeskoordinerende i tidligere Vest-Agder, Statsarkivet i Stavanger i Rogaland fylke, og Statsarkivet i Tromsø i tidligere Troms fylke.

Statsarkivets oppgaver med privatarkiv i Agder skal samordnes med Aust-Agder arkiv og museum. Statsarkivet i Tromsø er i dialog med fylkeskommunen og med museene i fylket med sikte på å fase

ut sin rolle som fylkeskoordinerende institusjon. Troms og Finnmark fylkeskommuner har 2019 fått utviklingsmidler av Riksarkivaren til å utarbeide felles bevaringsplan for det nye fylket.

Statsarkivet i Kongsberg var fylkeskoordinerende for privatarkiv i Telemark til Telemarksarkivet overtok i 2017.

Det har aldri vært Riksarkivarens intensjon med funksjonen til de fylkeskoordinerende institusjonene at etaten selv skulle ta på seg oppgaven. Hva enten arkivlovutvalgets forslag om å lovfeste fylkeskommunenes ansvar for å koordinere arbeidet med privatarkiv, blir vedtatt eller ikke, er dette en rolle som skal avvikles. Statsarkivenes engasjement på privatarkivfeltet er imidlertid del av bakgrunnen for det organisasjonsmønsteret arkivsektoren har fått regionalt, og nevnes derfor her.

9.7. «Regionalarkivmodellen»

Dette er modeller for samorganisering av statlig, fylkeskommunal og kommunal arkivvirksomhet regionalt. Modellen var sterkt framme i diskusjonen i arkivsektoren etter at et utvalg, nedsatt av

Riksarkivaren, i 2005 foreslo å starte et utviklingsløp mot regional samorganisering av arbeidet med statlige, (fylkes)kommunale og private arkiv. Utvalget ble kalt «Nysæterutvalget», etter utvalgets leder, fylkesarkivar i Hordaland, Egil Nysæter. Regjeringens melding om arkivpolitikken i 2013, sluttet seg ikke til Nysæterutvalgets forslag. Utvalget foreslo i stedet å gå videre med samlokalisering av de eksisterende åtte statsarkivene med fylkeskommunale og kommunale arkivinstitusjoner, men uten endringer i tilknytnings- og organisasjonsformer.

Arkivverket gjennomførte 2018-2019 et pilotprosjekt der Interkommunalt arkiv i Vest-Agder utførte oppgaver med statlige arkiv (regional) stat på vegne av Arkivverket. Oppgavene var knyttet til felles forvaltning og tilgjengeliggjøring av arkiv: statlige, (fylkes)kommunale og private arkiv i Vest-Agder. Målet var at publikum skulle få «én dør inn til arkivene» og gjennom det bedre service. Det var et langsiktig mål om å bruke erfaringene til å forme fremtidige løsninger for sterkere arkivfaglig miljø og styrket oppgaveløsning, samtidig som arkivsektoren samlet ville kunne utnytte ressursene effektivt på tvers av forvaltningsnivåene. Riksarkivaren hadde forventninger om at piloten i Agder ville ha relevans for arkivfeltets tilpasning til regionreformen, og spilte dette inn til arkivlovutvalget. Utvalget vurderte ikke forslaget.

Denne modellen for regional arkivorganisering er ikke aktuell noe sted nå, heller ikke som forsøk. Modellen kommer på linje med andre forslag som forutsetter en arkivreform på nasjonalt nivå, tilsvarende museumsreformen. I Vestfold og Telemark har den aldri vært inne i vurderingene.

9.8. Organisering av arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark, alternative tilknytnings- og organisasjonsformer

Denne utredningen er ikke basert på statens utredningsinstruks. Men i beskrivelse og vurdering av alternative konsepter for organisering av arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark, er begrepsbruken i utredningsinstruksen instruktiv. Beskrivelsen av alternativene er derfor lagt nær opp til instruksen.

9.8.1. Nullalternativet og null minus

Nullalternativet er dagens situasjon med forventet videre utvikling dersom ingen av de alternative konseptene iverksettes. Nullalternativet skal representere en forsvarlig videreføring av dagens situasjon. Det skal utformes slik at forventet utvikling blir ivaretatt og slik at en tilfredsstillende funksjon og standard blir opprettholdt. Det må understrekes at det i et nullalternativ fortsatt vil være mål om kvalitetsforbedringer. Nullalternativet brukes som sammenlikningsgrunnlag når virkningene av de alternative konseptene skal vurderes.

I statens utredningsinstruks sies det at nullalternativet kan beskrives helt kort dersom dette ikke er et reelt alternativ, for eksempel på grunn av lovpålegg.

Nullalternativet er videreføring av dagens organisering og funksjonsområder for arkiv uten endringer, men tilpasset endringer i museenes tilknytnings- og organisasjonsform og endringer i museumsstrukturen. Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet vil begge fortsette som nå, med dagens tilknytninger og funksjoner i arbeidet med privatarkiv i henholdsvis Vestfold og Telemark.

Nullalternativet vil innebære at bevaring og formidling av arkiv i Vestfold og Telemark fortsatt er oppgaver i museum som er delfinansiert gjennom statlige tilskudd, dvs. tilskudd både til drift og til bygg. Det kan tenkes ulike tilpasninger av arkivoppgaver til ny museumsstruktur.

Det kan også tenkes en tilpasning der fylkeskommunens fagadministrasjon har en ressurs, som skal styrke fylkeskommunens overordnede rolle med samordning og plan, men som da ikke vil ha instruksjonsmyndighet overfor Vestfoldarkivet eller Telemarksarkivets arbeid med privatarkiv

Videreføring av Telemarksarkivet som nettverk for arkiv i alle museene i Vestfold og Telemark og som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv i hele fylket, vil måtte innebære at Vestfoldarkivet blir avvirket og ressurser/kompetanse blir brukt til å styrke museumsnettverket, det vil si at arkivressursene blir lagt til de enkelte museene. En slik ren «museumsmodell» i arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark, vil ha som konsekvens at fylket vil være uten en kompetent faginstusjon og arkivutvikling og arkivoppgaver, og vil forsterke negative sider ved dagens situasjon.

Dette vil være en type «null minus» alternativ, eller “forvittringsalternativ”, som ikke er vurdert som aktuell.

9.8.2. Null pluss alternativet

Null pluss alternativet er en videreføring av dagens funksjoner og oppgaver i hele «nye» Vestfold og Telemark fylke. Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet (med nye navn) vil videreføre på fylkesnivå funksjonsområdet til begge de tidligere institusjonene; fortsatt med mål om kvalitetsforbedringer og nyskaping. Dette vil innebære at Vestfoldarkivet fortsatt har tilknytning til ett konsolidert museum, men blir en arkivinstitusjon med hele fylket som virkefelt.

Dette vil også innebære at Telemarksarkivet blir et museumsnettverk som omfatter museene i hele fylket. I en slik modell kan funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv legges til arkivinstitusjonen (omdanning av Vestfoldarkivet til arkivinstitusjon for hele Vestfold og Telemark), ikke som delegert oppgave, men etter avtale med museets eiere og representantskap.

Et alternativ kan være at koordinering av privatarkivfeltet legges til fylkeskommunen, det vil si knyttes til en stilling i fylkeskommunens sentrale fagadministrasjon, og at arkivinstitusjonen og museumsnettverket engasjeres av fylkeskommunen til å utføre koordineringsoppgavene, utarbeide bevaringsplaner, gjennomføre tiltak for faglig standardisering, kompetanseutvikling og annet. Disse oppgavene kan da utføres med de samme ressursene og kompetansen i Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet som i dag er satt inn i koordinering av privatarkivfeltet, men med fylkeskommunen i den overordnede rollen.

Null pluss alternativet har noen fordeler ved at det viderefører på fylkesnivå noen styrker både ved Vestfoldarkivet som faginstusjon for arkiv og ved Telemarksarkivet som museumsnettverk. Hele nettverket av museer vil eksempelvis kunne støtte seg på spesialkompetanse og fellesfunksjoner som Vestfoldarkivet i dag representerer i Vestfoldmuseenes organisasjon.

Det er imidlertid noen usikre faktorer ved et slikt null pluss alternativ. En slik faktor er eierstrukturen. I dag eies Vestfoldmuseene IKS av fylkeskommunen og åtte kommuner. Ressurser til arkiv i Vestfoldmuseet kan ikke uten videre omdefineres til å dekke arkivfunksjoner i hele fylket. Dette må eventuelt tas opp som et forslag overfor eierne og vedtas i representantskapet.

Fylkeskommunen kan i prinsippet legge føringer for bruk av sitt tilskudd til museene, også slik at ressurser til arkiv i museene øremerkes oppgaver med arkiv på fylkesplan.

9.8.3. Alternativ 1, fylkesarkiv som uavhengig virksomhet

Alternativet 1. er, som null pluss alternativet, en videreføring av dagens funksjoner og oppgaver med privatarkiv samordnet på fylkesplan. Forskjellen er at Vestfoldarkivet omdannes til en uavhengig virksomhet med hele fylket som virkefelt, eksempelvis "Arkiv for Vestfold og Telemark, AVT". Det vil si at institusjonen blir en uavhengig institusjon, enten et eget IKS eller et kommunalt oppgavefelleskap (KO) i henhold til den nye kommuneloven. Koordinering, fellesfunksjoner og kompetanseutvikling vil være naturlige funksjoner for en uavhengig arkivinstitusjon med hele fylket som virkeområde.

Alternativ 1. vil ha som konsekvens at Telemarksarkivet omdannes til et rent faglig nettverk for museene i hele fylket, "Museumsnettverket for arkiv i Vestfold og Telemark", uten fellesfunksjoner og oppgaver med koordinering på fylkesplan.

Fordelene ved en slik organisering vil være mange av de samme som er beskrevet for fylkesarkiv i del III. om utfordringer og muligheter ved ulike modeller for regional organisering av arbeidet med arkiv. Svakheten vil være en løsere tilknytning til fylkeskommunens fagadministrasjon enn ved en fylkesarkivmodell.

Det er flere usikre faktorer også ved et slikt alternativ. En arkivinstitusjon som IKS eller uavhengig kommunalt oppgavefelleskap, vil måtte få tilslutning fra alle eller det store flertallet av kommuner i Vestfold og Telemark fylkeskommune, eller vil måtte finansieres av fylkeskommunen. Det vil naturlig skje ved at arkivinstitusjonen beholder fylkeskommunale ressurser som i dag går til drift av Vestfoldarkivet på Vestfoldmuseenes budsjett, kanskje også andre ressurser til arkivoppgaver i museene i Telemark. Men alternativet vil innebære at arkivinstitusjonen ikke lenger vil bli indirekte delfinansiert gjennom statlige tilskudd til museum, dvs. med tilskudd både til drift og til bygg, slik Vestfoldarkivet blir i dag.

9.8.4. Alternativ 2, kommunalt oppgavefelleskap som offentlig virksomhet

Alternativ 2. er som alternativ 1 ved at arkivinstitusjonen for Vestfold og Telemark organiseres som kommunalt oppgavefelleskap (KO), men med den forskjellen at oppgavefellesskapet blir definert som offentlig virksomhet, som er en mulighet etter den nye kommuneloven. Et IKS vil alltid være eget rettssubjekt, men etter den nye kommuneloven vil det være en politisk beslutning om oppgavefelleskapet skal være en del av kommunen (offentlig virksomhet) eller et selvstendig rettssubjekt.

Styrken i forhold til alternativ 1. vil være en nærmere tilknytning til fylkeskommunens og kommunenes fagadministrasjon og til politisk nivå. Svakheten vil i teorien kunne være noe mindre faglig og fagpolitisk selvstendighet.

Også dette alternativet vil bare kunne fremmes som et forslag fra fylkeskommunen til museenes styringsorganer og overfor kommunene. Det vil også innebære at arkivinstitusjonen ikke lenger vil bli delfinansiert gjennom statlige tilskudd til museum, dvs. med tilskudd både til drift og til bygg, slik Vestfoldarkivet indirekte blir i dag.

Vestfoldarkivet ble opprinnelig opprettet som "Fylkesarkivet for Vestfold", det vil si fylkeskommunal virksomhet som var helfinansiert av fylkeskommunen. Da Fylkesarkivet ble lagt til Vestfoldmuseene, og skiftet navn til Vestfoldarkivet, ble all kompetanse og driftsmidler overført fra fylkeskommunen. Fylkeskommunen kan selv definere andel av sine tilskudd til arkiv i museene og legge nye føringer for dette tilskuddet. Men slike omdisponeringer bør selvfølgelig være ledd i prosesser som er omforent med museenes eiere og styringsorganer.

9.8.5. Alternativ 3, fylkesarkiv som fylkeskommunal virksomhet og institusjon

Alternativ 3. er fylkesarkivmodellen, det vil si fylkesarkiv som forvaltningsvirksomhet i fylkeskommunens organisasjon og som fylkeskommunens faginstusjon for arkiv. I Vestfold og Telemark vil det ikke være aktuelt å etablere fylkesarkiv som fylkeskommunal virksomhet med ansvar for fylkeskommunale, kommunale og private arkiv. IKA-Kongsbergs ansvar for kommunale arkiv i Vestfold og Telemark er forutsatt å ligge fast. Et eventuelt fylkesarkiv i fylkeskommunens organisasjon, vil være en institusjon for privatarkiv i Vestfold og Telemark, eventuelt (fortsatt) for fylkeskommunens egne historiske arkiv.

I de fleste fylkene der det er etablert et fylkesarkiv, er privatarkiv fortsatt en oppgave i museer i fylket. Slik vil det også være i Vestfold og Telemark. Et eventuelt fylkesarkiv vil ha fem funksjoner:

1. fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv
2. fylkeskommunens fagorgan for privatarkiv
3. ansvar for fellesfunksjoner og fellesoppgaver (magasin/depot, digitaliseringsoppgaver, kompetanseutvikling, prosjektledelse, mm). Felles magasin vil ikke erstatte alle depotfunksjoner i museene.
4. nasjonal aktør på privatarkivfeltet, Jf. Vestfoldarkivets ledelse av Norsk bergindustriarkiv
5. Bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av privatarkiv, med særlig ansvar for større bedriftsarkiv og digitale arkiv

Det er flere referanser til slike modeller i andre fylkeskommuner, men i Vestfold og Telemark vil oppgavene med kommunenes arkiver fortsatt ligge utenfor fylkesarkivet, i IKA-Kongsberg. Helt spesielt vil dette ikke være: Slik var det i tidligere Hordaland fylke, der Fylkesarkivet i Hordaland hadde ansvar for (blant annet) privatarkiv og IKA-Hordaland (IKS) for kommunale arkiv. Nye Fylkesarkivet i Vestland har fortsatt ansvaret for Kommunearchivordninga i Sogn og Fjordane (kommunalt samarbeid etter tidligere § 27 i Kommuneloven).

Som nevnt i redegjørelsen for alternativ 2, ble Vestfoldarkivet opprinnelig opprettet som "Fylkesarkivet for Vestfold", det vil si fylkeskommunal virksomhet som var helfinansiert av fylkeskommunen. Da Fylkesarkivet ble lagt til Vestfoldmuseene, og skiftet navn til Vestfoldarkivet, ble all kompetanse og driftsmidler overført fra fylkeskommunen. Opprettelsen av et fylkesarkiv for Vestfold og Telemark, vil derfor være en «reetablering» som kan ha sin basisfinansiering gjennom de ressursene som Vestfold fylkeskommune la til Vestfoldmuseene ved innlemmelsen av Vestfoldarkivet. I tillegg vil utvidelsen av fylkesarkivets virkeområde til hele Vestfold og Telemark kreve nye ressurser. I prinsippet vil ressurser som i dag tilføres Telemarksarkivet til oppgaver som fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv, kunne følge med når disse oppgavene legges til et fylkesarkiv.

Overføring og samordning av oppgaver, og omdisponeringer av ressurser, bør være ledd i prosesser som er omforent med museenes eiere og styringsorganer, og bør så langt det er mulig være

forankret i en felles forståelse av mål og utfordringer i arbeidet med privatarkiv i VT hos fagmedarbeidere og institusjonsledere.

9.8.6. Alternativ 4, ny institusjon for arkiv og museum i Vestfold og Telemark

Dette alternativet er etter modell av Aust-Agder arkiv og museum. Aust-Agder arkiv og museum er i dag et IKS med fylkeskommunen og alle kommunene i Aust-Agder som eiere.

Det er flere fordeler med modellen. Blant annet har den gjennom eierskapet engasjert (alle) kommunene i finansiering av arbeidet med privatarkiv i regionen.

Det er gode erfaringer med organiseringen i Aust-Agder, og den er interessant som scenario, men sannsynligvis ikke som aktuell løsning i Vestfold og Telemark. Aust-Agder museum og arkiv er dessuten til vurdering når de to tidligere fylkeskommunene i Agder nå er slått sammen.

Teoretisk kan modellen i Aust-Agder bli interessant, men da på lengre sikt og i sammenheng med en full organisatorisk konsolidering av museene i Vestfold og Telemark.

Modeller for tilknytning og organisering		
Modell:	Mulige styrker:	Mulige svakheter:
Fylkesarkivmodell Fylkeskommunal arkivinstitusjon som ivaretar fylkeskommunens oppgaver med arkiv, herunder også er fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv	<ul style="list-style-type: none"> - Tilknytning til fylkeskommunens administrative og politiske nivåer. - Tilgang til administrative støttefunksjoner og kompetanse i fylkeskommunen; særlig juridisk kompetanse og IKT kompetanse - Organisatorisk tilknytning til andre sektorer i fylkeskommunen. - Bredt kompetansemiljø, effektiv infrastruktur og gode tjenester. - Drift av regionale fellesløsninger, spesielt for bevaring av digitale arkiv. - En kompetent og tydelig aktør i samspill og samarbeid med 	<ul style="list-style-type: none"> - Svekker museenes engasjement på privatarkivområdet. - Krever økte ressurser for å fungere i og for hele fylket. - Mister statlige tilskudd som kan brukes til arkiv i museum.

	arkivsektoren på landsplan og statlige fagmyndigheter.	
<p>Museumsmodell Ett eller flere museer som bevarer, tilgjengeliggjør og formidler privatarkiv etter felles bevaringsplan, og som dekker funksjonen som fylkeskoordinerende funksjon</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nærhet til og samspill med mennesker, organisasjoner, bedrifter og lokalforvaltning. - Tydelig profil og funksjon som møteplasser og kritiske formidlere av lokale kulturtradisjoner. - Bruk av arkiv som primærkilder til kunnskap om gjenstander, bygninger, miljøer og immaterielle overleveringer som museene forvalter. - Prinsippet om «armlengdes avstand» sikrer faglig selvstendighet og understøtter museenes rolle som kritiske samfunnsinstitusjoner. 	<ul style="list-style-type: none"> - Manglende tilknytning til fylkeskommunens administrative og politiske nivåer. - Liten stabilitet i arkivarbeidet over tid, arkiv som deltidsstillinger og for personer med andre hovedoppgaver. - Manglende bredde i arkivfaglig kompetanse på arkiv, og særlig i forvaltning av digitale arkiv. - Svak infrastruktur for bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av arkiv, oppbevaring i strid med faglige krav. - Manglende kompetanse og prosesser for sikring av personvern, spesifikt i henhold til EUs personverndirektiv (GDPR), og for behandling av forespørsler om innsyn og bruk av arkiv. - Liten deltagelse i utviklingsarbeid og fagpolitiske dialoger på nasjonalt nivå.
<p>Fylkesarkiv og museum Ulike kombinasjoner av fylkesarkiv med funksjoner og oppgaver på fylkesnivå, kombinert med museumsnettverk som bevarer og formidler privatarkiv.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Fylkesarkivet som kompetansemiljø, med ansvar for koordinering, veiledning, fagutvikling og drift av fellesløsninger. - Fylkesarkivets tilknytning til fylkeskommunens organisasjon synliggjør 	<ul style="list-style-type: none"> - Det enkelte museum med privatarkiv vil ha et lite arkivfaglig miljø (ofte bare en del av en stilling), smal kompetanse og lite utviklet infrastruktur. - Særlige svakheter i forvaltning av digitale arkiv med liten kapasitet til å delta i utviklingsarbeid

	<p>arkiv som ledd i fylkeskommunens kulturpolitikk.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Museenes nærhet til lokalsamfunn, til arkivskapere og brukere av arkiv. 	<p>og til å bruke nasjonale fellesløsninger for digital bevaring og tilgjengeliggjøring.</p>
<p>IKA-modell Et interkommunalt arkiv (IKA Kongsberg i Vestfold og Telemark) har fagansvar med koordinerings- og planoppgaver for privatarkiv.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Helhet og sammenheng i arbeidet med lokale og regionale arkiv: fylkeskommunale, kommunale og private arkiv. - Engasjerer kommunene i arbeidet med privatarkiv, også når det gjelder finansiering. - Bredt og sterkt fagmiljø. - Grunnlag for kompetanse på digital bevaring og tilgjengeliggjøring: synergier og overføringsverdier fra offentlige arkiv til privatarkiv. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kommunalt samarbeid etter den tidligere kommunelovens § 27 er ikke lenger mulig. - Uoversiktlig og problematisk beslutningsprosess gjør løsningen lite realistisk i Vestfold og Telemark. Den forutsetter tilslutning fra de enkelte eierne som er kommuner i Vestfold, Telemark og Viken (tidligere Buskerud).
<p>Statsarkivmodell Modell som har fungert i flere fylker, og som derfor har satt sitt preg på, og fortsatt preger, organiseringen av arbeidet med privatarkiv regionalt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kan ha sterke sider, men da som resultat av en landsomfattende arkivreform. Forutsetter endring i lovverk som gjør at staten overtar alle oppgaver med privatarkiv, og at privatarkiv ikke lenger blir behandlet som en del av fylkeskommunens og kommunenes samlede kulturoppgaver. 	<ul style="list-style-type: none"> - I realiteten har denne «midlertidige» løsningen medført at et statlig direktorat har tatt på seg koordinerings- og utviklingsoppgaver regionalt, som går langt inn på fylkeskommunenes ansvarsområder. Dette har ikke vært konsistent med forvaltningspolitiske prinsipper og med nasjonal arkivpolitikk. - Statsarkivmodellen som mulig løsning (etter full arkivreform), vil ha en grunnleggende svakhet med sin manglende regionale og lokale tilknytning.

		<ul style="list-style-type: none"> - Gir lite rom for nyskaping i arkivformidling regionalt og lokalt.
<p>Regionalarkivmodell Modellen er ikke aktuell, men er omtalt i utredningen under ulike modeller ovenfor. Den hører med på grunn av tilslutningen den har hatt i arkivsektoren, men da som mulig resultat av en nasjonal arkivreform.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Vil forutsette erfaringsinnhenting og forberedelser gjennom forsøksvirksomhet og implementering gjennom en arkivreform, tilsvarende museumsreformen. Nederland har eksempel på en slik arkivreform. - Modellen har betydelige potensielle styrker, men de forutsetter tilførsel av vesentlige nye ressurser over statsbudsjettet (som var tilfellet i Nederland). 	<ul style="list-style-type: none"> - En nasjonal arkivreform, som denne modellen forutsetter, er ikke vurdert i noen offentlig utredning eller melding. De potensielle svakhetene ved modellen er derfor ikke vurdert her.
<p>Aust-Agder-modellen Arkiv som eget fagfelt og selvstendig virksomhet, men sammen med museum: Aust-Agder museum og arkiv.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Helhetlig og samordnet bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av (fylkes)kommunale og private arkiv. - Alle kommunene er med og finansierer arbeidet med privatarkiv, og har eierskap til feltet. - Bredt og sterkt fagmiljø. - Formidling og bruk av arkiv i museumssammenheng åpner nye muligheter. - Felles publikumsfunksjoner, med lesesal og annet. - Indirekte delfinansiering av arkiv, herunder bygg (KUBEN i Arendal) gjennom statstilskudd. 	<ul style="list-style-type: none"> - Aust-Agder-modellen skal samordnes innenfor en felles struktur for arkiv og museum i nye Agder fylke. Det er lite hensiktsmessig å bruke modellen som mønster før resultatene av samordningsprosessen foreligger. - Modellen bygger på IKA-organisering av arbeidet med kommunale arkiv, knyttet opp til en arkiv- og museumsinstitusjon i fylket. - Forutsetter ett konsolidert museum i fylket.

Privatarkiv i Vestfold og Telemark – alternativer for organisering

Nr.:	Alternativ:	Mulige styrker:	Mulige svakheter:
0	<p>Nullalternativet Videreføring av dagens organisering, men tilpasset eventuelle endringer i museumsstrukturen. Vestfoldarkivet fortsetter som en del av Vestfoldmuseene IKS, med oppgaver knyttet til gamle Vestfold fylke som geografisk virkeområde. Telemarksarkivet fortsetter å være et nettverk for arkiv i de tre konsoliderte musene i Telemark</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Legger til rette for videreføring av godt arbeid i Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet. - Krever ikke omstillinger utover tilpasning til museumsstrukturen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ressurser og spesialkompetanse i Vestfoldarkivet vil ikke være fellesressurser i regionen. - Vestfold og Telemark vil i praksis være to «arkivfylker», med to fylkeskoordinerende institusjoner og to bevaringsplaner for privatarkiv.
0+	<p>Nullplussalternativet Videreføring av dagens organisering, men tilpasset eventuelle endringer i museumsstrukturen. Vestfoldarkivet (heretter arkivinstitusjonen) fortsetter som en del av Vestfoldmuseene IKS, men med oppgaver knyttet til hele Vestfold og Telemark som geografisk virkeområde, og med nytt navn. Funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv legges til "fylkeskommunen" som sådan.</p> <p>Telemarksarkivet (heretter museumsnettverket) utvides til å omfatte alle museer i Vestfold og Telemark som arbeider med privatarkiv.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Legger til rette for videreføring av godt arbeid i Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet, men i samordnet form. - Spesialkompetansen som i dag finnes i Vestfoldarkivet blir en ressurs i/for hele fylket. - Kombinerer styrkene til en profesjonell arkivinstitusjon med fordelene ved en desentralisert organisering i museumsnettverk. - Få omstillingskostnader. 	<ul style="list-style-type: none"> - Arkivinstitusjon med funksjoner på fylkesnivå, men i linjen til Vestfoldmuseets ledelse kan gi uklare styringslinjer. - Arkivinstitusjonen må tilføres ressurser for å kunne dekke fellesfunksjoner for hele Vestfold og Telemark fylke. Mulige interessenmotsetninger dersom dette skjer gjennom omdisponering av fylkeskommunens museumstilskudd. - Svak tilknytning til fylkeskommunen.
1	<p>Alternativ 1 Arkivinstitusjon i Vestfold og Telemark som uavhengig virksomhet, med funksjoner som dagens Vestfoldarkivet, men med hele fylket som geografisk virkeområde. Uavhengig IKS eller oppgavefelleskap (KO).</p> <p>Museumsnettverk for privatarkiv som Telemarksarkivet, men for museer i hele fylket.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Selvstendig og profesjonell arkivinstitusjon med oppgaver/funksjoner i hele fylket. Viderefører alle styrker ved dagens Vestfoldarkivet, men med utvidet geografisk virkeområde. - Spesialkompetansen som i dag finnes i Vestfoldarkivet, blir en 	<ul style="list-style-type: none"> - Arkivinstitusjonen må tilføres ressurser for å kunne dekke dagens oppgaver i hele Vestfold og Telemark fylke. Mulige interessenmotsetninger dersom dette skjer gjennom omdisponering av fylkeskommunens museumstilskudd, særlig hvis det påvirker

		<p>ressurs i/for hele fylket.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tilrettelegger for videreføring av godt arbeid i Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet, men i samordnet form. - Kombinerer styrkene til en profesjonell arkivinstitusjon med fordelene ved en desentralisert organisering i museumsnettverk. - Arkivinstitusjonen vil profilere arkiv som et eget fagfelt, uavhengig av museenes organisering og virkefelt. Arkiv som fagområde, vil ikke være sårbart for økonomiske prioriteringer og satsinger i museene. - Arkivinstitusjonen vil være en kompetent aktør i samarbeid og utviklingsarbeid nasjonalt. - Få omstillingskostnader. 	<p>fylkeskommunens tilskudd til andre museer enn Vestfoldmuseene IKS.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vil kunne svekke både museumsnettverket og arkivarbeidet ved det enkelte museum. - IKS eller uavhengig KO forutsetter eierskap og finansiering fra alle eller mange kommuner i Vestfold og Telemark? - Svak tilknytning til fylkeskommunen.
2	<p>Alternativ 2 Fylkesarkiv som fylkeskommunal virksomhet og institusjon.</p> <p>Som i alternativ null pluss, vil funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv legges til "fylkeskommunen" som sådan. Men i alternativ 2 vil fylkesarkivet være faginstitution i fylkeskommunes organisasjon og utføre koordineringsoppgavene som oppdrag.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tilknytning til fylkeskommunens politiske og administrative nivåer - Tilknytning til andre fylkeskommunale fagsektorer - Helhetstenkning i arbeidet med (fylkes)kommunale og private arkiv - Grunnlag for bredt kompetansemiljø, effektiv infrastruktur og gode tjenester 	<ul style="list-style-type: none"> - Kan svekke museenes engasjement på privatarkivområdet. - Krever økte ressurser for å fungere med hele fylket som geografisk virkeområde. - Mister statlige tilskudd som kan brukes på arkivoppgaver i museene.

		<ul style="list-style-type: none"> - Tilgang til administrative støttefunksjoner 	
3	<p>Alternativ 3 Arkivinstitusjon som fylkeskommunalt foretak.</p> <p>Likner på alternativ 2, men innebærer større grad av selvstendighet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Har mange av de samme styrkene som et fylkesarkiv (alternativ 2) - Vil ha sterkere profil som selvstendig faginstitusjon 	<ul style="list-style-type: none"> - Svakere tilknytning til fylkeskommunen - Større behov for administrative ressurser enn i et fylkesarkiv med tilgang til administrative støttefunksjoner og kompetanse i fylkeskommunen
4	<p>Alternativ 4 En konsolidert institusjon for arkiv og museum i Vestfold og Telemark</p> <p>(“Aust-Agder modellen”)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Samordning av arkiv og museum regionalt. - Synergier både faglig og knyttet til administrasjon/drift. - Full samordning av arbeidet med kommunale og private arkiv. - Kommunene deltar i styringen og finansieringen av arbeidet med både kommunale og private arkiv (elle kommunene delfinansierer arbeidet med privatarkiv). - Arkivområdet kommer indirekte inn under statlige tilskudd til museer, både til bygg og drift. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ikke realistisk å vurdere denne løsningen i Vestfold og Telemark i dagens situasjon.

I tabellen nedenfor er de ulike alternativene satt opp med mulige økonomiske konsekvenser og noen vurderinger av viktige risikoer. **Merk at det i mulige økonomiske konsekvenser ikke er vurdert behovet for økte ressurser for å dekke oppgaver og sikre god utvikling av arbeidet med privatarkiv.** Det er klare behov for og forventninger om økte ressurser til privatarkiv, spesielt i museene i Telemark. Se utredningens punkt om medvirkningsprosess og innspill fra institusjonene.

Alternativer for organisering – økonomiske konsekvenser og viktige risikoer			
Nr.:	Modell:	Økonomiske konsekvenser:	Viktige risikoer:
0	<p>Nullalternativet Videreføring av dagens organisering.</p> <p>Vurderes ikke som aktuelt alternativ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ingen økonomiske konsekvenser av organisatoriske tiltak. - Ingen omstillingskostnader. 	<p>Faglig stagnasjon og forvitring Sannsynlighet: Moderat Konsekvens: Svært alvorlig.</p> <p>Manglende samordning og planmessighet i arbeidet med privatarkiv Sannsynlighet: Svært stor. Konsekvens: Svært alvorlig.</p>
0+	<p>Nullplussalternativet Videreføring av dagens organisering, men tilpasset eventuelle endringer i museumsstrukturen. Vestfoldarkivet (heretter arkivinstitusjonen) fortsetter som en del av Vestfoldmuseene IKS, men med oppgaver knyttet til hele Vestfold og Telemark som geografisk nedslagsfelt, og med nytt navn. Fylkeskommunen defineres som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv. Oppgavene som følger ansvaret utføres etter avtale mellom Vestfoldmuseene IKS og fylkeskommunen</p> <p>Telemarksarkivet (heretter museumsnettverket) utvides til å omfatte alle museer i Vestfold og Telemark som arbeider med privatarkiv. Arkivinstitusjonen vil være navet i nettverket og ivareta fellesfunksjoner.</p> <p>Anbefales som en mulig løsning</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Én stillingsressurs i fylkeskommunen for blant annet å dekke ansvaret for koordinering og plan på arkivfeltet. I prinsippet kan en stillingsressurs overføres fra Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet, men dette må eventuelt vurderes nøye i samråd med institusjonene, som allerede i dag er presset på ressurser. - Få omstillingskostnader. 	<p>Svekker museenes arbeid med bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av privatarkiv Sannsynlighet: Moderat. Konsekvens: Svært alvorlig. Mulig kompensere tiltak: Styrke museenes kapasitet til bevaring.</p> <p>Representantskapets regionale tilknytning vil begrense samordningen i fylket som helhet Sannsynlighet: Moderat Konsekvens: Potensielt alvorlig, men usikker</p>
1	<p>Alternativ 1 IKS eller uavhengig KO med ansvar og oppgaver med privatarkiv i hele fylket.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Én stillingsressurs i fylkeskommunen. I prinsippet kan stillingsressursen følge med overføringen av 	<p>Liten tilslutning til modellen fra kommunene i Vestfold og Telemark. Sannsynlighet: Svært stor. Konsekvens: Modellen bortfaller</p>

	<p>Telemarksarkivet (heretter museumsnettverket) utvides til å omfatte alle museer i Vestfold og Telemark som arbeider med privatarkiv. Arkivinstitusjonen vil være navet i nettverket og ivareta fellesfunksjoner.</p> <p>Arkivinstitusjonen kan ha flere lokasjoner, eventuelt fagstillinger eller en avdeling i et av museene i Telemark, i tillegg til i Vestfoldmuseene IKS.</p> <p>Teoretisk er dette en løsning med flere sterke sider, men usikkert om løsningen kan anbefales i nåværende situasjon. Fylkeskommunen bør drøfte løsningen med kommunene i Vestfold og Telemark.</p>	<p>oppgaver knyttet til koordinering og samordning.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Løsningen forutsetter eierskap og finansiering fra alle/mange kommuner i Vestfold og Telemark. Dersom alternativet realiseres, vil finansieringsgrunnlaget innebære en vesentlig styrking av arbeidet med privatarkiv regionalt. - Få omstillingskostnader. Noen til administrasjon. 	<p>som alternativ.</p>
2	<p>Alternativ 2 Fylkesarkiv som fylkeskommunal virksomhet og institusjon.</p> <p>Fylkesarkivet kan være lokalisert flere steder, eventuelt ha fagstillinger i museene.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kan etableres med grunnlag i dagens ressurser i Vestfoldarkivet. - Kan forutsette tilførsel av ny kompetanse, spesielt knyttet til digitale arkiv, avhengig av hvilke fellesfunksjoner fylkesarkivet skal dekke. - Tilknytningen til fylkeskommunen med administrative støttefunksjoner og spesialkompetanse (f.eks. juridisk kompetanse) gir positive økonomiske synergieffekter. - Ansvar for regionale fellesløsninger, spesielt for digitale arkiv, og koordineringsoppgaver i hele fylket, vil kreve noe tilførsel av ressurser, som i 	<p>Mangel på ressurser til å fungere som fylkesarkiv i og for hele fylket. Sannsynlighet: Moderat Konsekvens: Svært alvorlig.</p> <p>Mister statlige tilskudd som kan brukes til arkivoppgaver i museum. Sannsynlighet: Sikker Konsekvens: Uklar</p>

		alternativ 0+ og 1 ovenfor.	
		- Få omstillingskostnader.	
3	<p>Alternativ 3 Arkivinstitusjon som fylkeskommunalt foretak.</p> <p>Har få fordeler sammenlignet med alternativ 2 (fylkesarkiv). Kan vurderes hvis faglig selvstendighet og «armlengdes avstand» tillegges vekt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kan i likhet med alternativ 2 etableres med grunnlag i dagens ressurser i Vestfoldarkivet. - Ikke like sterk kobling til fylkeskommunens administrasjon som alternativ 2, noe som gir færre positive økonomiske synergieffekter. 	<p>Svak kobling til fylkeskommunens administrasjon Sannsynlighet: Stor. Konsekvens: Moderat Kompenserende tiltak: Føringer gjennom avtaleverk, tildelingsbrev og dialog/samarbeid om mål og strategier.</p>
4	<p>Alternativ 4 Ny konsolidert institusjon for arkiv og museum i Vestfold og Telemark.</p> <p>Forutsetter full konsolidering av museum og arkiv i fylket, til én institusjon.</p>	- Ikke vurdert.	- Ikke vurdert.

9.9. Konklusjon og anbefalinger

Det anbefales at fylkeskommunen tar initiativ til å samordne og organisere arbeidet med privatarkiv i Vestfold etter hovedlinjene i de alternativene som i denne utredningen er betegnet som “null pluss” alternativ nr. 1, eller “fylkesarkivmodellen”, alternativ nr. 2.

Det understrekes at dette er anbefalinger til oppdragsgiveren for denne utredningen, som er Vestfold og Telemark fylkeskommune. Fylkeskommunen kan selvfølgelig ikke selv beslutte eller instruere faglige prioriteringer eller endringer i organisasjon og virkefelt til selvstendige rettssubjekter. Anbefalingene er følgelig forslag som fylkeskommunen kan vurdere å fremme overfor institusjonenes eiere og styringsorganer.

Forslaget om å legge koordineringsfunksjonen til fylkeskommunen som sådan, til erstatning for rollen til de to nåværende “fylkeskoordinerende institusjoner for privatarkiv” - Vestfoldarkivet og Telemarksarkivet – kan imidlertid fylkeskommunen etter egen beslutning ta opp og avklare med Riksarkivaren.

Null pluss, alternativ nr. 1: Vestfoldarkivet omdannes til arkivinstitusjonen for Vestfold og Telemark. Arkivinstitusjonen fortsetter som avdeling i Vestfoldmuseene, men med oppgaver og virkeområde i

hele Vestfold og Telemark. Telemarksarkivet omdannes til “museumsnettverk for arkiv” i Vestfold og Telemark, og Vestfoldmuseene går inn i nettverket på linje med de tre museene i Telemark.

Det er to andre varianter av modellen:

- Museene i Vestfold og Telemark viderefører sitt arbeid med privatarkiv, men nettverksorganiseringen avvikles.
- Museene i Vestfold og Telemark avvikler sitt arbeid med privatarkiv.

Begge disse variantene, er etablert i andre fylkeskommuner og fungerer til dels godt, men da som ledd i en fylkesarkivmodell, som alternativ 2. her. Variantene er ikke beskrevet som aktuelle alternativer i utredningen. Telemarksarkivet har hatt, og har, en så viktig rolle med å løfte arbeidet med privatarkiv, både med hensyn til kapasitet og kvalitet, at nettverket bør videreføres på fylkesplan. Det er knyttet engasjement og identitet til Telemarksarkivet, og spesielt i en sårbar situasjon, med begrenset kompetanse og få ressurser til arkiv i det enkelte museum, vil det være viktig å videreføre nettverket som faglig fellesskap og utviklingsmiljø.

Varianten med at museene avvikler sitt arbeid med privatarkiv – som i et par andre fylker med sterke fylkesarkiv - bør være helt uaktuell i Vestfold og Telemark.

Initiativ til å endre, eventuelt avvike nettverksorganisering av arbeidet med privatarkiv bør komme fra museene selv, som en konsekvens av at museene har erfaringer som tilsier at “arkivinstitusjonen” kan ivareta behovene for samordning, faglig fellesskap og kompetanseutvikling.

Funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv legges til fylkeskommunen som sådan og knyttes til en ressurs i fagadministrasjonen.

Konsekvens: En stillingsressurs i fylkeskommunens fagadministrasjon med overordnet ansvar for koordinering av arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark

Behov for kompetanse, magasinkapasitet og økte ressurser til oppgaver med bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av arkiv i de enkelte institusjonene, er ikke vurdert som grunnlag for valg av organisasjonsmodell.

Se ellers redegjørelse for modell null pluss med vurdering av mulige styrker og svakheter i kapittel 8. ovenfor.

Fylkesarkiv for Vestfold og Telemark, alternativ nr. 2: Vestfoldarkivet omdannes til fylkesarkiv for Vestfold og Telemark, som fylkeskommunal virksomhet og institusjon. Telemarksarkivet omdannes til museumsnettverk for arkiv i Vestfold og Telemark, og Vestfoldmuseene går inn i nettverket på linje med de tre museene i Telemark.

Det er, som i null pluss alternativet, to andre varianter av fylkesarkivmodellen:

- Museene i Vestfold og Telemark viderefører sitt arbeid med privatarkiv, men nettverksorganiseringen avvikles.
- Museene i Vestfold og Telemark avvikler sitt arbeid med privatarkiv.

Disse to variantene er ikke beskrevet som aktuelle alternativer i utredningen. Det vises til kommentaren til null pluss alternativet ovenfor. Telemarksarkivet har hatt, og har, en så viktig rolle med å løfte arbeidet med privatarkiv, både med hensyn til kapasitet og kvalitet, at nettverket bør videreføres på fylkesplan. Det er knyttet engasjement og identitet til Telemarksarkivet, og spesielt i en sårbar situasjon, med begrenset kompetanse og få ressurser til arkiv i det enkelte museum, vil det være viktig å ta vare på nettverket som faglig fellesskap og utviklingsmiljø.

Initiativ til å endre, eventuelt avvikle nettverksorganisering av arbeidet med privatarkiv bør komme fra museene selv, som en konsekvens av at museene har erfaringer som tilsier at fylkesarkivet kan ivareta behovene for samordning, faglig fellesskap og kompetanseutvikling.

Funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv legges til fylkeskommunen som sådan og knyttes til en ressurs i fagadministrasjonen.

Konsekvens: En stillingsressurs i fylkeskommunens fagadministrasjon med overordnet ansvar for koordinering av arbeidet med privatarkiv i Vestfold og Telemark.

Behov for kompetanse, magasinkapasitet og økte ressurser til oppgaver med bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av arkiv i de enkelte institusjonene, er ikke vurdert som grunnlag for valg av organisasjonsmodell.

Se ellers redegjørelse for fylkesarkiv, alternativ nr. 2, i kapittel 9. overfor, med vurdering av mulige styrker og svakheter.

9.9.1. Om funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv

Det er i begge de to anbefalte modellene, foreslått at funksjonen som fylkeskoordinerende institusjon for privatarkiv legges til fylkeskommunen som sådan. Dette bryter med Riksarkivarens konsept for ordningen, i og med at fylkeskommunen ikke er en "institusjon". På den andre siden vil det sikre at arkiv blir forankret i fylkeskommunens kulturpolitikk og regionale utviklingsrolle, som har vært et manglende perspektiv i arkivpolitikken. En slik løsning vil dessuten stemme overens med det offentlige utvalgets forslag om å lovfeste ansvaret for koordinering av arkivoppgavene regionalt til fylkeskommunene (NOU 2019: 9, s. 15–31). I praksis vil en slik løsning innebære at oppgavene utføres av arkivinstitusjonen, eventuelt sammen med museumsnettverket, på oppdrag fylkeskommunen.

9.9.2. Avsluttende kommentar

Både Vestfoldmuseene/Vestfoldarkivet og museene i Telemark har sikret privatarkiver som har stor betydning som kilder til kunnskap om fylkets historiske utvikling og kultur. Disse arkivene er viktige elementer i fylkets kulturelle arv, og har samlet sett betydelige verdier i en nasjonal sammenheng, og delvis også i internasjonal sammenheng. Arbeidet med privatarkiv i begge de to tidligere fylkene

er drevet med grunnlag i gode bevaringsplaner for privatarkiv, som står seg godt i sammenligning med tilsvarende planer og planprosesser i andre fylker. Forslagene til organisatoriske tiltak har hatt som forutsetning at denne innsatsen blir videreført, både i arkivinstusjonen og i museumsnettverket, og at de store verdiene som privatarkivene i Vestfold og Telemark representerer, blir godt ivaretatt.

10. Referanseliste

Meldinger og innstillinger til Stortinget

Kulturdepartementet. (2018). *Kulturens kraft. Kulturpolitikk for framtida* (Meld. St. 8 (2018–2019)). Oslo: Departementet.

Kulturdepartementet. (2013). *Arkiv* (Meld. St. 7 (2012–2013)). Oslo: Departementet.

Kultur- og kirke departementet. (2009). *Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying* (St.meld. nr. 49 (2008–2009)). Oslo: Departementet.

Kultur- og kirke departementet. (2009). *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv* (St.meld. nr. 24 (2008–2009)). Oslo: Departementet.

Kultur- og kirke departementet. (2006). *2008 som markeringsår for kulturelt mangfold* (St.meld. nr. 17 (2005–2006)). Oslo: Departementet.

Kulturdepartementet (1999). *Kjelder til kunnskap og oppleving. Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet* (St.meld. nr. 22 (1999–2000)). Oslo: Departementet.

Kulturdepartementet. (1992). *Om lov om arkiv* (Ot.prp. nr. 77 (1991–1992)). Oslo: Departementet.

Høringsutkast og høringsuttalelser

Arkivverket. (2017). *Melding om kulturpolitikk – Arkivverkets innspill til temaer og problemstillinger* [Hørings svar]. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/innsiktsartikler/arbeidet-med-ny-kulturmelding/mottatte-innspill-til-kulturmeldingen/id2624451/>.

Offentlige utredninger

NOU 2019: 9. (2019). *Fra kalveskinn til datasjø. Ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiver*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon.

NOU 1987: 35. (1987). *Samtidens arkiver – fremtidens kildegrunnlag. Arkivverkets pressende oppgaver*. Oslo: Kultur- og vitenskapsdepartementet.

Lover og forskrifter

Arkivlova. (1992). Lov om arkiv (LOV-1992-12-04-126).

Internasjonale erklæringer og konvensjoner

The International Council on Archives. 2011. *Verdenserklæringen om arkiver*. Hentet fra https://www.ica.org/sites/default/files/ICA_2013_UA_NO%281%29.pdf.

Vestfold og Telemark fylkeskommune
vtfk.no

Postadresse: Postboks 2844, 3702 Skien

120

Besøksadresser: Fylkesbakken 10, Skien / Svend Foynsgate 9, Tønsberg

Kontakt: 35 91 70 00 / post@vtfk.no